

Увод

Столпница и туђиноватељка, јуродива Христа ради и пророчица, молитвеница и строга подвижница, која је практично сав свој дуги живот провела у свету, али је остала неоскрнављена од света – на задивљујући начин су у овој скромној погуреној старици спојени тако различити и у наше време ретки дарови и подвизи. Многи и многи су је познавали под именом блажене Љубушке, Љубушке Сусањинске, ово име, тако тихо и нежно, је тако природно било спојено са спољашњим изгледом кротке молитвенице пуне љубави према свима. Међутим, у овој кротости и љубави физички немоћног човека осећала се и нека неизрецива духовна сила, која је човека приморавала да и нехотице осећа страхопоштовање. То је била сила праведности коју су сви могли да осете.

Појава праведника на земљи је увек чудо. Диван је Промисао Божји, који Свог изабраника води путевима живота, који гради његову душу и чува његов живот. Чудесне су силе које Господ показује кроз богољубиву душу и свако ко је долазио у додир с њима осетио је ово деловање чуда у свом животу. Диван је сам лик оваквог човека, његова унутрашња лепота, која је често наизглед скромна и тешко се може изразити речима, али оставља дубок траг у души сваког оног ко је имао прилике да се сретне с овим човеком. Сећање на такав сусрет још дуго одише у души миомирисом истинског, живог хришћанског духа, који човек заувек жели да сачува.

Зато су толико тражене многе књиге с животописима праведника и светаца нашег времена, које данас издају различите православне, па чак и световне издавачке куће. Наравно, штампана реч не може у потпуности да сачува и пренесе миомирис живе светиње, као што сув цвет у хербаријуму само из далека говори о лепоти и мирису живе биљке. Али ипак, ако онај ко буде отворио књигу осети макар танани дах миомириса светости, труд на њеном писању и издавању ће бити оправдан.

Сад, по истеку неколико година од упокојења блажене старице Љубови, желели бисмо да прикупимо и сачувамо све оно што је остало у сећању многих људи који су је познавали, а који су још увек живи. Наравно, већи део сећања је личног карактера. То је сећање на сусрете са старицом у време кад се већ била настанила у Сусањину и кад се подвизавала подвигом руковођења људима, који су код ње долазили. О њеном животу у претходном периоду није се сачувало тако много података, осим тога, они су често у виду нагађања и фрагмената, а целе деценије свету незнатих подвига и молитава у потпуности су скривене од нашег слабог људског вида, остајући знане само Богу. Међутим, и зрнца ових података су драгоценост.

На почетку смо навели кратак есеј са животописом блажене Љубушке, онолико колико нам је познато у овом тренутку. А у другом делу следе сећања разних људи о њој. Они говоре о конкретним догађајима из свог живота везаним за име блажене. Пошто у овим сећањима има и веома личних момената, на молбу оних који су то желели имена су остала скривена. Вероватно ће са временом постати могуће и отворено помињање ових људи, у чијем животу је сусрет с Љубушком оставио дубок траг.

Нека од раније објављених сећања смо скратили, углавном онај њихов део који садржи опште податке, који су ушли у доле наведени есеј са животописом. Такође смо дозволили себи да искључимо из њих оно што нам није изгледало потпуно поуздано, пошто сећање на скоро сваког праведника обично брзо обраста различитим легендарним детаљима. Недореченост рађа претпоставке, претпоставке брзо постају чињенице из житија и желели бисмо да по могућству избегнемо ова људска домишљања која житије претварају у легенду. Иако, наравно, тешко да је могуће избећи грешке и непрецизности у раду ове врсте, стога унапред молимо читаоце за опроштај због нехотичних погрешака.

Такође молимо све оне чије успомене нису ушле у чланке и књиге који су штампани о Љубушки да их поделе с нама ради састављања потпунијег животописа старице.

Животопис блажене старице Љубови (Лазарев)

Године детињства и почетак подвига

Љубушка се родила у благодатној средини руског сељаштва, које је самим својим класним именом сведочило о подвигу непрестаног ношења крста и љубави према Христу (*сељак се на руском каже крестјанин*). Није случајно што се с тако разорном силом на њега обрушила злоба богоборца XX века – из столећа у столеће руско сељаштво је доносило плод земаљски и плод небески – хлеб ратара, мач војника и молитву праведника пошто је било сила Руске Земље. Један од таквих дивних небеских плодова на дрвету руског сељаштва, које се тако тужно угасило у наше дане била је блажена мати Љубов.

Љубушка је на свет дошла 17. септембра (4. по старом календару) 1912. године, кад Црква слави сећање на светог пророка и боговидца Мојсија и икону Мајке Божије "Неугасива Купина". Место њеног рођења је било село Колодези у Калушкој губернији, недалеко од града Сухиничи. Породица Ивана Степановича и Евдокије Ивановне Лазарев, материних родитеља, била је врло религиозна. Иван Степанович је вршио дужности председника црквеног одбора у храму у свом селу. Имали су неколико деце, Љубушка је била најмлађа. Осим родитеља на њено васпитање су јако утицале четири тетке "вечите девојке", како је сама мати касније о њима говорила. Оне су се звале Анисија, Мавра, Марија и Варвара, а биле су рођене сестре Евдокије Ивановне. Тетке су волеле да воде девојчицу са собом у ходочашћа по околним светињама и манастирима, којима је обиловао тадашњи Калушки крај: Оптина и Тихонова пустиња, Шамордински женски манастир, обитељ преподобног Пафнутија Боровског. Висок и чист гласић девојчице орио се за певницом и у ходочасничким хорovima. Према црквеном појању и службама увек се односила са љубављу до самозаборава. До краја свог живота мати је веома волела црквено појање и појце, увек се посебно молила за све оне који служе и поју. За њу је била велика утеха кад су људи који су долазили код ње певали црквене песме.

Међутим, године њеног раног детињства су биле последње године религиозне слободе за православно становништво Руске Империје која је пропадала. У животу породице Лазарев се ускоро све променило, као и у животу њене домовине. Кад је мати имала пет година, умрла је њена мама Евдокија Ивановна. Неколико година касније отац је ухапшен као верујући човек и председник црквеног одбора. После неколико година затвора Иван Степанович је пуштен на слободу и он се поново оженио побожном женом, која је пекла просфоре за храм. Међутим, није дуго проживео са својом новом женом, јер се ускоро разболео и умро је – очигледно, тако су на њега утицале године проведене у суровим условима заточеништва.

Кад је Љубушка остала без родитеља тетка ју је узела на васпитање. У овим гладним и тешким годинама старија жена је одлучила да што пре "збрине" сестричину. Чим се ова задовојчила тетка је почела да је пожурује с удајом. Међутим, наишла је на неочекиван одлучан отпор саме несудојене удаваче, која је чврсто рекла да ју је Бог изабрао

за други живот и да се неће удавати. Чудно је што је већ у годинама кад већина девојака сања о младожењама или се просто поводи за уобичајеним традицијама живота и његовим околностима Љубушка већ тако јасно видела свој пут и имала је тако непоколебљиву одлучност да га се по сваку цену придржава. Колико је била устремљена ка циљу и доследна у свом подвигу може се судити по њеном сопственом признању о томе да за цео живот није прихватила ниједну блудну помисао и да није узела ниједну ствар од било ког мушкарца. Наравно, то је било могуће само по посебном дару благодати, који је мати чувала целог свог дугог живота.

Да не би оптерећивала тетку и да се не би подвргавала новим упорним покушајима за уређење породичне среће Љубушка је напустила село и отишла је у Лењинград. Овде се настанила у породици најстаријег брата Алексеја, који је заједно са женом Ксенијом живео у кући број 6 у Тамбовској улици, у рејону познате Лиговке, фабричког предграђа. Брат јој је помогао да се запосли као радница на изради каљача у фабрици "Црвени троугао", која је производила различите производе од гуме. Овде је, у петом погону, радила једанаест година, од 12. јуна 1931. до 20. марта 1942. године, као што је наведено у архивској потврди која је издата 1978. године.

Међутим, и овде је живот младе подвижнице био пун тешкоћа и туге. Није једноставно придржавати се строгих правила монашког живота кад човек живи у свету. У овом обичном животу обичних људи овакав човек ће увек бити туђ, пошто ће ради чувања духовних богатстава своје душе морати да избегава чак и оно што се по световним мерама уопште не сматра грехом. И ко је могао знати каква блага су се у то време скупљала у души скромне раднице фабрике "Црвени троугао", која се код куће одрекла чорби с месом, која је брижљиво избегавала познанства с младићима и која је млеко које јој је припадало "због тешког посла" давала колегама који су имали много деце?

Недалеко од Тамбовске улице налази се Волковско гробље, у којем је подигнута црквица у част светог праведног Јова – један од малобројних храмова који је био отворен у совјетско време у Лењинграду. Љубушка је постала парохијанка овог храма. Око 10 година се она, трудећи се да не пропусти ниједну службу, молила пред иконом Мајке Божије "Скоропослушница", који се налази у кивоту лево од царских двери, испред солеје. Ова икона је прилично необична и верници је веома поштују. Богородица је на њој насликана сама, без Богомладенца, у попрсју. Њена глава је помало повијена према левом рамену, а десна рука је привијена уз груди код такозваног "срдачног места" – оци-исихасти саветују да управо такав положај заузимају људи који се баве умно-срдачном молитвом по "Добротољубљу". Светитељ Григорије Палама нам у својим беседама открива да је Мати Божија достигла савршенство у делању умно-срдачне молитве. И блажена Љубушка се у својим духовним подвизима у храму праведног Јова угледала на Пречисту Дјеву у овом молитвеном умећу.

Али, што је више јачао дух, тим немоћнији је постао сасуд болесног тела. Посебно тешко јој је било за време постова. Није могла да једе мрсну храну у фабричкој мензи, Ксенија је код куће такође кувала јела са млеком и месом, а сама није имала кад да спрема за себе – чим би дошла кући с посла, одмах би журила у храм. Зато су сву њену храну често чинили само топла вода и хлеб. Почела је да је осећа слабост у грудима, али није журила да се обраћа лекарима. У таквом раду и невољама је прошло десет година. А даље су је чекали Други светски рат и глад ледених зима лењинградске блокаде.

Мајјичино здравље је било толико нарушено да је морала да тражи лакши посао који не би превазилазио њене снаге, а не као што је то било на послу у фабрици. Приликом систематске флуорографије, која је обављана за све раднике у производњи у току медицинског прегледа открило се затамњење на плућима, родиле су се сумње да има туберкулозу. Лекари су инсистирали да напусти посао који је био штетан по здравље. А и она сама, очигледно, на истеку првог пролећа блокаде, већ више није имала нимало снаге да остане у фабрици.

Успела је да се запосли у фабрици постељине као контролорка, али ни овде није могла дуго да се задржи, овог пута због непријатности с руководством. Првих дана шефовица је проверила уредно обављени посао своје нове потчињене и изјавила је да ова не уме да ради и да је све урадила неправилно. "А зашто?" упита ова. "Шта сам погрешно учинила? Реците ми, научите ме!" И добила је одговор: "Видиш, чаршав може да се подели на два дела, навлака за ћебе такође може да се подели на два дела и да се направи макар још 2-3 комада постељине." Наравно, оваква "радна делатност" је за мати била неприхватљива. Подвижница која је највише од свега чувала савест није могла да пристане на ове сталне преваре, кад је била приморавана да пише лажне податке о испуњавању плана, да цепа чаршаве на два дела како би се од сваког добијала по два. Препознаној радници речено је да треба да да отказ "на леп начин". То је значило оскудну "социјалну" порцију хлеба с мекињама у зиму и пролеће 1941-1942. године.

Међутим, у овим тешким годинама блокаде већ је почео очигледно да се испољава дар прозорљивости блажене. Очевици су се сећали случајева попут следећег. Једном је приликом почетка бомбардовања у некој од лењинградских улица стао трамвај. Људи који су се налазили у њему појурили су према склоништу које се налазило у близини, у петоспратници. Само је Љубушка, како је стајала поред кеја Неве, наставила да стоји, не журећи се да се било где сакрије. Налактивши се на гранитну ограду она је померала прст десне руке по раширеном длану леве, као да листа књигу. Патрола која је пришла ухватила ју је за руку: "Што стојиш, зар не видиш куда људи трче? Бомбе само падају! Трчи у склониште!" Ипак, Љубушка је одбила да иде и остала је да стоји у месту, тако да се стражар чак наљутио на њу: "Добро, цркни онда овде!" Међутим, пројектил је пао право на кућу са склоништем, она се срушила и сви људи који су се налазили у склоништу су погинули, а блажена која је стајала на кеју, остала је жива. Тако је управо оно место које би по надахнућу Духа изабрала за време бомбардовања и пуцњаве увек било најбезбедније и Љубушка је својим примером показивала другим људима где им је најбоље да остану.

Није нам познато колико времена је мати провела у окупираном граду. Постоје подаци по којима је после извесног времена била евакуисана, али се после рата поново вратила у Лењинград. Међутим, и у послератно време услови у којима је носила свој подвиг, нису постали много лакши.

Живот у оскудици и слабо здравље довели су до тога да је једном Љубушка на самој улици изгубила свест и пала. Пролазници су позвали кола "хитне помоћи". Интерниста који је дошао прегледао ју је и рекао: "То није моја болесница, треба позвати другог лекара." Тако се обрела у психијатријској болници. Вероватно је боравак у овој болници за њу представљао озбиљно искушење, јер се мати ускоро одлучила на бекство. Касније је сама причала како је направила конопац од пешкира и чаршава, којим је успела да се спусти кроз прозор и да побегне. Њена лична карта је остала у болници, у рукама је имала само потврду коју је издао Алнерски сеоски совјет у њеном родном крају да је то заиста "та и та". Само с таквим документом у рукама било је скоро немогуће наћи било какво запослење. С овом потврдом је проживела до краја живота.

После одласка из болнице остала је без крова и хране. Тако су прошла три дана. Гладна и изгубљена, само са својом обичном ташнициом у рукама, плачући, стајала је сама на улици и молила се размишљајући у недоумици о томе како ће даље живети: "Господе, кажи ми шта да чиним, куда да идем? Гладна сам, не могу да ходам, исцрпљена сам, а срамота ме је да просим – ко ће ми дати милостињу? Рећи ће – млада си, девојко, иди, ради..." У таквом стању ју је угледала старија жена која је пролазила поред ње, пожалила ју је и упитала зашто тако горко плаче. Кад је чула да је Љубушка гладна, али се стиди да проси, рекла јој је: "Па то није срамота. Немој ништа да се стидиш. Сваком човеку може свашта да се деси. Хајде, даћу ти да једеш." Довела ју је у своју кућу, нахранила, дала јој је да понесе храну и посаветовала да се не стиди да проси Христа ради. Љубушка је овај

сусрет примила као указање Одозго да ступи на пут туђиновања у Христово име. Тако су за њу наступиле године туђиновања о којима скоро ништа не знамо.

Сама мати је причала да је углавном лутала по шумама и другим ненастањеним местима, само с времена на време излазећи до људских насеља због хране. Најчешће ју је пут водио поред железничких пруга. Једном је на једном од таквих ненастањених отворених железничких пруга срела мушкарца који је имао лоше намере и којег се веома уплашила. Почела је да се моли и кад се на прузи појавио теретни воз претрчала је испред њега на другу страну пруге, успевши да се сакрије од овог опасног сусрета иза воза који је пролазио.

Мати је још говорила да је на почетку свог туђиновања свуда ишла боса, по сваком времену и у свако доба године. Притом уопште није осећала хладноћу и њене ноге се уопште нису смрзавале. Чак уопште није обраћала пажњу на то и није о томе размишљала. Ипак, једном јој је дошла помисао о томе да ето, иде боса и не смрзава се. И после тога је одједном одмах почела да осећа хладноћу. Могуће је да је Господ тако чувао њену душу од опасности ташгине, чувајући њено смирену мље од гордих помисли.

Сад се у неким издањима могу наћи тврдње да је Љубушка била ученица и духовна кћи преподобног Серафима Вирицког. Међутим, немамо поузданих података о томе да ли је мати имала духовног руковођу или није. У Лењинграду је обично ишла на Волковско гробље и у Николо-Богојављенски храм. Сасвим је могуће да мати, као нарочита изабраница Божија, која је још у раним годинама самостално кренула путем подвижничког живота, у овим тешким годинама духовне пустоши није имала неке сталне духовне наставнике, пошто је њоме руководио Сам Бог Који ју је изабрао за посебно служење.

Она је сваког свештеника поштовала као благодатног служитеља олтара и савршитеља светих Тајни. У сваком случају, у последњим годинама свог живота исповедала се код било ког свештеника. То је чинила често, пре сваког причешћа (а причешћивала се у свакој прилици) и увек врло једноставно и кратко, наводећи само сам грех и не упуштајући се у размишљања и објашњавања. Тако је саветовала и људима који су јој се обраћали. Обично је питала да ли тамо где човек живи постоји храм и има ли свештеник и говорила је: "Ето, тамо и иди." Једноставност овог савета је често чинила контраст расположењу многих савремених хришћана, који због надмености желе да нађу себи неки необичан храм или посебног свештеника, како би због "духовних" односа с њим могли да придају себи значај у сопственим очима и у очима околине.

Наравно, има неких података о духовној вези између блажене и преподобног старца Серафима Вирицког и лењинградске подвижнице блажене монахиње Марије (Марије Павловне Маковкин, 1884-1971.) која се подвизавала при Николо-Богојављенском храму. Али колико су ови односи били блиски и може ли се сматрати да је Љубушка користила управо духовно руководство било кога од ових подвижника тешко је рећи са сигурношћу.

У годинама живота у Вирици чешће је одлазила да се моли у цркву светих апостола Петра и Павла него у Казански храм у којем је био сахрањен преподобни Серафим, али је, наравно, често бивала и у овом храму. Овде ју је једном срео отац Василије Швејц, сада митрофорни протојереј, пензионисани клирик Псковске епархије. Љубушка је стајала у припрати и скромно се молила испред стаклених врата која воде у цркву. "Зашто не уђеш у храм, Љубушка?" упитао ју је отац Василије, на шта је блажена тихо одговорила: "Не желим никоме да сметам." Ј.А.Комаров, која се родила у Вирици такође се сећала да се мати 1950-их година често могла видети с другим вирицким блаженим Теодором.

Љубушка је ових година проводила живот сиромашне туђинице немајући ни стално уточиште, ни средства за живот осим милостиње од добрих људи. Ноћ је углавном проводила у молитви и Господ је изливао Своју благонаклоност на оне који су примали туђинице. Она се није гнущала никога. Дешавало се да стоји поред неке куће, а познаници-пролазници јој кажу: "Љубушка, што ту стојиш? Зар не видиш ко овде живи –

све сами пијани пропалитети!" Али мати се молила и за овакве људе и одговарала је: "Можда ће бити милостиви према мени, и зато ће их Господ помиловати!" Тако су сама њена немоћ и сиромаштво постајали средство за служење спасењу људских душа.

Међугим, наступило је време кад су године и трпљење оскудице узеле своје. Појавила се потреба за сталним местом становања и помоћи од других људи. И по домостроју Промисла Божијег мајцици је предстојало да постане не непозната туђиноватељка, већ старица, помоћница и наставница мноштва људи, које је сад требало да је упознају као прозорљиву Љубушку Сусањинску.

Године живота у Вирици и Сусањину

Мало насеље Вирица, које се налази недалеко од Петербурга у садашњем Гатчинском рејону тешко да би било ко знао да није било славе једног од његових житеља – преподобног старца Серафима Вирицког. И што више времена протиче од дана његовог блаженог упокојења, тим више људи сазнаје за светог старца, који је место својих подвига и молитава учинио познатим и драгим многим православним хришћанима по целој Русији и далеко ван њених граница. Тако је и мало Сусањино, које је шест километара удаљено од Вирице, преко двадесет година привлачило људе из целог света, који су ишли на ову малу станицу да би се срели с блаженом Љубушком. Овде је она провела године отвореног и јавног служења својим ближњима. По домостроју Божијем ове године су протекле у кући богобојажљиве удовице Лукије Ивановне Миронов. Али, њихово упознавање се одиграло у Вирици.

Лукија Ивановна Миронов, девојачко Медведев, родила се 1913. године у селу Остолопово у Кириловском срезу Новгородске губерније (сад је то Вологодска област). 1935. године се, да не би ступила у колхоз преселила у Лењинград код брата и запослила се као конобарица у бифеу. У Лењинграду се удала и родила је двоје деце. Али, није имала среће у породичном животу. Муж је био мобилисан, отишао је у рат из којег се није вратио, првенац је умро почетком рата. Лукија Ивановна је сама морала да подиже кћерку Галину.

Без обзира на прогоне Лукија Ивановна је сачувала веру у Бога која је у њу била усађена у детињству. Неколико пута је тих година одлазила код јеросхимонаха Серафима Вирицког. И кад се кћерка удала Лукија Ивановна је напустила град и преселила се у Вирицу. Овде се и одиграо њен Богом предначинени сусрет с блаженом Љубушком, која је тада такође често посећивала иста ова места. О овом сусрету ћемо навести казивање саме Лукије Ивановне.

"Већ су је тада људи сматрали прозорљивом. Била је посебна, разликовала се од свих. Живели смо у Вирици око две године, много смо слушали о њој, али се још нисмо познавали.

И ево, наступио је 11. јул 1974. године. Гаља и ја смо кренуле на бденије у Петропавловску цркву уочи храмовне славе, празника Петра и Павла. Године се сећам тачно, зато што је унук Павле имао два месеца, то му је био први имендан у животу.

Кад смо се после службе нашле, она је рекла да је пришла да је владика мироше и да је поразговарала с Љубушком кад је изашла из цркве. "Видиш, све ти се дало," рекла сам јој.

Следеће вечери, у седам сати кренула сам код комшинице. Добила је нови стан у петоспратници и кад се селила понудила ми је да узмем сто који јој није био потребан, а мени је баш такав био згодан да ставим у шупу кад правим зимницу. Натоварила сам овај сто на кола и возим га. Пут је добар, друм. Гледам, испред мене стоји Љуба, моли се. "Шта се то тамо котрља?" гласно рече она. Кад сам је сустигла, упитала ме је: "Где живиш, с ким?" Одговорила сам: "Сад са кћерком и унуцима, а уопште живим сама." – "А да ли код

тебе може да се преноћи?" – "Може, само имам мале унучиће, праве буку, плачу, вероватно ће вам бити незгодно." – "Не плашим се деце," рече Љубушка и ми одосмо код нас у Баркановску улицу. Улазимо – Гаља доји Павлика. Љубушка ју је одмах препознала: "И ти овде живиш?" – "Ето, живим," осмехнула се Гаља. "И ја ћу сад такође овде да живим," рече Љубушка. Ми грешни, нисмо знали где да сместимо драгу гошћу, како да је пригрлимо... Дошла је у нашу кућу с торбицом у којој је имала пар веша и парче хлеба."

Ето, тако је, не упитавши чак може ли Љубушка домаћине једноставно ставила пред свршен чин: живећу код вас и тачка. Кћерка Лукије Ивановне Галина Сафонова се сећа овог догађаја значајног у њиховом животу: "Питали смо да ли ће јој згодније бити код бака-Тађе, код које је раније коначила, али је Љубушка одбила. Наша кућа јој се због нечега свидела. Одлучиле смо: нека остане, не можемо да истерамо човека на улицу, а и мами ће бити веселије, јер зими је сасвим сама – нека живе заједно две старице. Љубушка је тада имала 62 године. Ништа није имала – ни одећу, ни ствари, ни личну карту. Сви смо се заједно сместили у соби од 25 метара квадратних: мама, муж, ја, двоје деце и Љубушка. Прво смо јој ставили пољски кревет, а касније смо купили прави. По неким догађајима Љубушка нам је стављала до знања да није обична. Хтела сам да купим себи пола куће у Вирици како бих и ја имала где да живим ван града. Једном сам скоро све завршила, требало је још само газдарица да се потпише, али је она била у болници. Љубушка је рекла: "Свеједно ништа нећеш купити овде, купићеш у Сусањину." Прво нисам поверовала, јер ствар је била готово свршена, али се на крају испоставило да посао није обављен, све се десило онако како је она рекла..."

Годину дана касније Љубушка је предложила Лукији:

"Љусја, хајде да идемо да туђинујемо."

"Љубушка, није сад оно време, данас има много мангуплука, куда да идемо? Хајде да живимо у нашој кући, храм је у близини."

"Добро, хајде да живимо код тебе..."

Два пута је Љубушка звала Лукију да туђинује заједно с њом, али је добивши негативан одговор и сама остајала код куће. Прво су живеле у Вирици, али је касније старица наговорила Лукију да прода кућу, а да купи другу у Сусањину. Ово се десило, како је причала о томе Лукија, наизглед врло обичним поводом: "Једном је у Вирици изненада из продаје нестала павлака. Гледамо, иде у сусрет жена, носи теглу павлаке од три литре. Упитасмо је: "Одакле сте?" Она одговори: "Из Сусањина." Сви заједно одосмо тамо по павлаку. На бандери смо прочитали оглас о продаји куће. Моја кћерка и Љубушка су одједном пожелеле да је виде. Кћерка је одмах пожелела да има ову кућицу за викендицу, а Љубушка због неких својих разлога. А има ли смисла гледати ако човек нема пара? Међутим, Господ је уредио тако да смо ипак купили ову кућу и преселили се у Сусањино. Љубушка се преселила заједно с нама."

Прво смо имали новца само за пола куће. Комшиница иза зида у другој половини куће била је незадовољна што је по читаву ноћ из Љубушкине собе допирао молитвени плач. Чак је ишла у милицију да се жали због тога што иза зида живе нерегистровани људи, али Љубушку ипак нико није дирао. А после извесног времена Господ је тако уредио да смо постали власници целе куће бр. 55 у 6. линији. И мајчица је за дуги низ година постала Љубушка Сусањинска.

Суботом, недељом и о празницима, кад се у храму служило Љубушка се могла затећи у цркви Казанске иконе Мајке Божије у Сусањину. Овде се исповедала и причешћивала на свакој литургији, а после службе је примала људе који су код ње долазили. Људи су долазили са свих страна, не само из Питера, већ чак и из иностранства. У обичне дане они који су за тим имали потребе могли су да дођу код мати кући и ако није била болесна примала их је код куће. Многи су долазили ради исцелења од болести, по савет у тешкој ситуацији, благослов, молитве.

На први поглед Љубушка је изгледала као обична погрбљена старица. Носила је све старо, изношено, али је изгледала уредно. На глави је увек имала обичну цицану мараму,

чији предњи крај је шпрчао далеко напред покривајући очи као схимничка кукуљица. Кад је било хладно одозго је још повезивала топлу мараму или шал. Обувена је била у папуче, зими је носила ваљане чизме. Лукија Ивановна се сећа како је неко од богомолника дао матери нову блузу од грубе тканине. Истовремено, Лукија је имала исту такву само већ стару. И Љубушка одједном рече: "Љусја, хајде да се мењамо, хоћу да носим твоју." Морала је да се мења с блаженом, која није хтела да носи нову ствар док блиска особа носи стару. "Нису биле потребне било какве приче о њеној прозорљивости и другим духовним даровима," пише савременица, "требало је само видети ове очи, погрбљену фигуру, убогу одећу, цакове с хлебом и осетити: "Да, то је светост." Ето шта је свет човек. И откуд нама такав дар – сусрет с правом светошћу?"¹

У храму је лако могао да је препозна чак и непознат човек. Дошавши у цркву обично је одмах обилазила све иконе, заустављајући се испред сваке и "беседећи" само њој схватљивим језиком. Притом је с времена на време почињала често и гласно да целива икону као да поздравља добро познатог и вољеног друга. Специфична спољашња црта њене молитве био је и гест којег се сећају сви они који су познавали мати. Она је брзо померала прст десне руке по отвореном длану леве као да листа невидљиву књигу или као да нешто записује. Понекад је изненада могла да почне да одмахује и да као пљује на неког невидљивог притом као да размазује десном ногом по поду непостојећи испљувак. Понекад је притом њен тихи гласић постајао страшан и гневан, и могуће је било чак разабрати речи упућене лукавом: "Бежи! Одлази!"

Завршивши обилазак и целивање икона Љубушка би обично стала негде у угао и ту би стајала до краја службе. После отпуста се све понављало, мати би опет обилазила све иконе, као да се опрашта од својих пријатеља до следећег сусрета. "Кога волим, њега и целивам" – овакво је просто и детиње, али делотворно богословље пута ка Царству Небеском! Сваког дана у подне Љубушка је долазила у храм да се моли – зато је имала свој кључ. У тишини, у празном храму она је као обично, ишла од иконе до иконе, целивајући их, "разговарајући" с њима, измољавајући некога.

У току последњих година живота, кад је мати већ сасвим онемоћала телесно, обично су је под руке водиле келејнице-неговатељице. Оне су је доводиле у храм, помагале су јој да се креће од иконе до иконе, а после службе су је храниле у црквеној стражарској кућици или у дворишту. У различитим годинама то су биле различите особе, које су обично на неко време слали њихови духовници. Последњих неколико година то је била слушкиња Божија Раиса, која је после Љубушкине смрти примила монашки постриг с именом Љубов. Али чак и у овим годинама телесне немоћи Љубушка никад није седала у храму за време служби. Сва богослужења, ма како дуга била, мати је стајала на ногама. Кад је већ живела у Шартомском манастиру светог Николе у Ивановској епархији, отац намесник манастира, архимандрит Никон ју је једном упитао: "Мати, зашто никад не седнете мало, макар на катизмама? Ето, наша браћа иако су млада, чак и на часовима седе." И добио је од блажене одлучан одговор: "Тело се не сме жалити!"

Али, осим молитве на богослужењима у храму, која у Сусањину није могла бити свакодневна, пошто се мала парохијска црква отварала само о празницима и нерадним данима, Љубушка се, наравно, много молила код куће, келејно. Напамет је знала много акатиста и молитава, певала је тропаре и величања празницима. Њен омиљени тропар је био тропар Лазарева суботе: "Обшчеје воскресеније..." Њена молитва, према којој је увек стремила свом душом, претварала се у прави подвиг столпништва, којем је поклањала не само дневне, већ и ноћне часове. Обично се увече неко време одмарала, а ноћу је устајала на молитву до самог јутра и само је понекад дремала стојећи, налаktivши се на високи наслон свог гвозденог кревета, или се пак молила седећи, ослонивши се леђима на зид.

"Благослов је обично давала указујући на свеца којем човек треба посебно да се моли, да одслужи молебан или да прочита акатист. Неке је Љубушка благосиљала да пале

¹ Овде и раније: Преводилица (тако је Љубушка називала аутора чланка). Љубушка // Православни Санкт-Петербург. 1997. бр. 10 (64). С. 3.

свеће говорећи о томе као о веома важном послу. Посетиоцима који су долазили с компликованим породичним и пословним проблемима је без мудровања саветовала: "Читајте молитве код куће, учите децу да се моле." И заиста, у животу ових људи недостајала је његова главна основа, једино што је потребно. Због недостатка молитве су и настајали проблеми, као природна последица живота у кући саграђеној на песку (Мт. 7, 26-27)."²

Управо молитва и чистота душе коју она рађа били су извор Љубушкиних дарова због којих је код ње са свих страна долазило мноштво људи. Сачувао се велики број успомена о случајевима молитвене помоћи, о исцелењима која су учињена по њеним молитвама, о њеној прозорљивости. Блажена Љубушка је носила, може се рећи, служење пророка. Код ње су људи пре свега долазили да би сазнали вољу Божију у овим или оним околностима.

Најбоље је било питати Љубушку тако да човек добије једноставан, једносложен одговор на конкретно постављено питање. Рецимо, "Хоће ли бити добро ако одем тамо због тога?" или "Хоће ли бити добро да урадим то и то?" И Љубушка је одговарала: "Добро, добро," или "Не, не, не треба, није добро," или: "Како хоћеш." Ако је говорила "како хоћеш" боље је било да човек то не ради – по правилу, то није доносило многу штету, али такође није било ни од велике користи. Често је користила једноставне, детиње дефиниције: "добро", "лоше", из њених уста се могло чути: "Тај и тај отац је добар. Владика је добар. Мати је добра. Тамо је добро." То, наравно, не значи да је она све само хвалила. Ако је било потребно мати је могла и да разобличи човека, могла је да каже у одговор на његове недоумице због животних потешкоћа: "То је гнев Божји, гнев Божји!" Али чак и у таквим приликама њене речи су биле једноставне и кротке, осећало се да она сама не осуђује човека, већ саосећа с њим. Карактеристичне су њене речи о некој жени која је имала тежак карактер: "Она жели да се спаси, али јој не полази за руком – не зна како." Свако ко је опширио с мати могао је да примети ову задивљујућу деликатност према људима.

Понекад је Љубушка говорила потпуно неразговорно. Човек је поново питао, али није могао да разазна одговор. То је значило да не треба да зна одговор на ово питање – није корисно, нема воље Божије за то. Једном је дошао неки свештеник с тајном жељом да сними Љубушку на касетофон који је био сакривен у торби. Почео је да поставља питања, Љубушка је одговарала сасвим јасно. Он је лагано ставио руку у торбу и укључио је снимање. Одмах је говор Љубушке постајао неразговоран – као да је ставила камен у уста. Искључио је касетофон с тајном љутњом – Љубушка опет поче јасно да говори. Он поново укључи – опет се ништа не разуме. Тако и није могао да је сними – очигледно, за то није постојала дозвола блажене.

Можда је узрок овакве неразговорности њеног говора заиста није било камење, већ су то биле кошпице од кајсија којих је мајчица по неколико комада увек носила у цепаћу и с времена на време држала у устима. Али то је највероватније могло бити само спољашњи узрок. Понекад се дешавало да Љубушка после сасвим јасно изговорене реченице одједном пређе на свој "блажени" језик неразумљив за околину. Очигледно је да не треба свима да буде јасно и познато оно што се открива људима који имају благодат. Апостолу Јовану Богослову је глас с неба заповедио да сакрије и да не пише у своју књигу оно што је говорило седам тајанствених громава (Откр. 10, 4).

Љубушкине речи су увек изгледале тако једноставне, прости, али је у њима постојала благодатна сила. Оне су "погађале циљ" и често су постајале водиле за дуги низ година. Господ је њеном унутрашњем погледу откривао човекове животне околности и оно што је за њега било најважније у том животном тренутку. Понекад је мати унапред знала ко код ње долази, одакле, с каквим питањем и чак је сама излазила да га дочека.

² Иљинска А. Духовни наследници преп. Серафима Вирицког.

Долазило је много људи који су патили од разних болести. Савети које је мати давала болесницима били су врло једноставни: да се моле Мајци Божијој, светом великомученику Пантелејмону Исцелитељу, да узимају уље из кандила која горе пред иконама и да с молитвом мажу болесно место. А сама је почињала да се моли за човека који јој се обратио и њена молитва је имала велику, често чудотворну снагу. Мати Олга (Соколов) игуманија Свето-Успенског манастира у селу Дунилову у Ивановској области испричала је догађај који се десио у време кад је Љубушка већ живела у Шартомском манастиру светог Николе.

Код мати Олге су једном дошли познаници, лекари из четврте градске болнице града Иванова, муж и жена. Код мужа је откривен рак грла у четвртом стадијуму, њихово стање је било безмало очајно. Као лекари добро су схватили шта значе лакарске дијагнозе, и било је бесмислено крити од њих било шта. Уздајући се у помоћ Божију дошли су у манастир по савет. "Па што сте онда код мене дошли!" рече игуманија, кад је сазнала за све. "Идите што пре у Шартом,³ код Љубушке!" Они одоше, дошли су код блажене која их је нежно примила.

"А да ли код куће имаш иконицу?" упитала је.

"Имам."

"А да ли имаш кандилце испред ње?"

"Не, кандило немам."

"А ти узми кандилце, стави пред иконицу, налиј уља и пали, нека гори. Моли се, узми уља и мажи грло и све ће проћи."

И показала је како то треба чинити.

Лекари су се вратили и испричали шта је блажена заповедила да чине. Мати Олга им је радосно поклонила и кандило и цео канистер уља – пали колико хоћеш!

После извесног времена поново су дошли у женски манастир блистајући од радости. На велико запрепашћење, након што су послушали мајчицин савет болест је постепено нестала! Нису знали како да се захвале игуманији, али им је она одговорила: "Немојте мени да се захваљујете, већ Господу и Љубушки!"

Код Љубушке је долазило много монаха и монахиња из мушких и женских манастира, многе младе људе је она благословила да оду у манастир. Долазили су с Валаама, из Свето-Тројицке Сергијеве Лавре, Оптине Пустине, из Дивејева, из Коломенског Ново-Голутвиновског манастира, из Суздаља, из Свето-Успенског Дуниловског манастира и из многих других. Код ње су по савет долазили и архијереји и настојатељи обитељи, и искусни духовници. Мати је веома волела монахе, иако сама монаштво није примала, без обзира на то што је по свом животу била "монахиња над монахињама".

Многи настојатељи и игуманије, па чак и архијереји, наши су се на својим високим местима, пошто су их пратиле и поучавале молитве и благослов блажене старице. Тако је на пример, намесник Оптине Пустине, архимандрит Венедикт примио своје послушање уз непосредно учествовање Љубушке. Прво јој је показао списак с именима могућих кандидата за намесника и од неколико имена она је изабрала управо оца Венедикта, који је у то време био један од браће Тројице-Сергијеве Лавре. Затим је и сам отац Венедикт, којем су у то време предлагали избор између места духовника у Дивејеву и намесника у Оптиној добио материн благослов за труд на препороду обитељи која је прослављена због својих великих стараца.

Један искушеник је посетио блажену и питао је да ли ће бити монах и ђакон.

"Бићеш, бићеш," одговорила је.

"А јеромонах?"

"Бићеш!"

"А архимандрит?" одлучио је да упита окуражени искушеник.

³ Овакав назив Николо-Шартомског манастира се чврсто укоренио у разговорном језику, без обзира на то што се Љубушки није свиђало овакво фамилијарно скраћивање.

"Бићеш и архимандрит!"

"Шта буде нека буде!" помисли искушеник и упита:

"А хоћу ли бити епископ?"

"Како хоћеш!" одговори му Љубушка.

Ускоро је овај искушеник заиста примио монашки постриг, затим је рукоположен за јерођакона. После сасвим кратког времена већ је био јеромонах и архимандрит, настојатељ великог храма. Касније се неочекивано поставило питање о хиротонији за епископа, и он се сетио речи блажене, и Његова Светост кад је сазнао за њих, донео је одлуку о његовој хиротонији. Сад се труди у епископском чину, управљајући једном од епархија Руске Православне Цркве.

Захваљујући својој чистоти и унутрашњој слободи од страсти мати је могла да даје одговоре на најкомпликованија питања из савременог живота, и њена реч је звучала с оном чврстом сигурношћу коју може да да само благодат Духа. Једном је режисер Давид Гиоргобиани, аутор филмова о православним чудима (читаоци га се можда сећају по филму Тенгиза Абуладзеа "Покајање", у којем је играо улогу уметника Сандра Барателија), посетио је са супругом Мананом и пријатељима блажену Љубушку у Сусањину. Ове посете се сећао: "Знајући да је Љубушка благодатан човек и да може да добије одговор од Господа упитао сам је: "Објасните, у којој од Цркава, у Московској Патријаршији или у Руској Заграничној Цркви присуствује Дух Свети и где су истинске тајне?" – "И тамо и тамо има благодати," рекла је блажена, померајући прст по руци као да прелистава невидљиву књигу. Како је све, испоставља се, једноставно, мудро! Ми смо једна Руска Црква и како је болно што до сада немамо молитвено општење, не схватамо једни друге. Одговоривши на питање Љубушка је одједном почела да се прави јуродива. Неки су се саблазнили, а ја сам се још чвршће уверио у Божију милост према старици, она је дала одговор од Бога на најважније питање савремености и одмах је поступила шокантно, да је не бисмо славили. Вјечнаја памјат блаженој Љубушки!"

Овакав је био благодатни труд блажене старице, која се за дуго низ година настанила у тихом и неприметном месташцу Сусањино. Али подвиг туђиновања, који је прихватила још у раној младости мати није оставила ни у годинама дубоке старачке немоћи. И са осамдесет година она је као старозаветни Аврам, напустила место свог становања како би кренула у ново туђиновање.

Пресељење у Шартомски манастир светог Николе

Овог пута је за живот изабрала Шартомски мушки манастир светог Николе, који се налази у селу Ваведење у Шујском рејону у Ивановској области. Тачније речено, није сама мати изабрала ову обитељ, већ се пре покорила Промислу Божијем, који ју је довео тамо. Сама се једном приликом на следећи начин изразила о свом боравку у манастиру: "За цео живот нисам прихватила ни једну блудну помисао, а Господ ме је у старости послао код мушкараца!"

Без обзира на ове речи Љубушка је заправо веома волела братију манастира. Наравно, њен боравак у младој обитељи која се обнављала из рушевина био је утеха и велики дар Одозго, који је укрепио манастирско братство које је тек почело да се организује. Већи део података о њеном животу у Николо-Шартомском манастиру садржи се у записима једног од монаха ове обитељи,⁴ а овде ћемо само укратко испричати о манастиру и релативно кратком боравку блажене старице међу његовим зидинама.

Шартомски манастир светог Николе је древна обитељ, која је пред крај XX века, као и многе, доспела у стање потпуне оронулости и пала у заборав. Али у својој дугој историји знао је и периоде процвата, који су доносили унутрашње и спољашње уређење и славу.

⁴ Пун текст ових записа објавили смо у другом делу књиге.

Нису се сачували поуздани подаци о времену оснивања манастира. До XV века то је већ била угледна обитељ, којом је управљао архимандрит, што говори о њеној древности и великом значају, јер су чин архимандрита у то време имали само настојатељи највећих манастира. Из локалног предања је познато само да је манастир основан поводом тога што је нека богобојажљива сељанка пронашла изрезбарену икону светитеља Николаја. Ово се догодило на обали реке Шартоме, по којој је обитељ која је овде основана у част великог угодника Божијег и добила свој назив.

Даља дуга историја Шартомског манастира као у огледалу одражава перипетије историје Руске државе. Он час цвета: велики кнезови и цареви дарују му нове земље и "повеље које се не могу одузимати судом", гости настојатеље-архимандрите у својим дворцима и палатама, а манастирске синодике стално попуњавају нова имена угледних добротинитеља – бољара и кнезова, од којих многи овде у чину схимника и налазе своје последње уточиште. Час се на обитељ обрушавају невоље: пљачкају је разбојници козаци и "лопови" у тешко смутно време, пале пожари, уништавају реформе из доба Катарине Велике. Час код њених зидина буку ствара Никољска пијаца, час се после измене трговачких путева она налази на маргинама црквеног и световног живота.

Пред крај XIX века обитељ се претвара у манастир треће (најниже) категорије с бројчаним стањем од 12 монаха, њиме више не управљају архимандрити већ игумани. Он чак није имао могућности да одржава велелепност здања и више пута је био принуђен да се обраћа за помоћ Светом Синоду и православним приложницима и добротинитељима.

Али чак и након што је био лишен некадашње величине манастир је наставио да постоји. Братија, већином бивши житељи околних села, бавила су се обрађивањем земље и држањем стоке, гајећи коње и говеда. А у храму се није прекидала молитва, са звоника је допирао блавест над древним светињама које су се сачувале у манастиру. Међу њима је осим две чудотворне иконе – светитеља Николаја и Казанске иконе Мајке Божије поштована и икона Николаја Чудотворца насликана на камену и ретка по лепоти Грузијска икона Богородице. По предању сребрни крст за престо с моштима св. апостола и јеванђелисте Луке и св. првомученика архиђакона Стефана, манастиру је оставио светитељ Алексије, митрополит Московски, који га је посетио за време свог путовања у Орду како би исцелио слепу жену хана Тајдулу.

Револуција је прекинула живот древне обитељи. Почетком 1920-их година Николо-Шартомски манастир је био затворен, драгоцени црквени предмети и иконе су заплешени, библиотека и преостали део икона спаљени. Већина мештана ипак није подржавала ова дејства нове власти. 1925. године сељаци из села која се налазе у околини манастира – Ваведење и Пупки, који су се окупили на збор, сматрали су да им је манастир потребан и зато су одлучили да се залажу код власти да буде отворен. Наравно, ова одлука није добила подршку од стране власти и у локалним новинама је подвргнута оштрој критици и исмевању, а међу сељацима су одговарајући органи обавили "васпитни рад". Касније су манастирске зграде делимично коришћене као амбари и магацини, а делимично као стамбене просторије.

Међугим, светитељ Николај својим молитвама није оставио ово место. У јесен 1990. године древни Шартомски манастир светог Николе је враћен Цркви. До тада се део зграда већ претворио у рушевине. Било је потребно јако много труда да се подигне из рушевина оно што се толико година налазило у "мрскости запуштености". За намесника је одређен млади јеромонах Никон (Фомин), који је 1992. године унапређен у чин архимандрита. Манастир је почео да се преображава наочиглед свих по молитвама светитеља Николаја трудом братије и наравно, уз помоћ добротинитеља. Постепено је број браће порастао до отприлике 150 људи, отворено је петнаестак подворја у Иванову, Шуји, Палеху, Јурјевцу и другим местима Ивановске епархије. Од самог отварања свакодневно је почело да се врши богослужење по манастирском уставу. До 1996. године, кад се блажена Љубушка преселила у Шартомски манастир светог Николе овде су већ

били обновљени сви храмови, рестаурирани манастирски конаци, грађен је нови братски конак.

Вероватно само Господ зна који су били разлози који су навели блажену да се у својим позним годинама пресели у мушки манастир. Ми знамо само то да се све што је чинила увек остваривало по Његовој светој вољи. Пошто се блажена упутила на овај далеки пут значи имала је непосредну заповест за то Одозго. Зато нећемо тражити неке спољашње разлоге за ова или она њена дејства. Тим пре што је по сећањима очевидаца Љубушка дуго пре тога сама више пута говорила да ће доћи у Шартомски манастир.

Међутим, ово се десило потпуно неочекивано за све. Сам архимандрит Никон, намесник Шартомске обитељи који је у јануару 1996. године дошао у Сусањино најмање је очекивао да ће се враћати у пратњи старице. Исто тако велико чуђење изазвало је њено појављивање на бденију у храму код браће која су одмах осетила какво је непроцењиво благо стекла њихова обитељ.

И то је заиста било тако. Снагу њених молитава су тада многи осећали из личног искуства. Неколико случајева исцелења, која су се остварила по њеним молитвама над неким од братије, између осталих, и оца намесника, су познати, и могу их потврдити очевици. Притом су се ова чуда дешавала тако једноставно, скромно и природно, да су поред ње изгледала потпуно обична и јасна ствар као право "обично чудо".

У манастиру мати није напустила свој обичај да се свакодневно молитвено подвизава. Њен живот је захваљујући могућности да свакодневно присуствује богослужењу био још тесније повезан са храмом. Свако јутро келејнице су је под руке водиле у храм из "кројачке кућице" – мале дрвене куће која се налази ван зидина манастира, у чијој су се једној соби настаниле. У храму је увек стајала код стуба преко пута олтара. Молила се такође на свој начин, као и увек: писала је прстом по руци, као да записује, као да листа, повремено је одагнавала нечисту силу која је за друге била невидљива. Причешћивала се сваког дана. У дане кад није могла да дође на литургију због болести, причешћивао ју је јеромонах чија је чреда била - код куће, у келији.

Најстарија келејница је остала иста ова Раиса, која ју је неговала у току последњих неколико година у Сусањину. Љубушка се веома везала за њу, звала ју је Рајичка и није дозвољавала да иде од ње, ма колико да су то понекад желели неки посетиоци којима је с времена на време тешко падало строго обраћање материне келејнице према њима. Раиси су у неговању старице помагале сестре из женске заједнице која се тада формирала у близини манастира. Љубушка је сама благословила да при манастиру буде основана ова заједница која је са временом требало да се претвори у женску обитељ. Говорила је да тамо сестара неће бити много, али да треба да буду од најозбиљнијих, најискуснијих.

Као и у Сусањину, на ново место је код матере почело да долази мноштво ходочасника. Манастирски стражар је морао да буде спреман да чак и ноћу пусти у манастир окаснеле посетиоце блажене. Истина, у кројачку кућицу се могло доспети само по благослову намесника. Али свако коме је то било потребно, могао је мирно да приђе матери за време богослужења и да постави своја питања. То се могло учинити и успут, док су је људи пратили до кућице после службе. Она је као и пре, кротко се осмехујући, мрвила голубовима велике комаде белог хлеба и тихим гласом је одговарала онима који су је питали на питања, од чијег је решења понекад зависило сав њихов каснији живот. Игумани и игуманије манастира, свештенослужитељи, монаси, мирјани – долазили су код простодушне туђиноватељке због речи Истине, коју је она објављивала тако једноставно, без икаквог спољашњег патоса, али с таквом снагом унутрашње праведности да је без икаквих речи могла да остави дубок и благотворан утисак. Међу посетиоцима Љубушке у то време је био, наравно, и надлежни архијереј Ивановске епархије архиепископ Амвросије (Шчуров), настојатељ Шартомског манастира светог Николе.

Љубушка је живела у Николо-Шартомском манастиру тачно годину дана – од Недеље по Богојављењу 1996. до Недеље по Богојављењу 1997. године. Нико од браће,

наравно, није желео да она оде, сви су се молили да остане. Али Промисао Божји је старицу водио у нова туђиновања.

Љубушка је неколико пута одлазила из манастира по светим местима. Посећивала је Дивејевски манастир, Бородински манастир. Али њој је било припремљено последње земаљско пристаниште на другом месту. Игуманија Теодора је старицу, по њеној жељи, одвела у Вишњеволоцки Богородице-Казански женски манастир у Тверској епархији.

Последњи месеци живота блажене у Вишњеволоцком Казанском манастиру и њено упокојење

Казански манастир у који је дошла блажена Љубушка је обитељ с не тако древном, али на свој начин необичном историјом. На његовим изворима стоји чудотворна Казанска икона Мајке Божије – Чији је свети лик пратио све земаљско туђиновање блажене. Љубушка се подвизавала у граду светог Петра, чије оснивање је благословено чудотворном Казанском иконом, често се молила у Казанском храму у Вирици, у Сусањину је место њене молитве такође био Казански храм. У Николо-Шартомском манастиру Љубушка је на молитву ишла у манастирски храм из XVII века у част Казанске иконе и у Вишњи Волочек је дошла у манастир Казанске иконе Мајке Божије, којем је било суђено да постане њено последње пристаниште.

Историја Казанске обитељи је укратко следећа. 1758. године у Вишњем Волочеку се десио пожар, и дрвена црква у предграђу посвећена Казанској икони, изгорела је до темеља. Међутим, храмовна икона се неочекивано појавила на две врсте од града на пустом и ненастањеном месту на пању у близини студенца. Радости мештана није било краја, али одмах се појавило питање: шта чинити с иконом? Да ли је оставити на месту које је изабрала Сама Пречиста или пренети у новосаграђену цркву? Две врсте од града је далеко и незгодно, али с друге стране, богобојажљиви ходочасници на поклоњење светињама иду и на већу удаљеност. Мајци Божијој је угодан подвиг љубави, који је предузет у Њено име, и људи из предграђа су одлучили да овде подигну капелу, с тим да у одређено време доносе икону у градски храм како би људи могли да је целивају.

Прво је капела била дрвена, 1852. године подигнута је камена. Овде се окупљало много богомолника не само из Вишњег Волочека, већ и из Старице, Зупцова, Ржова, Осташкова и околних срезова. Место је било пусто и мочварно, лети су људи у близини капеле напасали стоку, зими су ту трчали пси и вукови, али светиња никад није подвргавана нападима лоших људи, и никоме није падало на памет да се настани овде.

Средином XIX века на поклоњење Казанској икони Мајке Божије допутовале су три сестре из Рибинског Софијског манастира. "Кад смо ушле у капелу," сећала се касније једна од њих, "обузео нас је страх. Овакво благо у оваквој запуштености! Прљаво је и нема славословља Мајци Божијој! Тад смо горко заплакале и као да је неко тачно говорио да овде треба да буде манастир, да се име Царице Небеске слави пред Њеном чудотворном иконом."⁵

Промисао Божји је уредио тако да по унутрашњој жељи изабраница Божјих и по указању прозорљивих пастира – митрополита Филарета Московског, старца-утешитеља Варнаве Гетсиманског и оца Петра Томаниског, јуродивог свештеника из Входојерусалимског предграђа у близини Углича – на пустари је почела да се гради мала обитељ у славу Казанске иконе Царице Небеске. Једну од рибинских ходочасница, Александру Васиљевну Салтиков (касније мати Доситеју) старац Варнава је благословио да буде игуманија будућег манастира, додавши: "Ако ти падне на памет да одбијаш, Бог ће те казнити!"

1874. године богољубиве ходочаснице су испуниле послушање, купиле су парцелу у близини капеле и подигле дрвену келију. "Сестре су почеле да долазе, да моле да их

⁵ Казивања о Казанској женској општежитељној обитељи у близини града Вишњег Волочека Тверске епархије. Твер, 1890. С. 45.

примимо," сећала се мати Доситеја која је била на челу обитељи по благослову старца." Ја сам говорила: "Шта молите? Па још ничег нема, ни одобрења заједнице, нити имам капитала и не знам хоће ли ту бити обитељ; а ја сам овамо дошла на смрт, а не да живим. И ако хоћете да живите са мном, тако и ви мислите, да сте дошле на страдања ради свог вечног спасења. Ако хоћете да живите са мном, молићемо се Богу једнодушно и молићемо Царицу Небеску за помоћ." Пристајале су, упорно су молиле. И било нас је већ 30."⁶

Сестре су служиле по манастирском уставу, углавном су се молиле ноћу, зато што су се плашиле разбојника. Од 11 сати увече почињало је бденије, које је трајало до 4 сата ујутру. Кад су читале, осветљавале су кандилом – свећа није било. Уз такву материјалну оскудицу требало је вешто одржавати дух сестара и мати Доситеја се на све начине трудила да их охрабри. Помоћ Царице Небеске се осећала од самог почетка у свим пословима подвижница. Кад би нестао новац и нису имале шта да једу мати Доситеја се уздала у небеса: "А Царица Небеска нас неће оставити! Сва је нада моја у Пречисту Дјеву Богородицу. Ако је овде било пусто место, а Царица Небеска га није оставила, зар ће га сад оставити? Само нека буде љубав међу сестрама и имаће све што им је потребно." И ниједном се није постидела у свом уздању.

Исто ове 1871. године била је саграђена прва домаћа црква с престолом у част Казанске иконе Мајке Божије. Кад је сестара било више храм је проширен – тако је настала топла црква од три олтара с главним престолом у част Богољупске иконе Мајке Божије. Многи приложници су с љубављу и усрдношћу приносили своје дарове у младу обитељ. Од ових средстава је саграђена летња саборна црква Казанске иконе Мајке Божије. Многи приложници су с љубављу и усрдношћу приносили своје дарове у младу обитељ. Од ових средстава је саграђена летња саборна црква Казанске иконе Мајке Божије с деветнаест купола, које су освештане 1882. године. Један од најлепших храмова у Русији - Казански храм, и данас украшава Вишњеволоцку обитељ. Постепено се обитељ која је настала у чистом пољу разрасла у град Божји у којем се непрестано славословило име Царице Небеске. Ненастањена околина се претворила у духовну башту: "Пустиња је процветала као крин." По велелепном саборном храму, мноштву манастирских здања и великом броју монахиња и искушеница обитељ у Вишњем Волочеку је постала налик на величанствену лавру.

У Казанском манастиру су се подвизавале духоносне старице, које су смиравале тело постом и бдењима, које су се дан и ноћ поучавале у закону Господњем. Јарка личност у њиховом сазвежђу је била схимонахиња Пелагија. Царица Небеска је много дивног творила по њеним молитвама: схимница је кропила болеснике светом водом и они су се исцељивали.

Пречиста Мајка Божија је манастир даривала двома Својим иконама – Казанском и Грчком Андрониковом, која је по предању насликана руком апостола и јеванђелисте Луке. Ову икону је за манастир купио његов ктитор Ј.Н.Сивохин. Заиста је дивним путевима ова древна икона достигла тихо пристаниште у младој Казанској обитељи.

Она је припадала келејним светињама грчког Цара Андроника III Палеолога и он ју је 1347. године дао као прилог обитељи града Монемвасија. Заједно с иконом цар Андроник је Монемвасијској Цркви даривао и грб Византијског царства с изображењем двоглавог орла, којег с две стране придржавају лавови, као потврду, како се наводи у грчком потпису испод грба, да је ова икона заиста једна од три иконе Богомајке које је насликао јеванђелиста Лука.

Овде је икона остала до почетка XIX века. Кад су 1821. године Турци напали грчке градове и села, укључујући и Монемвасију преосвећени Агапије, епископ Монемвасијски оставио је све црквене предмете у рукама непријатеља, спасио је само благо – икону Богомајке и заједно с њом се сакрио у граду Патрасу. Овде је светињу предао руском конзулу Николају Ивановичу Власополу. Сложеним путевима, кроз Одесу и Петербург

⁶ Исто. С. 60.

чудотворна икона је на крају доспела у Казанску обитељ после скоро шездесет година лутања. У част Андроникове иконе сваког 1. маја се одржавала литија од свих цркава Вишег Волочка до манастира у сећање на доношење грчке светиње из Петербурга.

Сачувала се копија Андроникове иконе, која се налази код садашње игуманије Теодоре. На полеђини је натпис прве игуманије манастира мати Доситеје. Икона је малих димензија, Пречиста је на њој насликана без Предвечног Младенца.

Мајка Божија је обитељи послала и другог дивног брижника и молитвеника у светом праведном Јовану Кронштатском који је својим активним учествовањем основао и утврдио многе женске обитељи, укључујући и Вишњеволоцки манастир. Он је и раније помагао ову обитељ, али откако је почела изградња топлог храма у част Узвишене Гошће, повећао је своје прилоге. 1906. године на месту Богољубског храма од његових средстава подигнут је нови, много већи храм с три олтара, с централним олтаром у име иконе Мајке Божије "Андрониковска" – једини олтар у Русији који је освештан у част ове свете иконе. Уз велико мноштво народа храм је освештао свети праведни Јован Кронштатски, који је био ревностни поштовалац ове мало познате чудотворне иконе Пренепорочне.

У совјетским годинама, као и други манастири, Вишњеволоцка Казанска обитељ је била затворена и оскрнављена, у преосталим грађевинама смештена је војска. 1991. године бивша игуманија Горњенског манастира у Јерусалиму Теодора (Пилипчук), која се вратила из Свете Земље у Русију дошла је код Љубушке. Старица ју је благословила да иде у Вишњи Волочек да ради на обнављању женског манастира. Игуманија је успела да извојуге од власти по једну грађевину годишње, лично је руководила радовима на реконструкцији, а старица је сваке године благословила по једну сестру за обитељ. Тако је 1997. године у манастиру било укупно осам сестара.

Љубушка је туђиновала, подвизавала се и притом се стално молила за игуманију Теодору са сестрама и за обитељ коју су подизале из рушевина у славу Божију. Прва домаћа црква у обновљеном манастиру била је освештана у име светог праведног Јована Кронштатског. Овде је блажена старица провела последње месеце свог живота, овде се молила, причешћивала се Светим Тајнама, одавде је испраћена и на "пут све земље". Овде, у храму светог Јована и сад се може видети Казанска икона испред које је мати волела да се моли и коју сестре називају "Љубушкина".

Љубушка је говорила да јој је ово место благословила Сама Мати Божија и да се налази под Њеном посебном бригом. Један јеромонах којем је било забрањено да служи у својој епархији хтео је да остане при Вишњеволоцком манастиру, макар као црквењак, а касније, након скидања забране, можда и да свештенодејствује у њему. Игуманија је подржавши га у овој намери отишла код Љубушке по благослов: "Мати! Нека остане засад код нас. Прислуживаће кандила у храму, биће црквењак!" Љубушка је одговорила: "Код вас Сама Мати Божија пали кандила! Не треба он овде да остане!"

Мати се већ одавно молила да јој буде даровано упокојење, говорећи да се веома уморила. Међутим, чеда су се молила за продужење живота и здравље старице, задржавајући духовну мајку и не желећи да је пунте. Како је тада говорио архимандрит Наум (Бајбородин): "Ми се молимо за здравље, а она за покој. Чија ће молитва надјачати?"

Већ у пролеће, почетком априла 1997. године Љубушка се тешко разболела. Код ње је дошло до потпуног затвора црева, лекари су претпостављали да има рак дебелог црева. Предлагали су јој да се оперише, али је она одбила, иако се страшно мучила десет дана, викала је од боли као новорођенче и често је губила свест. Никакви лекови нису помагали, стомак се јако надуо, тело је потамнело, очигледно, почела је интоксикација. С трепетом је очекиван крај. Међутим, ипак вероватно још није било време – Господ се смиловао. Њено стање је још дуго било тешко, али се ипак појавила опипљива нада на оздрављење. Помало је долазила к себи.

Међутим, иако је Љубушка изашла из кризе која је могла да буде последња, болест се повукла само на неко време. Старица је сама, како се чинило, желела да убрза њен ток. Због тога је просто престала да једе као што се храни обичан човек. Затвор се појачавао.

Мати је због тога тешко патила, муке су трајале око два месеца, ако не и више. Окупио се конзилијум, предлагана су испитивања и операција. Један лекар, Јаков Григоријевич Шуљман, иако је тада још био некрштен, душом се веома везао за Љубушку. Вероватно је мати ради спасења његове душе прихватала ову лекарску помоћ и чак је пристала на операцију рекавши му: "Ево, кад дођеш из Америке, оперисаћеш ме!" (Он се спремао да оде у Америку на неко време.) Овај лекар се захваљујући Љубушкином утицају крстио и вративши се из Америке оперисао је мати кад је њено стање било већ критично. Чинило се да је операција безнадежна, обично болесници у оваквом стању умиру на операционом столу. Због љубави према мајцици Јаков Григорјевич је целу операцију која је трајала више сати обавио сам, не допуштајући никоме да се приближи столу. Испоставило се да код мати узрок затвора није било рак дебелог црева, као што су прво претпостављали, већ урођена аномалија црева. Испоставило се да је танко црево од рођења знатно увећано, оно се окренуло око своје осе и представљало је узрок затвора. Дебело црево је услед таложења стврднутих маса било јако увећано, његови унутрашњи слојеви су се већ чак цепали.

После ове, како се чинило, безнадежне операције, мати је ипак остала жива и чак се, шгавише, прилично брзо опоравила. На потпуно запрепашћење лекара, деветог дана после операције већ је седела и сама је мало ходала по соби, што је у њеним годинама после такве операције изгледало просто незамисливо и невероватно. Све ово је удахнуло наду у њено оздрављење, али је мати замолила да је одведу у манастир рекавши да жели тамо да умре.

Причестила се на празник Усековања главе Јована Претече. Иако је лечење било зачуђујуће добро, ипак је интоксикација организма отишла предалеко. Мајчицино тело је потамнело и она је губила свест. Око честири сата мати Теодора, која је скоро све време проводила уз Љубушку приметила је да је њено лице одједном почело брзо да светли. Мати Теодора је осетила да ће се Љубушка упокојити и рекла је то келејници блажене, Раиси. Она је отрчала по свештеника, а мати Теодора је почела да се моли покрај одра самртнице. На њене очи мајчица је тихо испустила дах у 16 часова и 5 минута, на празник Усековања главе Јована Претече и уочи спомена светог благоверног кнеза Александра Невског – 29. августа / 11. септембра, свега неколико дана пре свог осамдесет петог рођендана. Кад се мати Раиса вратила с манастирским свештеником оцем Александром Љубушка се већ упокојила. Одмах су почели да читају молитве за расанак душе од тела.

У првим часовима после Љубушкине смрти били су обавештени сви манастири у којима је било мајчичине деце, ускоро су за то сазнала и многа њена деца која живе у свету.

Сахрана блажене

Ковчег с телом блажене Љубови положен је у домаћу цркву светог Јована у Казанској обитељи и са свих страна украшен цвећем. Већ ујутро следећег дана почела су да се окупљају многобројна духовна деца и пошговаоци мати ради молитава за покој њене душе. Опело је заказано за три дана касније, 13. септембра, то је била субота.

Од Љубушке су међу првима дошли да се опросте намесник Николо-Шартомског манастира архимандрит Никон (Фомин) с братским хором и неколико јеромонаха. После литургије на празник светог Александра Невског, коју је отац Никон служио у пратњи братског хора служен је парастос. Парастосу се придружио митрофорни протојереј Василије (Швец), који се зачуђујућим стицајем околности нашао у манастиру. Он је био вршњак блажене старице и познавао ју је из првих послератних година. Његове приче о њој и проповеди веома су ублажила тугу ових дана.

Увече је служена служба за покој душе с читањем седамнаесте катизме. Народа који се молио у храму било је приметно више, почели су да пристижу људи из Москве, Петербурга, Твера, Сергијевог Посада и других места.

Следећег дана је обављена сахрана Љубушке. Храм је био скоро препун људи који су дошли да се опросте од ње. Допутовало је око двадесет припадника клира из различитих места, неколико игуманија са својим сестрама: Ксенија, игуманија Коломенског Ново-Голутвинског манастира, игуманија Олга из Дуниловског Свето-Успенског манастира, игуманија Софија из Свето-Покровског Суздаљског манастира, игуманија Спасо-Бородинског манастира Серафима, игуманија Олимпијада из Свето-Покровског манастира из Хоткова, игуманије Јулијанија и Евпраксија из манастира Свете Катарине и Вознесенског Оршиног манастира у Тверу. Певала су два хора: за десном певницом – братски хор Шартомског манастира, за левом – мешовити хор сестара женских манастира под управом игуманије Ксеније (Зајцев).

У олтару је било толико тесно да се једва могло проћи. Причешћивање је трајало веома дуго – неколико јереја је исповедало, Путиру су приступили скоро сви људи који су били у храму. Отац Василије је одржао беседу. Причао је како се припрема прослављање преподобног Серафима Вирицког, биће обретене његове свете мошти, и "запамтите моје речи – доћи ће време, и Љубушкине мошти ћемо обрести, биће још и њено прослављење!"

Разрешну молитву читао је архимандрит Гурије из Кингисепа. На крају опела представници клира су подигли ковчег на рамена и у литији су кренули према месту упокојења – гроб је био припремљен с леве стране улаза у Казански храм манастира. Испунило се давнашње предсказање блажене старице о томе да ће Мати Божија Казанска доћи и одвести је. Сад се заувек упокојила код зидова храма посвећеног Казанској икони Пресвете Богородице, као покрај ногу Оне, Којој је целог живота приносила своје топле молитве.

Погребна процесија с материним телом је изашла на улицу. Време је било тмурно, росила је лака сива кишица. Прошавши с појањем "Трисвјатоје" за покој душе око храма зауставила се код места погребња и сви су почели да се опраштају од драге мајчице. Људи је било много, сви су желели да целивају ковчег, да се још једном привију уз мајчицину белу руку, дотицали су њено тело свећама, иконицама, бројаницама, стварима за благослов, узимали су цвеће које се налазило у ковчегу. Више пута су покушавали да затворе ковчег, али сваки пут су људи почињали да се буне зато што нису још сви стигли да целивају. Одједном је хор запевао васкршње стихире и тропар "Христос Воскресе!" безбројно много пута. Свима су сузе наврле на очи, али некако чудне – тужне и радосне у исти мах, у души је било необјашњиво светло. Људи су се сећали речи светитеља Игњатија (Брјанчанинова): "...може се препознати да се почивши налази под посебном милошћу Божијом по томе што се туга због губитка на његовој сахрани меша с неком непојамном радошћу и утехом." Управо ова осећања су људе обузимала за време мајчицине сахране.

На крају су се опростили сви они који су то желели. Ковчег је затворен поклопцем и спуштен у гроб. Полетели су први грумени земље. Свештеници, а за њима и остали, бацали су грумење земље у гроб, тако да се врло брзо изнад њега појавила хумка. Затим је направљен привремени обичан дрвени крст који су људи одмах почели да целивају молећи се за упокојење блажене и молећи је да ни она не остави у својим молитвама оне који је воле.

Затим је почела даћа. У трпезарији је постављена трпеза за помен, за којом су се људи молитвено сећали Љубушке. Стигли су телеграми од Његове Светости, који је познавао и пошговао блажену старицу, од многих владика и духовних лица. Клавдија Григорјевна Петруњенков из Петербурга, која је много година познавала Љубушку говорила је да су многи од овде присутних још као деца били код мајчице, и она им је предсказивала будућност: "Колико игуманија сад седи за столом, а многе од њих код мајчице су довођене још као деца. Ево, Ирочка седи. Она је још као мала девојчица била код Љубушке и Љубушка је рекла да ће бити игуманија. И ето, видите сами, пред вама је игуманија Ксенија! А колико је свештеника по њеним молитвама примило чин. Ево, седи

отац Николај Мочаклин, за којег се мајчица молила да постане свештеник, ето, још једног оца Николаја!"

Још једном је отпевано "Вјечнаја памјат" за покојницу и људи су почели да се разилазе. Многи су се враћали кући с осећањем као да су били код живе Љубушке. Један од очевидаца овог догађаја је писао: "Као што је раније човек од ње одлазио обасут милошћу и топлином, очигледно осећајући у души благодатну утеху и светлост, тако и сад ми као да смо носили са собом честицу сунца које нас је грејало ових година. Туга због упокојења драгог човека није палила и није пекла, већ је изгледала као очекивање будућег сусрета, осећајући се као непрекидно општење у молитви!"

Закључак

Ево, то је оно мало што смо успели да прикупимо о животу блажене старице Љубови (Лазарев) ради састављања њеног још ни издалека не потпуног животописа. Надамо се да ће други део нашег издања, у којем се садрже успомене појединих људи битно допунити краткоћу првог. Иако се и у овим сећањима често среће напомена о томе да је веома тешко описати живот блажене. У њему није било тако много нечег спољашњег, што запањује уобразиљу. За оне који су долазили код блажене много драгоцене је било нешто што се једва може пренети речима. То је била посебна духовна атмосфера и кад би човек једном дошао у додир с њом он је поново и поново желео да доживи ово благодатно осећање општења са светошћу.

Сад више не можемо, као раније, да отпутујемо код блажене Љубушке, да јој поставимо питања која нам не дају мира, да се огрејемо благодатном топлином њене праведне душе. Преостају нам само успомене о њој, молитвено сећање, које се учвршћује удањем у то да нисмо лишени сталног заступништва блажене за нас, да она и сад чује гласове који јој се обраћају са земље. Остаје место њеног погребенија у Вишњеволоцком Казанском манастиру, где је над гробом Љубушке поред Казанског храма већ саграђена капела. Овде почива тело старице, а поред ње је наша место свог упокојења друга велика подвижница нашег времена – схимонахиња Марија (Матукасов). На пола пута између Москве и Петрограда стоји капела с телом блажене како би свако на путу у једну или другу престоницу, могао да се задржи ради молитве на овом благодатном месту.

А нама остаје само да замолимо читаоца за снисходљивост према нашем делу и за молитве у нади да смо на овим страницама макар делимично успели да пренесемо светли лик блажене старице Љубови.

Сећања на блажену старицу Љубов

Успомене монаха Николо-Шартомског манастира

За Љубушку сам први пут сазнао 1991. године, кад сам већ живео у манастиру. Спремао сам се да завршим неке послове који су ми преостали у Санкт-Петербургу, и пред полазак сам отишао код оца Мојсија, који је тада био манастирски духовник, да га замолим за молитве и благослов. Управо он ми је и посаветовао да у селу Сусањину потражим блажену Љубов. У Петрограду ми је исто то посаветовао отац Николај који служи на Волковском гробљу, како бих од ње сазнао да ли је воља Божија да живим у манастиру.

У Сусањино је требало да отпутујем рано ујутру електричним возом с Витебске железничке станице у правцу Вирице. Путовао сам мало мање од сат времена. У возу се гурао народ, од врата се осећао дукан и допирали су акорди гитаре. Дан који је почињао био је пун продорне, хладне новембарске светлости, која се пробијала иза ниских сивих облака. С друге стране прозора су се протезала јесења поља с увенулим различитим биљем, које је штрчало дуж ивица налик на главице цвећа "медвеђе шапице" у студеној

паучини иња. Осећао сам благо узбуђење – хоћу ли затећи мајчицу и каква је, можда је врло строга – па ће у присуству свих почети да ме разобличава и прекорева због ветропирастог живота и лоших помисли.

Храм сам нашао прилично лако – показали су ми га мештани, који су били навикнути на путнике. Улази се кроз лаку ограду и човек се одједном нађе код високих, скоро црних јела, које чувају храм. Обична приградска црква од старе црвене цигле, у њој је било пријатно и осећала се нека једноставност старине, што се посебно огледало у кивотима украшеним вешгачким цвећем. Савремене, новоотворене цркве нису такве.

Служба још није била почела, рано сам стигао. С немиром сам почео да се загледам у још увек малобројне парохијане – да ли ћу у некој од жена препознати Љубушку? Почео сам бојажљиво да се распитујем код једне баке – очигледно мештанке. Испоставило се да је бака разговорна, рекла је да Љубушке још увек нема – доћи ће касније, а после службе ћу с њом моћи да поразговарам у стражарској кућици код храма.

Док смо разговарали пристигло је још народа. "Аха, ево је, ево Љубушке!" Испоставило се да је Љубушка веома ниска повијена старица. Носила је просту хаљину и крзнену капу. На глави је имала белу мараму, повезану као код искушеница, на којој се далеко истицао предњи крај – сигурно како би се дубоко сакриле очи које су увек гледале на доле. Под руке су је водиле неговатељице приводећи је иконама испред којих се Љубушка дуго задржавала и почињала је тужно нешто да им прича, као својим добрим познаницима, целивајући их с времена на време често и гласно. Људе као да није примећивала и скоро целу службу се молила наглас. Уосталом, речи се нису могле разабрати. То је пре била нека тужбалица, понекад светла и тиха, али истовремено је то била и смела молитва-благодарење, што се могло препознати по интонацијама које су се мењале. Уопште, Љубушкина молитва је више подсећала на тихо гугутање голуба. Често се могао приметити врло карактеристичан гест, који је пратио молење – почела би брзо да помера кажипрстом десне руке по раширеном длану леве – као да нешто чита или као да записује, или као да прелистава странице које само она зна и види. Понекад као да је почињала да пљује на леву страну и као да је брисала невидљиви испљувак ногом, бранећи се притом руком од неког невидљивог и гневно нешто говорећи својим кротким и тихим голубијим гласом – као да се трудила да отера досадног наметљивца.

У храму на мајчицу нико није посебно обраћао пажњу – очигледно је да су се већ одавно навикли. Старији свештеник, сед и прилично крупан, достојанственог изгледа, служио је мелодично, изговарајући одређене возгласе старомодном, веома патетичном интонацијом. За здравље и за покој душе помињао је дуго, много, усрдно, час брзо читајући имена, час мелодично и тужно отежући нека од њих. Хор, претежно женски, под руководством старије високе монахиње, у пуној монашкој спреми, одговарао је гласно и не претерано складно. Било је очигледно да су појци врло задовољни собом и да се труде из све снаге.

С времена на време сам крадомице погледао Љубушку. Она је била потпуно погружена у молитву и у радње које су пратиле ову молитву, а које ја нисам баш најбоље разумео. Кад је свештеник изашао да исповеда, она се пред њим кратко исповедила, затим се причестила Светим Тајнама. После Причешћа је такође стајала у десној страни храма, као и за време службе, али се већ покатакд осмехивала у одговор на осмехе људи који су јој прилазили, који су очигледно бивали овде и који су се с њом осећали прилично слободнима.

Сачекао сам да одведу Љубушку у стражарску кућицу у коју су кренули и њени посетиоци, који су тог дана били малобројни. Стражарска кућица је била просторија која се налазила тик уз припрату храма, у њу су водила и врата тапацирана перкалином. Покуцао сам и такође ушао. Испоставило се да је стражарска кућица прилично пространа, с високим плафоном, с пећицом у углу и са старим намештајем. Кроз прозор је допирала хладна јесења светлост, која је падала на сто, који је био препун прилога донетих са сточића за приносе. Око стола су се врзмале две старије Љубушкине неговатељице, које су

грејале чорбу и гостиле старицу пецивом. Она је седела у полутамној дубини стражарске кућице на каучу.

Бацивши поглед на мене једна од неговатељица је упитала одакле сам. Одговорио сам. Она је то гласно пренела старици, сричући компликован назив манастира. Љубушка је почела да клима главом. "Мајчице, о. Наум ме је благословио да идем у манастир! Да ли је добро да будем у манастиру?" упитао сам сетивши се савета оца Николаја. Љубушка је још чешће почела да клима главом, махнула је руком: "Отац Наум је благословио – и добро! Слушај оца Наума!" Замолио сам је да се моли за мене и за моје најрођеније и изашао сам.

На станицу сам се враћао с четрдесетогодишњом женом која је такође била код Љубушке. Она је дошла код ње као код "видовњаче" мислећи да је "гатара", којој су јој посаветовали да се обрати како би сазнала нешто о несталом сину. Покушао сам да јој објасним разлику, али вероватно нисам имао много успеха. Код Љубушке је долазио приличан број таквих случајних, сујевernih људи.

То је било моје прво упознавање с Љубушком. Касније сам долазио у Сусањино и сретао се с њом још неколико пута – увек кад сам ишао у Петроград.

Сад је чак тешко објаснити шта је толико запањивало у Љубушки и шта је толико привлачило људе. Она је била врло скромна и искрена, говорила је мало и просто. У њој није било ничега, што је рачунало на оно што се назива "спољашњи ефекат". Једном сам је по глупости питао: "Мајчице, дајте ми неку поуку!" Она је одмах договорилa: "Ја ништа не знам, ништа не знам!" Она никад није имала времена за поуке, и сва је била погружена у молитву, налазила се у вишњем свету. Једном сам допутовао кад је већ био мраз. Без обзира на то, после службе јој због нечега нису дали да једе у стражарској кућици него напољу. Храна је била послужена на клупици испод јела. Унаоколо су се као увек врзмале дадиле, а Љубушка је стајала са својом капом и марамом на глави, лако обучена, чинило се да не примећује ништа унаоколо. У њеној руци је била пиروشка, час би је грицнула, с час се опет удубљивала у молитву. Одједном као да се пренула, погледала је унаоколо широко отвореним очима и рекла: "Па, хладно је данас!" У гласу је било чуђење као да је управо изашла напоље, и да је била на служби од раног јутра и као да лако одевена није стајала пред храмом већ поприлично времена. Очигледно је да је није занимало време и да је тек сад обратила пажњу на то.

Љубушка је обично увек била повијена, очи је скривала испод мараме, али је кад би старица понекад подигла поглед, он запањивао својом чистотом. Једном сам био код Љубушке с неким младићем који је био сасвим почетник у црквеном животу. Он још није престао да пуши и брбљао је с дечјом непосредношћу и одушевљењем и његов говор је одисао свежим сећањем на страсти, којих је почињао да бива свестан. Након што је посетио мајчицу постао је потпуно другачији, и сад је већ озбиљним тоном поделио са мном своја осећања: "Хтео сам нешто да је упитам, али је она тада подигла поглед на мене. Има тако чист и дубок поглед да сам се чак збунио и заборавио о чему сам желео да говорим. Никад нисам срео такав поглед. Сам себи сам изгледао потпуно ситан. Стекао сам утисак да ништа не треба да јој говорим, и без тога све зна!"

Она је заиста много тога знала унапред, дуго пре него што су је људи питали. Ево, на пример, неких догађаја.

У Петрограду су почетком 90-их година живела два православна брата-Башкирца, која су на крштењу добила имена Георгије и Александар. Старији је био уметник, млађи – реставратор. Живели су у једној соби у трособном комуналном стану у новоградњи, у рејону метро станице "Пионирска". У истом стану су живеле проститутке, младе девојке из другог града. Јасно, повремено је код њих била паклена галама, али су се браћа трудила да не обраћају пажњу на комшије. Једном је млађем, који је тад имао двадесетак година почела да се набацује једна од проститутки по имену Олга. Била јој је потребна пријава боравка и молила је Александра да ступи с њом у фиктиван брак, обећавајући за то новац и остала задовољства. Александар је одбио: "Не треба ми ни брак, ни твој новац, ништа –

зар не видиш? Ја сам верник!" Она је прво његове речи схватила као шалу и наставила је да га спопада, али је са временом приметила – стварно је верник. Иде у храм, моли се, чита духовне књиге, пости постове. То ју је заинтересовало. Почела је да свраћа, да поставља питања о вери, да узима књиге на читање, Јеванђеље. Старији је посаветовао Александру да "се не петља с њом", али је он наставио да јој помаже да схвати веру. Три месеца касније је већ ишла у храм, постала је свесна да не треба да води живот какав води.

Александар се у међувремену спремио да путује кући и успут је свратио у Тројице-Сергијеву Лавру код оца Наума. Видећи њено мучно и противречно унутрашње стање, понудио јој је да отпутује заједно с њим код оца Наума. Она је пристала. Отишли су код старца, исповедили су се и старац је благословио Олгу да све напусти и да оде у М-ски женски манастир. Она се веома обрадовала што је све тако испало, наравно, и Саша се обрадовао. Истог дана је отпутовао код родитеља у Башкирију. Провео је неко време код родитеља, стигао је кући. Неколико дана касније у стану су се појавили крупни "разбијачи" – бивши Олгини подводачи, ухватили су Сашу за груди, подигли су га и почели да га тресу: "Где је Олга?" – "Не знам." Истукли су га и предали милицији оптуживши га за убиство Олге.

Сашу су упутили у ОП (одељење за притвор), а Георгије, његов старији брат, је убрзо после тога отишао код Љубушке. Долази у Сусањино, свраћа код Љубушке у кућицу, а она се, пре него што је он стигао и реч да изговори, окрену према њему и рече: "Олга ће бити пронађена. Све ће бити добро. Олга ће доћи!" Георгије од запањености није могао ни реч да изусти.

Сашу су у притвору, по милости Божијој, држали свега неколико сати. Испоставило се да је иследник разуман, Саша му је испричао све како је било. Иследник види – момак је простодушан, сељак, верник, а и нема доказа злочина – ни тела, нити било чега другог. Пуштен је на слободу. А неколико дана касније допутовала је и Олга лично. Испоставило се да није у М., већ негде у Карелији, у женском манастиру. Кад је била код старца следећег дана после Сашиног одласка, дошла је игуманија овог манастира и старац је благословио Олгу да путује с њом. У манастиру јој се веома свидело и одлучила је да тамо остане. Само на неколико дана је поново допутовала у Петроград, да би обавила преостале послове, захваљујући чему су браћа и могла да сазнају шта јој се десило, као што је предсказивала блажена. Касније су оба брата примила монаштво и свештенички чин, у чему је у њиховом животу такође учествовала блажена Љубушка.

Један монах, који је напустио место свог пострига дуго година није могао да нађе пристаниште. Свуда су га чекале невоље. Често је наилазио на непријатељски однос према себи, а осим тога имао је тежак, свадљив карактер, и јаку навик у страсти које је стекао још у светском животу. Један петроградски свештеник видевши његово не баш манастирско устројство, посаветовао му је да се врати у свет. "Уосталом," рекао је, "иди прво код Љубушке, да видиш шта ће ти она посаветовати." На путу до Сусањина, седећи у електричном возу, монах је почео да размишља сам са собом у какве грехове и саблазни може да падне ако се врати у свет. "Ево, ово ће вероватно бити. Осим тога, и ово може да се деси. А можда ће се и ово догодити! А ето, даће Бог, ово се неће десити." Долази он у Сусањино. Љубушка га дочекује код своје кућице и каже, одговарајући на његове мисли: "Све ћеш имати, све ћеш имати! Немој да идеш у свет – иди код оца Наума!"

При Сергијевој Лаври је прилично дуго, кажу, двадесетак година, живео један радник, који је радио на крововима, мајстор свог заната. Он је био чедо оца Наума. Дошло је време и старац му је рекао: "Доста си живео по својој вољи! Време ти је да примиш монаштво, спремај се за постриг!" – и одредио је време. Кровопокривач је отишао, купио је кутију цигарета, вотку, мезе – пио је цело вече. Ујутру је устао и више никад у животу није дотакао ни дуван, ни пиће, као да је руком било однето.

Примио је постриг с именом Теодор. Раније се целог живота одликовао одличним здрављем, а после пострига су га напале болести, разне бољке су га савладеле – и хемороиди, и крста, и ово и оно – лежи, скоро уопште не може да устане. Пожалио се

о.Науму, а он му каже: "Ништа страшно, кад одеш на Атон, нестаће све твоје болести. То је рајско место!" Овде се о.Теодор потпуно збунио, обузела га је сумња, почео је да одбија – где си се, каже, родио, тамо треба и да живиш. "Но, добро. Пошто осећаш зебњу иди код Љубушке, сазнај од ње – да ли је воља Божија да идеш на Атон." Долази о.Теодор код Љубушке, још ништа није стигао да јој каже, а она му већ говори: "Блажени ви, који идете на Атон по благослову!"

У другој години свог живота у манастиру једном сам опет отишао код Љубушке. Сазнавши одакле долазим, одмах је рекла: "Седи у манастиру и никуда не иди. Нећеш наћи боље место од манастира!" Наизглед, у овим речима није било ничег посебног – прилично уобичајен савет искушенику. Међутим, њихову вредност осећам све до сада, оне су ме више пута укрепљивале у разним искушењима. Посебно су биле благовремене у време кад су изговорене: у помислима сам одлази час на Валаам, час у парохију. Мати је одговорила на моје неизречене сумње. После ове поуке околности су биле такве да заиста дуго времена практично никуда нисам излазио из манастира, чак ни у Лавру.

Постепено смо све ближе и више упознавали мајчицу. Веома нас је занимало њено житије, како је провела своје младе године. Било нам је драгоцено све што је имало везе с њом, чак и ситни детаљи.

У августу 1995. године кад сам поново био у Петрограду ишао сам код Љубушке. Био сам и у храму св.праведног Јова на Волковском гробљу. Већ сам знао да је Љубушка раније била парохијанка овог храма. Вечерња служба се овог топлот и сунчаног августовског дна завршила рано. Отац Николај (Мочалкин) и ја одлучили смо да пешке прошећамо до метро станице "Лиговски проспект" кроз Тамбовску улицу до места на којем се некада налазила мајчицина кућа – овим путем је вероватно често пролазила. Успут сам замолио свештеника да исприча оно што му је познато из мајчициног живота – јер он ју је одавно познавао, често је ишао код ње.

Отац Николај је испричао два догађаја о томе како је на овом месту добио благодатну помоћ по молитвама блажене. Једном су га на Васкрс послали у удаљену сеоску парохију да служи. Веома се растужио због принудног растанка с вољеним храмом и парохијанима и неколико сати није могао да се ослободи борбе чамотиње и роптања. Пролазећи поред бивше мајчичине куће у мислима је призвао њене молитве и истог тренутка је осетио да га је борба напустила. После извесног времена испоставило се да је отпала нужност његовог одласка.

Други пут је пешке журио од метроа на рану литургију. Кад је пролазио Тамбовском улицом почела су да га прате двојица одраслих хулигана који су вероватно од свештеника помислили да је хипик. Појурили су за њим претећи: "Који ти је, чупавац? Што си косу пустио?" Отац Николај је убрзао корак не осврћући се. Прогонитељи су се приближавали. "Куда ћеш, чупавац? Стани, сад ћемо ти показати!" Међутим, видећи да не обраћа никакву пажњу, нису више тако упорно викали. Пролазећи поред Љубушкине куће, отац Николај је призвао у помоћ: "Боже, молитвама праведне матере наше Љубушке, спаси и помилуј ме грешног!" Затим се окренуо у сусрет људима који су га јурили, стао је и рекао: "Па журим у храм на службу – да се молим! Ако хоћете, хајдете са мном!" Запањени оваквим преокретом догађаја момци су се одмах зауставили и већ су сасвим благо одговорили: "Не-е. Ми ћемо други пут! Сад смо цврцнули." Отац је опет пожурио својим путем, благодарећи Богу због тога што по молитвама Љубушке није допустио да се деси искушење пре службе Божије.

Љубушка је живела у овој кући и пре и после рата. Прича се да је у годинама рата неко време провела у окупираном Лењинграду, а затим је евакуирана и наводно је живећи на југу општила с кавкаским подвижницима. Ово није потпуно поуздан податак.

Код Љубушке је долазило много монаха и монахиња из мушких и женских манастира, многе младе људе је благосиљала да оду у обитељ. Код ње су долазили с Валаама, из Свето-Тројицке-Сергијеве Лавре, из Дивејева, из Коломенског Ново-Голутвинског манастира, из Суздаља, из Свето-Успенског Дуниловског манастира и

многих других. Мајчица је веома волела монахе, али сама монаштво није примала, иако је по животу била, наравно, монахиња над монахињама. За цео свој живот није примила ниједну блудну помисао, као што је сама о себи сведочила. Њена целомудреност је била толика да чак целог свог живота није примила ниједну ствар од мушкараца.

У нашем манастиру је живео јеромонах Симеон, млад, али веома болестан. Он је одлазио код Љубушке и чак је боравио код ње по неколико дана са својом мамом. Љубушка га је волела због кротости и чедности, звала га је "Семјон-добри". Отац Симеон је једном замолио Лукију да исприча неки догађај кад је неко био исцељен по мајчициним молитвама. Лукија је рекла да је оваквих случајева било врло много и испричала је један од последњих.

Код Љубушке је дошао човек, чија кћеркица скоро уопште није могла да се креће због дечје церебралне парализе. С великом тугом је молио мајчицу да се помоли за болесно дете. Љубушка се помолила и рекла је да ће све бити добро. Недељу дана касније овај човек је дошао поново, веома се захвалио мајчици рекавши да је дете почело да се креће, само што још не хода добро. Мајчица се поново помолила и рекла му је: "Па, иди, она ће ти сама истрчати у сусрет!" Обрадовани мушкарац је пожурио кући и више није долазио – значи, кћерка му је заиста истрчала у сусрет, иначе би дошао поново.

Исти овај отац Симеон, који је једно време имао послушање да шије, причао је како је једном приметио да Љубушка има потпуно стару сукњу. Замолио је Лукију: "Мајчице, упитајте Љубушку да ли ће носити сукњу ако јој сашијем?" Лукија је пренела старици питање, на које је ова одговорила: "Иако је Семјон чист (он је био девственик) ни од једног мушкарца никад ништа нисам узела!" Такав је био подвиг чедности мајчице – ништа није узимала од мушкараца. Отац Николај (Мочалкин) је једном желео да поклони мајчици блузу коју му је благословио отац Наум. Али Љубушка је одмах упитала: "Да то није од мушкарца? Ја од мушкараца ништа не примам!"

И тако се десило оно о чему је сама Љубушка говорила: "Целог живота нисам примила ниједну блудну помисао, а Господ ме је у старости послао код мушкараца!" Она се населила у нашем Шартомском манастиру светог Николе. Ово се десило на следећи начин.

Љубушка је већ одавно почела да говори људима из наших крајева, који су код ње долазили: "А ја ћу код вас доћи! Бићу код вас!" Једном сам то испричао оцу Никону и он ми је у недоумици одговорио: "Вероватно има у виду да је духом увек с нама," толико невероватном му се чинила мисао да ће заиста доћи овамо, раставши се од Сусањина на које су се сви били навикли. Иако се пре тога већ десило да је Љубушка желела да се пресели одатле некуда у Тверску област, касније је ипак остајала овде.

Пред крај јануара 1996. године после Богојављења, отац Никон се спремао да иде у Петроград заједно са Сергејем Викторовичем Грачовом, добротинитељем манастира. У Петрограду су имали неке послове, али је пре свега желео да се одмори, да се наспава. Дани пре тога су били веома напети, а у манастиру неће моћи да се одмори, неће му дозволити. Зато су карте за воз узели рачунајући да ће у Петрограду провести три дана.

Успут су били код оца Наума и он им је благословио да сврате код Љубушке у Сусањино. Овом благослову није придао велики значај сматрајући да је то само могућност да још једном посети блажену. Никаква посебна питања за њу нису имали, и зато су отишли у Сусањино с јединим циљем – да испуне благослов и да затим оду својим пословима. Али, кад су свратили у Љубушкину кућицу она је одмах почела да се врзма, почела је да се спрема и да говори оцу Никону: "Идем код тебе! Хоћеш ли ме примити да живим код тебе?" – "Наравно да хоћу!" потпуно збуњено одговарао је отац Никон који није очекивао овакав преокрет догађаја. Љубушка је још више почела да се врзма, да нешто слаже, да прикупља заједно са својом неговатељицом Раисом.

Наравно све наде о.Никона да ће се у Петрограду одморити, су пале у воду за трен ока. Морали су хитно да иду са старицом на Московску железничку станицу и да купе нове карте и мењају старе. Било је много народа у реду испред шалтера, биле су

распродате све карте за Иваново за тај дан. Шта да се ради? Отац Никон је изашао из павиљона с шалтерима и изненада је угледао натпис: "Шалтери за војску. Карте за војна лица." "Па шта, помислио је, "и ја сам војник. Само Христов." Отишао је до шалтера за војску, тамо није било реда. Упитао је благајника: "Да ли могу да се купе карте за Иваново за данас?" – "Могу." – "Да ли могу да узмем засебан купе?" – "Молим лепо!" То је просто неко чудо!

Сели су у воз, путују. Старици с неговатељком су, наравно, уступили цео купе – неће ваљда путовати заједно с њима у једном купеу. Сам отац Никон и Сергеј Викторович су се сместили у ходнику. "Добро," мисле, "некако ћемо допутовати и у ходнику!" На станицама улазе нови путници, постепено заузимају сва преостала места. Само купе до Љубушкиног остаје све време слободан. Отишли су код шефа воза.

"Да ли је тај и тај купе слободан?"

"Слободан је."

"А да ли може да се узме?"

"Молим лепо!"

Цела композиција је пуна, а купе поред Љубушкиног као да је резервисан специјално за њих!

У манастир су допутовали за време литургије у Недељу по Богојављењу. Браћа нису могла да поверују својим очима кад је отац Никон, пажљиво држећи старицу под руке, увео у храм Казанске иконе Мајке Божије. Одмах су је причестили и целе године коју је провела у манаситру причешћивала се сваког дана. Ако је имала снаге, стајала је службу сама, ако је боловала, причешћивали су је код куће.

Љубушку су сместили ван манастира са сестрама женског манастира, који се градио преко реке Молохте у приземној дрвеној кућици, која је пре тога била радионица за шивење. Ова кућица се тако и звала "радионица за шивење". Одавде су је сваког дана полако водиле у храм стазицом поред старог парног купатила, вешгачког језерца и настрешнице за тракторе. У Казанском храму мајчица је увек стајала и молила се у великом делу припрате, код стуба на средини, директно насупрот царским дверима. Да се не би прехладила поред каменог зида, стуб је са стране где је она стајала, у њеној висини тапациран кудељом и итисоном. Кад је служба била у храму Преображења изнад капије, стајала је код десног зида, ближе царским дверима.

На служби се понашала уобичајено: целивала је иконе и разговарала је с њима, "читала" је померајући палац по руци и нешто тихо говорећи. Понекад би почела да "ратује", нарочито на првим службама, кад смо се селили из храма у храм. Она као да се од некога бранила, као да је неке претила, могли су се разабрати повици: "Одлази! Бежи одавде! Марш напоље!" Браћа су осећала радост у души због тога што постоји неко ко може тако смело да општи с демонима. А једном је уочи храмовне славе Казанског храма мајчица радосно рекла сестрама да је у храму управо била Мајка Божија лично и да је све благословила. О таквим стварима је говорила некако врло природно, просто. На пример, седећи једном у келији, у својој радионици за шивење изненада је изјавила: "А овде је сад Мајка Божија била! Да, била је! Каже, нека девојке не плачу што не носе црнину. Нека иду засад овако! Нема засад воље Божије, Мајка Божија каже да не треба!" Ово је говорила о сестрама Свето-Ваведењског манастира, који се градио на другој обали Молохте, који је изгорео још пре револуције. За овај манастир у изградњи Љубушка је говорила да ће бити мали – 20 монахиња од најпроверенијих, најозбиљнијих сестара. Обнављање се одвијало споро, сестре су дуго биле искушенице без пострига. Очигледно, неким је било тешко због тога.

И браћа и сестре су веома волели и поштовали мајчицу као живу светињу. Чим би се она приближавала храму, хитали су да широм отворе врата, да јој помогну да се попне степеништем, многи су јој прилазили с молбом да се помоли, питали су о неким својим потешкоћама. Љубушка се молила за све, посебно за оне који служе и поју. После Причешћа, кад је излазила из храма обично су јој давали пециво. Она га је ломила

ходајући, као да не примећује да јој испадају крупне мрве. Браћа су трчала за њом и скупљала ове мрве са земље, као голубови, да би их примили као Љубушкин благослов.

Чим се прочуло где старица живи, у манастир су похрлили многобројни ходочасници, који су је молили за савет и молитве. Кад се мајчица осећала добро, примала их је у келији, али је у кућицу пуштала само по благослову оца Никона. У случају потребе човек је могао просто да јој приђе у храму. Мајчица из манастира никуда није одлазила, само је једном или два пута отпутовала у Дивејево. Прича се да су је тамо питали: "Зашто, Љубушка, не желиш да целиваш мошти преподобног Серафима!" А она је одговарала: "А зашто да их целивам? Па он сам овде хода све време!" Једном је тамо провела више од недељу дана, али није хтела да остане заувек.

Ова њена природна веза с духовним светом се испољавала прилично често. За њу као да није било ни прошлости, ни будућности, све јој је било отворено. Једном је, на самом почетку јесени 1996. године, у ведар јесењи дан изашла на трем, погледала је унаоколо и рекла: "Девојке! Баш добро што дуго неће бити снега!" Сестре, све заузете својим пословима-послушањима нису обратиле нарочиту пажњу на њене речи: "Па, добро, лепо." А снег ове године није пао до краја новембра, и време је било зачуђујуће топло. Пред крај октобра још се могло ићи у бербу печурака. А што је главно – захваљујући топлом времену, стигли су да заврше нови једносратни братски конак.

Отац игуман Мануил (Шврацман) који је једно време био брат Шартомског манастира причао је како је долазио у манастир код Љубушке и чекао на сусрет с њом, а с њим заједно је чекао и старији свештеник. Овај свештеник му је поверио: "Знате, тек сад сам се сетио. Па, ја сам био код Љубушке пре тридесет година, још као мирјанин. Она ми је тада рекла: "Ми ћемо се још видети. Доћи ћеш код мене за тридесет година као свештеник, живећу у Ивановској области, у мушком манастиру – у колибици ван порте."

Љубушка је још говорила о будућности: "Кад умрем, биће хладна, гладна и крвава година." "Кад умрем биће вам тешко. А кад умре отац Наум, биће вам много тешко!" Кажу да је пророковала рат с Кином, и то да ће овај рат бити кратак, свега пет месеци, али веома крвав. Кинези ће доћи до Урала, кренуће и даље, али ће их одбацити (истина, лично нисам чуо ове њене речи).

Једно време се веома секирала за оца Никона, стално је викала: "Убиће га! Убиће рођеног!" После овога су на братском правилу почели да поју четрдесет пута "Свјатиј Боже". Заиста, било је атентата на оца намесника. Мајчица је веома волела оца Никона. Кад смо још пре него што се преселила код нас, говорили да смо дошли од њега или из Шартомског манастира, она је одмах почињала да говори сећајући се његове маме и сестре: "А, Никон, Никон, знам, знам! Он има још мајчицу Серафиму у селу, њихова Маша је у Јерусалиму, имају кравицу..."

Једном су после литургије на имендан старице браћа на челу с оцем намесником дошла да јој честитају празник и имендан. Певали су, отпевали су величање светим мученицама Вери, Надежди, Љубави и њиховој мајци Софији, отпевали су "многаја љета" слављеници. Раиса каже да се сагла и рекла старици на ухо: "Дошао је отац Никон! Чујеш, Љубушка? Отац Никон је дошао, с браћом – честитају ти!" Љубушка је одговорила: "Отац Никон! Па он је гладан, нека седну што пре да једу!" То је била сушта истина. Доручак је тог дана био врло оскудан, само празна каша и браћа су, наравно, била гладна. Тим пре што су сестре спремиле дивно послужење, надајући се да ће и саме са старицом прославити њен имендан. "Ех," збуњено је почео да се смеје отац Никон, "па истина је, огладнели смо нешто! Браћо, навалите!" С приметним одушевљењем браћа су отпевала "Оче наш" и сироте сестре су овог дана морале да се помире с тим да су им остале само мрвице њиховог кулинарског труда. Тако је мајчица, која је сама била испосница, као брижна мајка прозорљиво снисходила немоћима и потреби браће.

Али, наравно, браћа су имала и озбиљније немоћи. Тако је једном зими 1996. године Љубушка исцелила оца Никона. Тог дана је имао неких невоља и да би се мало повратио отишао је код манастирске групе, која је радила у шуми на сечи дрвећа. Обарају

дрвеће, довлаче га трактором. Отац Никон је једно посечено дрво очишћено од гранчица сајлом с куком прикачио за вучни трактор, а сам је кренуо за њим. Међутим, посечено дрво с танким делом при врху (шибом) закачило се за друго дрво, савило се и напело, пошто га је трактор затезао као лук, затим се нагло исправило, ударивши оца Никона горњим делом по нози. Он је пао, браћа су му притрчала. Одмах се видело – ствари лоше стоје, у најбољем случају је у питању прелом. Ставили су га на "Буран" и брзо одвезли у манастир. У манастиру није чак ни свраћао код лекара, већ је одмах кренуо код Љубушке. Бол је јак, у чизми липти крв. А Љубушка као да га је чекала, жури у помоћ: "Раиса, дај уље што пре!" Посадила је оца Никона у фотељу, почела је да се моли и да закршта ногу, затим ју је намазала уљем. Постепено је бол утихнуо и после извесног времена болесник је већ сам устао и својим ногама је мирно кренуо у келију. Следећег дана бола као да није било, а на месту очекиваног прелома није се видела чак ни модрица.

Занимљиво је што се неколико година касније, у зиму 2002. године оцу Никону десило апсолутно исто на сечи шуме. Међутим, овог пута Љубушке више није било, није имао ко да га исцели. Испоставило се да су му покидани лигаменти, кост је била сломљена и отац Никон је неколико месеци провео у гипсу. Можда је један од узрока онога што се десило била и потреба несумњивог уверавања у то колко је чудесно било исцелење 1996. године.

У манастиру је живео један искушеник, којег је Љубушка веома волела и симпатисала. Чим би му се нешто десило – он је одмах трчао код ње. Овај искушеник је имао веома тежак живот пре манастира – дечји дом, дрога, бандитизам, три "посете" затвора. После тога се крстио и отишао је у манастир, али је његов карактер остао веома сложен и прошлост се испољавала.

Он је у то време био на послушању у шгали код крава и коња. И навадио се да изазива манастирског бика, чак га је ударао по њушци кад је овај био везан. Бик који је био злопамтљив, наравно, ништа није заборавио. Једном приликом лети, на неки празник, овај искушеник се причестио и у добром расположењу је отишао у шгалу и на реку. Успут је по навици задиркивао бика који је био на паши. Међутим, испоставило се да је бик овог пута био слободан и да је хтео све да му наплати. За трен ока искушеник је већ лежао на земљи, а бик га је ударао роговима и копитима. На срећу, у близини су се нашла браћа пастири, који су га избавили од бика. Сав изубијан, једва дишући, пожурио је што пре код Љубушке. По целом телу је имао трагове од удараца, ребра су му била оштећена. Љубушка га је умирила, почела је да се моли, да закршта убоје, и да их маже уљем из кандила. Врло брзо је неиздржив бол утихнуо, а следећег дана је био већ много слабији и у року од три дана је прошао.

Истог овог искушеника је једном док је радио у шгали јако ударио ждребац, који је журио према кобили. Коњ га је ударио грудима у главу, он је одлетео у страну и леђима је снажно ударио о гвоздени стуб ограде. Следећег јутра буквално није могао да устане из кревета од јаког бола. С великим напором је дошао до Љубушкине кућице и пожалио се старици на своју невољу. "А ти се помоли преподобном Сергију, узми уља из кандила испред његове иконе и помажи леђа," одговорила му је старица. Искушеник је послушао савет који му је дала и следећег дана је дошао код блажене потпуно здрав, да би јој заблагодарио за молитве.

Монах Александар је причао како га је једном јако мучио камен у бубрегу. Од бола се повремено ваљао по поду и викао је. После једног од таквих болних напада десило се да је задремао од изнемоглости. И види како поред њега стоје Љубушка и отац Наум и како га гледају. Осмехујући се, Љубушка му прилази ближе, пружа длан, шири га, и Александар види на њему каменчиће, схватајући изненада да је то управо оно камење које га је све време мучило. Пробудио се не осећајући никакав бол, напади се нису понављали и камење је касније избацио. Александар је отишао код оца Наума и испричао му је све што му се десило. Старац га је послао код мајчице да сазна шта је овај сан могао да значи и да није можда био демонско искушење. Кад је чула оно што јој је Александар испричао

Љубушка је рекла: "Добар је сан! Добар сан!" Занимљиво је да је Александар нападе болести имао још месец и по дана. После исцелења је убрзо отишао на поклоничко путовање у Свету Земљу, на којем је провео месец и по дана – тачно онолико колико је боловао.

Вероватно је умесно поменути и покојног схимонаха Теогноста (Сухова), чија животна прича је такође имала непосредне везе с Љубушком.

У свету се звао Владимир. Детињство се поклопило с ратом и првим послератним годинама, васпитаван је у дечјем дому. Војску је служио у Москви, у јединици која је била задужена за почасну стражу, јер је био висок и снажан. После војске је остао у Москви, оженио се, родиле су му се две кћерке. Радио је као таксиста. У тридесет петој години живот му се нагло променио: разишао се са женом, отишао је у Сибир. Почео је да води цигански живот. Бекријао је, градио, напасао стада оваца у Калмикији. Два пута је био у затвору због глупости које је направио у пијаном стању. Једном због тога што је пијан провалио у продавницу, разбио је излог и ту је тако и заспао. Пред крај осамдесетих напасао је магарце у крају преко Волге, чувао је краве у колхозу. Добро је зарађивао, тим пре што је имао златне руке, био је и тесар и столар и бравар. Стекао је кућу, домаћинство, купио је телевизор. Почетком деведесетих година на телевизији су почели да причају о томе како се отварају манастири, а једном су саопштили да је у Ивановској области недалеко од Шује отворен Шартомски манастир светог Николе. Владимир је размишљао и размишљао, а онда је своју кућу са све телевизором поклатио комшијама избеглицама, скупио је два велика сандука с алатима и отишао је у село Ваведење у Шујском рејону. То је било у лето 1991. године. Прво су га послали у тек отворени женски манастир у село Дунилово. Тамо је две године био на послушању коњ ушара. Постепено се одучио од пића и псовања, почео је да води црквени живот. Две године касније су га опет преместили у манастир. То је био висок, благо повијен старац, још увек снажног тела и радно способан. Смеђа коса, скоро без седих, порасла му је до појаса, он ју је везивао у плетеницу на затиљку. Брада му је била рићкаста, штрчала је на две стране. Лице, покривено дубоким борама, час је било намргођено и усредсређено, а поглед је постајао оштар и енергичан, а час је постајало несташно као дечје. Старачка, скоро сасвим крезуба уста су се отварала у осмеху, очи би весело жмириле и испод њих су се као јабуке руменили округли образи.

Веома је заволео духовне књиге, посебно "Псалтир", одушевљавао се делима светитеља Игњатија (Брјанчанинова) и жалио је што је памћење већ почело да га издаје. После неколико година боравка у манастиру у својству радника, ипак је успео да остави дуван иако ју пушио преко тридесет година, и ускоро је добио благослов да носи подрасник.

Уочи пролећа 1996. године осећао се све лошије и лошије, почео је да копни, да тешко дише – чинило се да му недостаје ваздух. Одвезли су га у Иваново на преглед и вратили с дијагнозом: малигни тумор плућа. У манастиру је у то време био нови лекар – Александар. Кад је угледао Владимира и његову дијагнозу, помислио је у себи: "Па, може да издржи највише још месец дана, а после ћемо га сахранити."

За време Великог поста искушеник Владимир је пострижен у мантију с именом Трофим у част светог мученика Трофима (слави се 18/31. марта). Његовом постригу је присуствовала и Љубушка. Благословили су га да се причешћује сваког дана, што је он и чинио три месеца, осим тога, био је још на послушању вратара – што је прилично компликовано и тешко у његовим годинама. Одвели су га код оца Наума који му је дао правило схимника: 1600 Исусових молитава свакодневно. После Васкрса, у мају, у Москву је довежена глава св.великомученика Пантелејмона, и оца Трофима су неколико пута возили до ове велике светиње. И Љубушка се стално молила за болесног монаха Трофима.

Непрекидно причешћивање Светим Тајнама, заступништво великомученика и молитве старца учинили су чудо. Допутовавши почетком лета у манастир из подворја оца

Трофима нисам затекао у стражарској кућици, већ како бодро сече даске тестером и на питање: "Како си?" добио одговор, који је потврђивало дело: "Здрав сам као коњ!"

Монах Трофим је на чуђење лекара и све братије после успостављања дијагнозе проживео још годину и по дана. Умро је после Љубушкине смрти. Од средине 1997. године поново је почео да слаби, да кашље, преместио се у манастирску болничницу. Отприлике недељу пред смрт дошао је владика и постригао га је у схиму с именом Теогност. Болест је веома смирила његов раздражљиви карактер. Недуго пред смрт често је говорио јерођакону Кирилу који га је неговао: "Тек сад сам схватио како се треба односити према људима! Како их треба волети!" Схватајући да умире због своје дугогодишње пристрасности према дувану, говорио је slabим гласом показујући на прозор иза којег се видело село: "Кад видим да неко иде и пуши, желим да му викнем: "Мили-драги, шта то радиш?!" А снаге више немам!"

Причешћивали су га сваке ноћи Даровима за болеснике. Све време је имао здрав разум и сећање, слушао је правило које су му читали и пребирао је бројанице. Његово лице је, како су многи запазили, по нечему почело веома да личи на Љубушкино. Умро је за послушање. Отац Никон му је једном рекао: "Пази, оче, немој да умеш до мог имендана!" Схимонах Теогност се упокојио на сам дан сећања на преподобног Никона Радоњешког 17/30. новембра, уочи читања часова, причестивши се ноћу Светим Тајнама. Владика који је допутовао одмах је одслужио литију за новопрестављеног. Био сам код њега двадесет минута пре него што је умро, био је потпуно свестан, само врло слаб. Рекао сам му: "Оче! моли се за нас тамо!" Тихо је одговорио: "За све... Ако будем тамо, молићу се за све!" Тихо се упокојио већ кроз двадесет минута, за време читања акатиста.

Кратко време пред смрт о.Теогноста о.Никон му је рекао: "Кад умреш обавезно дођи, реци како да се спасавамо!" Не знам да ли је отац Теогност долазио или није, али се 40 дана после његове смрти отац Никон тешко разболео. Вероватно је то и био одговор на питање о томе како да се спасавамо: невољама и болестима. Схимонах Теогност је сахрањен с леве стране Никољског храма, за њега је подигнут велики дрвени крст испод високих јела које тамо расту.

Љубушка је код нас живела тачно годину дана – од Недеље по Богојављењу 1996. године до Недеље по Богојављењу 1997. године. Наравно, нико није желео да она оде. Звали су блажену Наталију у Рјазанској области, да би сазнали да ли је воља Божија да Љубушка отпугује, молили су се да остане.

Кад је игуманија Теодора први пут допутовала по Љубушку, мајчица се већ спремала да иде с њом. Већ је изашла код врата и стајала је налаktivши се руком на дрвени довратник. У тај час јој је притрчала једна од сестара, целивала је њену старачку руку и тихо је замолила: "Љубушка, немој да идеш!" и начинила је метанију. То нико није видео, сви су некуда изашли. Љубушка се окренула изговоривши: "Девојке, назад! Девојке, назад!" и тог пута никуда није отпутовала. Тек две недеље касније допутовала је игуманија Спасо-Бородинског манастира мати Серафима и ипак је повела Љубушку. Прво је одвезла старицу у свој манастир, а затим, на инсистирање старице у Вишњи Волочек. У ово време у манастиру није било сталног свештенослужитеља, зато је неко од наше браће ишао тамо да служи. То је био радостан повод да се још једном сретнемо с мајчицом, и да је замолимо за њене благодатне молитве.

Једном, за време Великог Поста 1997. године, у Недељу Цвети, морали смо да идемо на послом у град Сланци, у Петроград – за манастирску стаклену башту био је потребан гит од шкриљца. Кренули смо теретном "Газелом": отац Д. је био за воланом, ја сам био као пратилац који се мање-више сналази у Петрограду. Чинило ми се да није баш корисно по душу путовати у Петроград за време Великог поста, али се испоставило да је у ствари, путовање било баш по Промислу.

Кренули смо рано ујутру, још није било свануло. Људи су још увек спавали, шума дуж ивица је живела својим ноћним животом – преко пута је испред кола протрчала лисица, блеснувши зеленкастим искрицама дубоких очију. Био је почетак априла, земља је

дисала првом топлином. У шуми је још увек понегде у пољу лежао снег који се скупио у сметовима, али је пут већ био сув. Аутомобил је ишао лако, километар по километар "долетели смо" до Москве, изронили смо на Лењинградски друм кроз болно-ужурбану јутарњу Првопрестоницу, коју гуше цивилизација и рекламе. Исто тако бодро смо пројурили кроз Подмосковље и Твер. И овде је мотор који је до тада савесно зујао жалосно кашњучнуо, аутомобил је почео да слаби и да се као сироче привија уз ивицу.

Отац Д. је отворио хаубу, нешто је тамо черпкао и постало је јасно да се не налазимо баш у најповољнијој ситуацији. Отприлике као у песми: "Испред нас петсто, иза нас петсто." "Утихнули смо" код села с нежним називом Марјино из којег се убрзо појавио неки рашчупан мешанин пун љубави, у традиционалном стању душе и тела. Он је усрдно почео да копа по мотору, машући рукама, дајући савете и покушавајући на све начине да нам помогне да изађемо на крај с тврдоглавом гвожђуријом, нимало се не узнемиравајући због хладног односа оца Д. према његовим добронамерним напорима. Не издржавши на крају крајева тако тврдоглаво саучешће о.Д. га је замолио да "оде Бога ради", што је он после извесног времена и учинио, неставши заједно с неким навртњем, који је био прилично користан у мотору, очигледно у својству компензације за своје неоцењени труд. Приметивши крађу о.Димитрије је само скрушено одмахнуо руком: "Шта да се ради! Тако и живе! "Утопиће" га негде – треба да се истера мамурлук!"

Сат времена после нашег черпкања по мотору аутомобил је почео да ради и кренуо је, истина, не претерано далеко – опет је стао иза села. Отац Д. је поново почео да ради на мотору, а мени се чинило да су се минути чекања отегли у сате. Сунашце је грејало, отац Д. је отворивши хаубу черпкао по мотору, с времена на време бришући зној са чела рукавом уљем измазаног подрасника, ја сам се молио по бројаницама. Одједном су се близу нас зауставила кола, врата су се залупила и гетајући се, пришао нам је старији проседи Грузијац са стомаком, који је испадао из откопчане шарене кошуље. Неодређено се распитавши шта нам се покварило, почео је да моли оца Д. да му да "шрафтсигер крстасти", јер му се "сфаташ, тизна запушила!". Ја сам изашао из кабине и пошто нисам имао шта да радим почео сам да слушам њихов разговор, упиљивши се у мотор (као да се било шта разумем у те ствари). Нешто ме је натерало да се окренем и прво што сам угледао с недоумицом – биле су наше торбе које су се налазиле на земљи. Млади Грузијац који се отвореној кабини прикрао отпозади бавио се њиховом садржином, док је његов старији сапутник оцу Д. и мени одвлачио пажњу "тизнама" и "шрафтсигерима". Не стигавши испочетка да било шта схватим од онога што сам видео, само сам с недоумицом изговорио: "Д., пази! Шта он то ради?" Приметивши да је његова "радозналост" привукла пажњу, млади Грузијац је дохватио актовку оца Д. и појурио је као без главе, а исто тако изненадно је нестао и његов сапутник. Испоставило се да отац Д. схвата брже од мене, бацио је кључ и почео да виче: "Трчи! Трчи за њима!" Појурио сам за њима, али ништа од тога! Оба кавкаска мангупа су као јегуље клизнули у своја страна кола и дали гас, а Д. и ја смо трчали за њима, бесмислено и бескорисно машући рукама. "Епитрахил! Тамо је дедин епитрахил!" тужно је викао отац Д., у чијој украденој акт-ташни је био епитрахил који је наследио од деде, некадашњег игумана манастира. Схвативши да је даље јурење за брзим страним колима бесмислено, стали смо. Отац Д. је тужно одмахнуо руком, прекрстио се и рекао је: "Мајко Божија, помози!"

И тада се десило нешто неочекивано. Кола која су се удаљавала одједном су успорила, отворила су се врата и кроз њих је на ивичњак излетела акт-ташна оца Д., блеснувши на сунцу браонкастом кожом. Аутомобил је одмах поново убрзао и нестао, а ми смо колико су нас ноге носиле појурили према акт-ташни. Отворили смо је и – о, радости! – епитрахил је био на месту, као и сва документа, која су се у њему налазила. Очигледно, лоповима је био потребан новац, а њега опрезни о.Д. који је од петнаесте године започео самосталан живот, није носио у актовци. "Хвала Богу, дедин епитрахил је ту!" понављао је обрадовано.

"А ја прво нисам ни схватио шта он ради код наших ствари. Некако сам се у манастирима одвикао од тога," кажем ја.

"Брате, то ти је пут! На путу се свашта дешава!"

"Али, то су ипак Грузијци. Мислио сам да су сви Грузијци поштени. Све сам их тако поштовао!"

"Има разних Грузијаца!" поучно је приметио отац Д. и поново се загњурио у мотор.

Напокон је уз помоћ некаквог довијања успео да одстрани кварове, заменивши федере гумицама и још нечим сличним – једном речју, типична руска техничка домишљатост. С овим авантурама на путу смо изгубили три сата, ако не и више.

Наше авантуре препричавам с таквим детаљима само с једним циљем. Још приликом припреме за путовање предложио сам о.Д. да успут свратимо у Вишњи Волочек код Љубушке. "Тешко да ћемо моћи!" рекао је он тада. "Изгубићемо превише времена!" Сад кад смо и онако изгубили толико времена, кад смо се толико секирали због наших малих напасти и помало се растужили, одлучили смо да ипак свратимо у Вишњи Волочек. Наравно, да бисмо се охрабрили, а и више никуда нисмо журили послом.

Мало смо лугали и нашли скретање с трасе за манастир. Прво што нас је запањило још кад смо прилазили јесте величанствени розе лепотан-храм, који се надвијао над рупичастим, старим зградама као добар делија из народних песама међу безубим и набораним старицама-богомолкама. Сазнавши одакле смо, стражарка нас је пропустила кроз висока гвоздена врата.

Мати Теодора нас је дочекала врло љубазно, али је рекла да је тешко да ћемо моћи да видимо Љубушку, пошто се врло лоше осећа. Она и Раиса, мајчицина келејница, су нам испричале да се Љубушка јако мучила последњих десет дана. Имала је страхан затвор, лекари претпостављају да је у питању рак дебелог црева. Предлагали су операцију, али је она одбила, иако је викала од бола, као мало дете, и често губила свест. Никакви лекови нису помагали, стомак јој се веома надуо, тело је потамнело, очигледно је почела интоксикација. С трепетом су очекивали крај. Али, вероватно још није било време – Господ се смиловао. За Љубушкину болест је сазнао лекар који лечи оца Кирила (Павлова) – осамдесетогодишњи старчић – травар. Он је из Москве послао своју кћерку с два лека – један је неки хемијски препарат, а други је еликсир од педесет трава. Ови лекови су имали заиста чудотворан ефекат, функције црева су почеле да се обнављају и Љубушка је заиста оживела. Иако је њено стање још увек било тешко, појавила се видна нада у оздрављење.

Понудили су нам да останемо и да сачекамо још за случај да мајчици можда буде боље и да може да нас прими. Обишли смо манастирско имање које је било упечатљиво по својој величини, с високим и лепим храмовима, конацима и шгалама за коње и живинарником. Напили смо се воде са извора св.праведног Јована Кронштатског. Попели смо се у домаћу цркву у част св.Јована Кронштатског. Храм је дугачак, с необично равним кровом, с поштованом Казанском иконом, која је била украдена и на чудесан начин поново враћена обитељи. У овом храму је Љубушки било суђено да се моли у последњим данима свог земаљског живота.

Ипак су нас позвали код Љубушке. Она је била на кревету у полулежећем положају, заваљена на високо подигнутим јастуцима, очи су јој биле затворене – била је без свести. Обично веома светло, скоро сасвим бело, њено лице је заиста изгледало много тамније него обично.

Келија у којој су живеле Љубушка и Раиса била је пространа, светла, с високим плафоном и великим прозором, с каљевом пећи. На средини је стајао велики округли сто, на којем су у нереду лежале књиге, иконице, кифлице, слатко у теглама, разна храна коју су људи доносили болесној старици. Око стола су стајале неке кофе и флашице, очигледно, болничке намене. С леве стране поред зида налазио се велики кревет на којем је мајчица лежала. Изнад кревета су висиле иконице и портрети старца. Сећам се да се ту налазио портрет оца Наума и седобрадог монаха, прилично снажног изгледа, у камилавци,

с крстом с украсима, како се испоставило – духовника игуманије Теодоре, схиархимандрита Серафима негде код Липецка.

Поседели смо у Љубушкиној соби, претресали различите манастирске теме с Раисом – новости, заједничке познанике. Раиса је говорила да је Љубушки овде веома добро, мати Теодора је веома воли и пази. Услови су много бољи него у Шартому. Домаћа црква у част св.праведног Јована Кронштатског се налази у истом конаку у којем мајчица живи, на два корака од њене келије. Сад не мора, као што је било код нас, да по снегу, хладноћи или бљузгавици лагано сваки пут долази до храма, због чега се често прехлађивала. Просторија је одлична: топла, светла, с високим плафонима и добро се проветрава, ни налик на мајчицину "радионицу" у којој је живела у Шартому: ниску, од брвана, с тракторима који вечно праве буку и диме код прозора. У принципу, Раиса је била веома задовољна њиховом новом ситуацијом и морало се признати да је у многоме била у праву.

У току разговора Љубушкино лице је постепено почело да светли и кад смо се већ спремали да идемо, одједном је отворила очи и осветила се. Раиса се нагла изнад ње, почела је да се распитује како се осећа, затим је рекла да смо ми дошли. Померили смо се ближе. Сели смо поред ње, честитали јој прошле Благовести, Лазареву суботу која се ближила и Цвети. Раиса нам је предложила да отпевамо нешто Љубушки. На два гласа смо отпевали "Ахрангелски глас", тропар и кондак Благовести, омиљен Љубушкин тропар "Обшчеје воскресеније". Могло се приметити како је мајчица била веома ганута и обрадована због омиљених песама. Почели смо да молимо мајчицу за молитве, она је климала главом и благо се осмехивала. Замолио сам мајчицу да се помоли за моје грехове и да измоли за мене напредак у молитви. Љубушка је у одговор почела брзо да говори, смисао њених речи је био о томе да је потребно да примим свештенство (био сам јерођакон). Рекла је још нешто, али нисам разумео шта. Узбудивши се због неочекиваних речи, почео сам поново да је питам о ономе што нисам схватио, она је поновила, али опет ништа нисам схватио, иако ми је била сасвим близу. То је био једини пут кад ми је мајчица рекла нешто што не разумем, пре тога је увек јасно говорила. Очигледно, воља Божија која је њој била откривена по неким Божјим Судовима, Њему знамим, није могла мени да постане позната, а њене речи о свештенству су ме у своје време веома укрепиле и надам се да ћу по мајчициним молитвама послушање које ми је поверено по вољи Божијој пронети до краја.

Отац Д. и Раиса су за то време заинтересовано разговарали и нису чули ништа од онога што ми је старица говорила. Нисмо смели превише да замарамо мајчицу, ускоро смо се опростили и отишли. Раиса нам је за успомену дала књижицу која је тек била изашла из штампе – житије јеросхимонаха Серафима Вирицког, у којем се Љубушка помињала као његова духовна кћи и велика молитвеница.

На растанку нас је љубазна мати Теодора нахранила ручком зачуђујуће укусним и јаким за Велики пост. Опростили смо се и отишли очекујући с извесном бригом нове кварове на аутомобилу.

Међугим, испоставило се да су наше бриге излишне, кола су целим путем летела као птичица, ниједном се не зауставиши. И сами као да смо летели – душа је тако била пуна светлости која се ширила од мајчице, као да смо однели у себи сунашце.

Без авантура смо стигли до Петрограда кад је већ била ноћ, мало смо лутали ноћним градом, који је дрхтао кроз ситну кишицу у светлима бандера и реклама. Преноћили смо, следећег дана смо отишли у Сланце. На повратку више нисмо могли да свратимо у Волочек – журили смо у манастир. Само смо кроз прозор испратили погледом моћни обрис розе храма који је промакао са стране и који нам се већ чинио рођеним због Љубушкиног присуства у манастиру.

То је био последњи пут кад сам видео Љубушку живу у њеном земаљском, тада већ веома немоћном старачком телу.

Последњих година свог живота у Сусањину Љубушка је често понављала: "Доћи ће Мати Божија Казанска и одвешће ме!" Њене клејнице и неговатељице, које су брзо навикле да преузимају на себе улогу тумачења њених речи ове речи су објасниле као пророчанство о томе да ће мајчица умрети на Казанску. Разуме се, сви су с трепетом чекали сваку Казанску надајући се да ће и овога пута све проћи и да ће мајчица остати с нама.

У ствари је све, наравно, имало потпуно другачије значење, које је касније постало јасно. Прво је мајчица из Сусањина отпутовала у Шартомски манастир светог Николе, где се скоро читаву годину молила у храму Казанске иконе Мајке Божије. Затим је dospела у Богородице-Казански Вишње-Волоцки манастир, који јој је Сама Пречиста већ одавно одредила као место упокојења, у њему и данас показују Казанску икону која се налазила у храму светог Јована, испред које је мајчица волела да се моли и коју сестре називају "Љубушкина". Уопште није умрла на Казанску, већ на дан сећања на великог испосника, девственика и молитвеника, св.Претече Јована, на чије житије се угледала целог живота.

Мајчица се већ одавно молила да јој буде даровано упокојење говорећи да је врло уморна. Међутим, чеда су молила да јој буде продужен живот, задржавајући је и не желећи да пусте духовну мајку. Како је тада говорио о.Наум: "Ми се молимо за здравље, а она за покој. Чија ће молитва надјачати?"

После успења старице назвали су нас практично истог часа. Отац Никон је дао налог да се окупи братски хор и да се увече путује у Волочек, а сам је отпутовао у Сергијев Посад, немеравајући да из њега кренем у рано јутро.

Био сам у Шујском храму Васкрсења у подрумској просторији поред трпезарије, кад је zazвонио телефонски апарат који се тамо налази. Подигао сам слушалицу. Звали су из манастира и саопштили вест да се мајчица упокојила и да ће касно увече по мене и појца В. (он сад служи као ђакон у Јарославској епархији) свратити аутомобил који је кренуо на мајчину сахрану у Волочек.

Служба је већ била у току. Попео сам се у храм, ушао сам у олтар и рекао оцу А., који је вадио честице испред жртвеника да помене новопрестављену слушкињу Божију Љубов. Отац А. је поново упитао: "Шта? Љубушка је умрла?" и ставивши руке на жртвеник, тужно је рекао: "Па сад је готово, можемо да сушимо двопек!"

После литургије одмах смо заједно одслужили парастос за Љубушку. В. и ја смо се спремили и очекивали смо кола с извесном бригом: шта ако можда не буде довољно места и ако нас не поведу? Наравно, сви смо веома желели да се опростимо од мајчице, да последњи пут видимо њено лице.

Већ је пао мрак кад се испред капије зауставила жута манастирска "газела-тандем" с шест путничких места не рачунајући помоћна седишта и велики гепек. За воланом је седео Вадим, браћа-појци су заузели сва места. Ми смо се увукли у гепек у којем је на душецима већ лежало неколико људи. Кола су кренула. У манастиру су сва браћа толико желела да оду на сахрану да су многи били спремни да путују чак и на крову, да је то било могуће.

Кола су равномерно се њишући, јурила у ноћ, задремали смо на душецима. Пробудили смо се у Клину, кад је већ почело да свиће. "Газела" је стајала – нешто се покварило у мотору. Заменили смо места с онима који су седели на седиштима да би и они могли да предахну. После извесног времена успели смо лагано да кренемо на пут. Несхватљиви квар нисмо успели у потпуности да отклонимо, морали смо да стајемо свако мало. Шофер је чепркао у отвореној хауби, гунђао је и поново смо лагано путовали даље. Сасвим близу Волочека опет смо се зауставили и стигла су нас кола оца Никона. Изашли су отац Никон и Сергеј Викторович, сазнали су како код нас стоје ствари, погледали су мотор и отишли рекавши да их пратимо како можемо, а они ће нам послати помоћ ако буде постојала таква могућност. Вадим је покушао да упали "Газелу" и она је лако и равномерно, као и раније, пре квара, појурила у Волочек. "Хм, видиш," рече Вадим, "немој да се гураш пре намесника, ево о чему се ради!"

Ушли смо у пространо манастирско двориште, у којем су већ стајала кола оца Никона, попели смо се у храм. Ковчег с Љубушкиним телом се налазио на средини храма, унаоколо је било цвеће. Мајчица је била бела-бела, до груди покривена погребним покривалом, с белом марамицом и у плавој хаљиници на цветиће. Пажљиво смо је целивали у чело и руку, као свете мошти. У току је било јутрење. Служио је млади свештеник о.Александар (како смо касније сазнали), певале су две монахиње. "Слава в вишњих Богу, и не земљи мир, в человјецех благоволеніје. Хвалим Тја, благословим Тја..."

Отац Никон и отац Макарије су се спремали да служе, црквењак је био отац Инокентије. Литургију смо певали ми, хор од 8-10 људи. Текла је равномерно и молитвено, без обзира на умор после пута. У храму је било јако мало народа: још нико није стигао да дође.

Пред сам крај литургије, уочи Причешћа, у храму се одједном појавио стари, погрбљени свештеник дуге беле браде с напрсним крстом и украсима. Његово лице је било с дубоким борама, благо насмешено, с погледом прецветалих плавичастих старачких очију упереним некуда у себе. Под руку га је водио високи младић. Старац је целивао иконе и ушао у олтар. Видели смо кроз отворене царске двери како целива престо, размењује целив с оцем Никоном. Нашли су му одежде и он је изашао да заједно са свима служи литију за покој душе код Љубушкиног ковчега. Отац Никон му је уступио прво место. Отац Макарије је одбрујао јектенију, старац је дрхтавом руком узео кадионицу и почео је отегнуто да изговара "Боже духов": "...Сам, Господи, упокој душу усопшеј раби Твојеј... Како се зове?" – "Ко?" у недоумици је упитао отац Никон. – "Па, новопрестављена слушкиња Божија?" – "Љубушка... Љубов!" – "Упокој душу усопшеј раби Твојеј Љубови... Љубови?" одједном је упитао уплашено и само што није испустио кадионицу од запањености. "Какве Љубови? Љубушка!" Притрчао је ковчегу, загледао се у лице почивше и изговорио је с забринутим чуђењем: "Љубушка! То је она! Другарице моја!"

Испоставило се да је то био отац Василије Швејц, познати митрофорни протојереј, на основу чијих успомена је у многоне написана књига о преподобном Серафиму Виричком. С запаженим узбуђењем старац је завршио литију, затим је с крстом у рукама стао на доле и испричао је да уопште није знао за упокојење блажене. Путовао је у Петроград из Москве аутомобилом своје духовне деце да венча кћерку неког од шефова железнице. Пролазећи поред Волочека рекао је свом сапутнику: "У овом манастиру живи Љубушка, моја стара познаница. Хајде да свратимо овамо!" – "Али, не, оче, она је негде у Ивановској епархији, у манастиру!" – "Не, чуо сам да је овде, хајде да свратимо!" Тако се обрео крај Љубушкиног ковчега. Није више отишао ни на какво венчање, већ је сазнавши да ће следећег дана бити сахрана старице, остао у манастиру.

Отац Василије је био Љубушкин вршњак, 1997. године је славио свој 85 рођендан и 35 година свештеничке службе. Пре рата се школовао код познатог физиолога академика Павлова. Неки ученици академика Павлова су примили свештенички чин, међу њима је био и отац Василије. Прошао је цео рат завршивши га у Немачкој. После рата је радио као лекар-хирург, предавао је на Медицинској академији, постао је професор. Пошто је био дубоко верујући човек њиме је духовно руководио преподобни Серафим Вирички, а затим преподобни јеросхимонах Симеон Псково-Печерски, по чијем благослову је примио свештенички чин.

Љубушку је познавао од 1947. године по Вирици, где је често боравила и ишла на службе у Казански храм. Обично се молила у предворју храма. На питање: "Љубушка, зашто стојиш овде, што не уђеш у храм?" тихо је одговарала: "Нећу никоме да сметам!" Могла се срести и у шуми где се под обличјем шетње на свежем ваздуху предавала труду молитвеног осамљивања. Све то нам је отац Василије испричао на крају литургије, стојећи с крстом на доле после отпуста.

После литургије смо на позив игуманије Теодоре сишли у трпезарију, у којој је послужен ручак. Овде се отац Василије поново препустио успоменама, веома надахнуто је говорио два сата. Било је врло занимљиво слушати га. Причао је живо и занимљиво, понекад је чак устајао од стола и показивао различите сцене. Било је врло топло, рана јесен је била штедра дарујући нам сунчане, јарке дане михољског лета, не успевши још увек да се претвори у сиву и хладну плачљиву старицу. Прозори су били широм отворени, иза њих у златном и зеленом преливало шуштаво зеленило крошњи и сунчано блистање. Изнад посуда с воћем кружиле су златасте грабљиве осе. Осећао се умор, опустили смо се – тако нам се седело...

Недавно је прошла Велика Госпојина, у сећању су још биле свеже песме празника, и све време сам у себи певао речи светилена: "Апостоли от конец совокупљшесја zde, в Гетсиманији погребите тјело Моје..." У извесном тренутку сам осетио да то није случајно, јер нас је мајчица, наша духовна мати, окупила на тако диван начин овде, на месту свог упокојења. Вероватно су сви осећали нешто слично ономе што се поје у песмама службе Успењу Пресвете Богородице. Иако се, наравно, нисмо усудили да се поредимо с апостолима, ипак је некако било јасније шта се тада дешавало с њима, пре скоро две хиљаде година.

Следећег дана је била Љубушкина сахрана. Храм је био пун људи који су дошли да се опросте од ње. Дошла су још једна кола из манастира с оцем Митрофаном и Варнавом, искушеником Игорем и Серјожом К., којег су повели директно из манастирске кухиње где је прао судове. Очигледно, његова молитва је дошла до Бога и усрдност према почившој старици је била награђена. Допутовали су отац Николај Мочалкин, архимандрит Гурије из Кингисепа и још 15 клирика из Петрограда, Твера и Москве, које нисам познавао. Допутовало је неколико игуманија са својим сестрама: мати Ксенија из Коломне, Олга из Дунилова, Софија из Суздаља, Серафима, Марија, Олимпијада из Хоткова и друге, нисам све познавао. Добио сам благослов да служим литургију. Отац Макарије је служио као први ђакон, ја сам био други, трећи је био млади ђакон из Твера, чини ми се отац Евгеније.

Певала су два хора: за десном певницом је био наш, братски хор, који је овог пута певао врло добро. За левом певницом је певао заједнички хор сестара из женских манастира под управом игуманије Ксеније. Њена висока, снажна фигура, моћних, одлучних покрета лако се могла препознати и с леђа: "Милост мира" у њиховом извођењу је звучало велелепно.

Отац Никон је благословио да се сва браћа причесте, због чега је у олтару било толико тесно да је било чак тешко проћи. Причешће је трајало јако дуго – неколико јереја је исповедало. Путиру су приступили скоро сви људи који су били у храму. Отац Василије је држао беседу. Рекао је: "Сад се припрема прослављење преподобног Серафима Вирицког, биће обретене његове мошти, и – сетите се мојих речи – наступиће време обрешћења и Љубушкине мошти, биће још и њено прослављење!"

После литургије је почело опело. Опет је на челу био отац Никон, свештенство је стајало дуж ковчега у два дугачка низа. Ми смо стајали бочно и кадили за време изговарања свештеничких молитава за покој душе "Боже духов", предајући кадионице јерејима који су служили по реду. Није се осећало да мајчицино тело труне без обзира на топло време, мноштво упаљених свећа и велики број људи. Искушеник Владимир, манастирски лекар, који је тада био с нама касније је говорио да се обично болесницима с таквом дијагнозом (општа интоксикација организма) већ ни за живота не може прићи због смрада, а не после смрти.

Разрешну молитву је читао ахримандрит Гурије из Кингисепа. На крају опела клир је подигао ковчег на рамена и у литији је кренуо према месту упокојења. Ово место је касно увече изабрао отац Никон. Мати Теодора је прво мислила да сахрани мајчицу на неком другом месту које се оцу Никону није свидело. Он је увече корачао по манастиру у молитвеном размишљању и ставши у близини храма, с десне стране његовог улаза, срцем је осетио да мајчица треба да лежи овде, као да му је неко то рекао. Позвао је оца Василија

и мати Теодору и они су се сложили да баш ту треба сахранити мајчицу. У току ноћи је наш манастирски шофер Вадим ископао гроб.

Литија с мајчициним телом је изашла напоље. Време се покварило, сипила је лака сива кишица. Прошавши с појањем "Трисјватоје" за покој душе око храма, стали смо на месту погребња и почели да се опраштамо од драге мајчице. Било је много људи, сви су желели да се поклоне гробу, да се још једном привију уз мајчицину белу ручицу, додиривали су свећама њено тело, иконице, бројанице, ствари за благослов, узимали су из ковчега цвеће које се у њему налазило. Неколико пута су хтели да затворе ковчег, али би се људи сваки пут побунили да нису још сви успели да целивају. Одједном је хор запевао Васкршње стихире и тропар "Христос Воскресе" небројено пута. Свима су у очима биле сузе, али некако чудне – тужне и радосне истовремено, у души је било необјашњиво светло. Желео сам да са свима појем "Христос Воскресе!" али чим бих почињао да певам, грло ми се стезало од суза умилења и видео сам да се исто дешавало многим. Сетио сам се речи светитеља Игњатија (Брјанчанинова): "Може се сазнати да се почивши налази под посебном милошћу Божијом по томе што се бол због његовог губитка на сахрани меша с неком непојамном радошћу и утехом." Управо то смо осећали приликом мајчициног погребња у веома великој, како ми се чинило, мери.

На крају су се сви они који су то желели опростили од мајчице. Ковчег је затворен поклопцем, закуцан и спуштен у гроб. Полетели су први грумени земље. Свештеници су у одјејанију узимали лопате и по реду бацали земљу са наранцасте гомиле у гроб. Иза њих су стајали и узимали лопате сви они који су то желели, тако да је убрзо изнад свеже засутог гроба израсла хумка и привремено је био стављен обичан дрвени крст, који су људи одмах почели да целивају молећи се за покој душе блажене и молећи је да нас ни она не остави у својим молитвама. Такође су одмах почели да односе земљу са хумке.

После тога је била даћа. У трпезарији је спремљена дивна трпеза за помен, на којој је Љубушка опет молитвено помињана. Дошли су телеграми од Његове Светости који је познавао и пошговао блажену старицу, од других владика и духовних лица. Клавдија Григорјевна из Петрограда, која је дуго година познавала Љубушку, говорила је о томе да су многи од присутних још као деца били код мајчице и да им је она предсказала будућност: "Колико игуманија седи за столом, а многе од њих су код мајчице довозили још као децу. Ево Ирочка седи. Она је још као мала девојчица била код Љубушке и Љубушка је рекла да ће бити игуманија. И ево, видите сами, пред вама је игуманија Ксенија! А колико је свештеника по њеним молитвама примило свештенство. Ево, седи отац Никлај Мочалкин за којег се мајчица молила да буде свештеник, ево још оца Николаја (отац Никон)!"

Још једном смо отпевали "Вјечнују памјат" за покојницу и почели да се разилазимо. Враћали смо се с осећајем као да смо били код живе Љубушке. Као што се је некада било, идеш од ње, утешен и огрејан, очигледно осећајући у души благодатну утеху и светлост, а исто тако је било и сад, као да смо односили са собом честицу сунца које нас је грејало у овим годинама. Туга због упокојења драгог човека није палила и пекла, него је изгледала као очекивање будућег сусрета, осећајући се као непрекидно општење у молитви.

Нисам могао да одем у Волочек на четрдесет дана. Браћа која су дошла с даће испричала су како је отац Никон после парастоса први пут одлучио да каже нешто о ономе што му се десило у Сусањину. Једном сам упитао о.Никона за овај догађај и он је поново потврдио да је све тако и било.

Док је још био млад јерођакон и спремао се да иде на одмор, отац Наум му је благословио да сврати у Сусањино и да служи тамо. Отац Никон је то учинио за послушање не очекујући ништа посебно. Кад је стојећи на амвону изговарао јектенију нешто у њему га је натерало да се осврне и да погледа преко рамена. Видео је како увек погрбљена Љубушка онижег раста, стоји, уздижући се изнад све гомиле људи који су је окруживали. Она се моли, и од ње исходи неизрециви сјај који пронице у само срце. Ово

је трајало неколико тренутака. Отац Никон је одвратио поглед, завршио је јектенију и ушао је у олтар. Али у његовој души се све преокренуло у овим тренуцима. Православље, веру, молитву – сад је све почео да доживљава на потпуно другачји начин, у његовој души се родила жива вера.

Много од онога што је говорила и чинила Љубушка веома је тешко пренети и описати. Све је то било тако једноставно и истовремено тако танано, кад су њене сасвим просте речи и радње говориле јако много онима којима су биле намењене, понекад их спасавајући од озбиљних грешака и падова. Али, све ово није могуће описати, јер није могуће тромим људским речима описати на папиру сва сложена и дубока људска осећања од којих се заправо и састоји живот. То је исто као да човек фигурама од прстију представи Бахову музику. Може се описати само оно најјаркије, најприметније, што се лако може представити, али је то само мали део доступан очима. Све остало су углавном молитве блажене које се одвијају у тајној одаји њеног дубоког срца и наши немоћни, детињи молитвени покушаји да се ухватимо за њен узвишени живот, попут деце која чврсто држе мајчину руку да би ишла. Јер све то се не може описати. Како је могуће описати молитву? А и не треба то уопште чинити, по речима Господа Који је осудио свако "показивање" као духовно слепило и фарисејство.

Треба просто живети овим, што нам и преостаје после мајчине смрти, која ју је упокојила у Христу. Овај живот и јесте Православље. Приликом сусрета с једним нашим братом који је последњи од свих био код ње две недеље пре њеног упокојења, он је испричао да се кад је већ одлазио, мајчица одједном исправила, подигла је руке и изговорила: "Држите Православље! Држите Православље!" Мислим да су ове речи биле упућене свима нама, да су упућене у нашу будућност као завет нама и онима који буду дошли после нас, ако таквих буде било. То је оно што нас повезује са свецима и Победничком Црквом, с којима се, верујемо, сјединила и блажена Љубушка. Даће Бог, по њиховим молитвама ћемо се сјединити и ми, недостојни. Ово нека буде, нека буде!

Господе, молитвама блажене старице Љубови, спаси и помилуј душе наше!

Говори протојереј Јован (Варлаамов) (град Севолошк у Санкт-Петербуршкој епархији)

Љубушку познајемо од 1972. године. Отишли смо у Сусањино с Јекатерином. Она је дала идеју: "А Љубушку треба причешћивати." Од тада сам почео да долазим с Даровима за болеснике, причешћивао сам је Светим Христовим Тајнама. Понекад смо успевали да поразговарамо. Много људи је долазило код Љубушке с молбама да се помоли за њих, с питањима: да ли да пристану на операцију или не, да ли да купују викендицу или не? Она као да чита по длану, као да мало пише и даје одговор. Ето, и нас је благословила да купимо викендицу у Севолошку.

Четврт века сам служио у Александрo-Невској Лаври, а у Севолошку цркву сам доспео случајно, иако код Господа ништа не бива случајно. Свештеник који је служио са мном у Лаври једном ми је после бденија понудио: "Да ли да вас одбацим колима?" – "Не, живим у Севолошку у викендици," одговорио сам, и он је то запамтио. И кад се пред владиком Санкт-Петербуршким и Ладoшким Владимиром поставило питање кога ће одредити за севолошку цркву овај свештеник се сетио нашег разговора и дао је идеју: "Па пошаљите оца Јована, он тамо има кућу." Раније никад нисам био у сеоском храму, стално сам био у Лаври, али су путеви Господњи непознати, и већ три године служим овде. Ето, како је испало с Љубушкиним благословом.

Сећа се пападија, жена оца Јована, слушкиња Божија Валентина

Код Љубушке је ишла цела наша породица. Она нас је благословила да купимо викендицу додавши: "Кућица је добра, живите, биће вам на дуги низ година."

Једном се разболео мој унук Георгије: цури му гној, има стафилококе. Отишла сам код Љубушке: "Георгије умире!" Она се помолила и рекла је: "Живеће." И све је прошло. Касније се кћерка разболела од црвеног ветра, и опет је болест прошла по Љубушкиним молитвама.

Једном у позну јесен, нисам могла чак ни да дишем, имала сам полипе у носу. Дошли смо код Љубушке, испричала сам јој за своју болест. "Моли се Богу и добићеш помоћ од Мајке Божије, од Спаситеља и од Николаја Угодника," рекла је Љубушка. Нисам стигла да дођем ни до платформе, а већ сам почела нормално да дишем кроз нос.

Једној познаници је умирала кћерка. Она је донела Љубушки хлеб да се моли за болесну Јекатерину. "Стави на сточић за приносе за покој душе," рекла је Љубушка. Кћерка се ускоро упокојила.

Још се сећам да је Љубушка саветовала: "Остављајте хлеб, двопек, година је хладна, година је гладна." Тешко ми је да кажем шта је то значило. Помера прст по длану и понавља имена. Сва њена духовна чеда су записана на њеној руци – сви ми, цела Русија. За нашу породицу она је била духовна "хитна помоћ" и сад одмах помаже, чим је замолимо. Иако ју је Господ призвао на вечно блаженство, Љубушка не оставља нас, убоге, увек је жива с нама.

Протојереј Николај (Голубев)
(храм Казанске иконе Мајке Божије у граду Тосну)
Треба се учити молитви од старца

Наша генерација – омладина седамдесетих година – била је врло активна, у потрази за духовним. Тражили смо истину, тражили смо људе који могу да нам покажу пут ка истини. Кад смо дошли у Цркву скоро сви петроградски парохијани младе генерације (а тада нас није било толико много) међусобно смо се познавали, ако се нешто откривало у духовном животу, трудили смо се да поделимо једни с другима. А кад смо сазнавали за духовно искусне људе, трудили смо се да одемо код њих, како бисмо се учили правилном духовном животу. Тако смо ишли у Камени Конец код оца Василија Швеца, код блажене Љубушке, код оца Павла Груздева, код оца Наума у Тројице-Сергијеву Лавру. Архимандрит Наум је постао мој духовник. И испоставило се да сви свештеници с којима смо се сретали, код којих смо ишли по савет, веома поштују протојереја Николаја Гурјанова с острва Залит. Поштовали су га као искусног и у то време по узрасту најстаријег духовника и као молитвеника – зато што су сами услови његовог живота погодовали молитвеном подвигу. Ми у парохијама смо углавном занатлије, код нас народ долази ради треба, стално се вртимо у том кругу, а отац Николај је дуго година живео у условима у којима га људи нису претерано узнемиравали и имао је могућности да се моли.

Отишао сам код оца Николаја управо у вези с питањима о молитви. Тада сам први пут прочитао књигу С.Бољшакова "На висинама духа", у којој се говори о томе како је православни молитвеник учио молитву од подвижника, како је "сакупљао мед духовни", ишао код разних подвижника управо да би научио да се правилно моли. Зато што од тога зависи све у животу. Треба испуњавати своју меру, то је као на послу: ако добро радиш, ако испуњаваш норму – добро ће ти платити; ако лоше радиш – ништа нећеш добити. Тако је и у молитви: ако додајеш или одузимаеш, молитва се претвара у забаву. И за то плаћаш. Чиме? Болестима, животним непријатностима. Ако се правилно и добро молиш – и твој живот тече у потребном току. Тада сам имао проблема у личном животу, било ми је јасно да с молитвом нешто није у реду, и зато сам отишао код оца Николаја. Осим тога, осећао сам потребу да анализирам животни пут. У то време сам био геодета, радио сам као шеф лабораторије у Рударском институту, много сам путовао по земљи, али сам већ осећао духовно незадовољство, душа је тражила друге путеве.

Добро сам запамтио ово прво путовање код оца. Дошао сам до Пскова, сео у "Ракету". На острву су изашла три човека: два мештанина и ја. Упутио сам се даље на

острво, а у сусрет ми је изашао свештеник. А ја чак нисам знао како он изгледа. Носим на поклон лубеницу и два хлеба. Питам га:

"Да ли познајете оца Николаја?"

"Па он је у Москви."

"А како да му предам понуде?"

"Добро-де, уђи."

Ушли смо у келију, сели смо за сто с огромним самоваром. Иза завесе је спаваћа соба, на зиду – икона Страшног Суда. Веома дуго смо разговарали. Питао сам о својим животним проблемима, али смо углавном разговарали о молитви.

Сматрам да код духовних људи треба ићи с тим: "Оче, научи ме да се молим!" А не: "Ево фотографије, реците ми оче, да ли је овај човек добар или лош, да ли треба да се удајем за њега?" Или, као што обично бива, да питају: "А ако је тако?" – "Па, помоли се." – "А ако је овако?" – "Помоли се." – "А ако је овако?" Није ваљда старац гатара?

Старац неким и одговара двосмислено управо зато што не види у човеку спремност на духовни труд. Не види да је човек сам у стању да размишља, да молитвено потражи вољу Божију.

О себи ћу рећи да ми приликом првог доласка старац Николај није дао било какве савете о овоземаљском животу. Такође ми је рекао само: "Моли се." И дао ми је поуку о молитвеном правилу, како и колико треба да се молим. И касније је то донело плодове: почео сам да служим у цркви, прво као прислужитељ у олтару, касније као црквењак, затим као ђакон, а онда ме је Господ већ удостојио и свештенства. И моје породичне прилике су се, хвала Богу, уредиле. Не одмах, не без искушења, постепено, али су се уредиле.

А затим сам схватио главно – увек треба учити од Цркве. Односно, треба живети црквеним животом, равномерно, доследно, и све ће се средити, постепено ће се откривати, без скокова, без падова.

Касније сам код старца отишао још једном, да бих се уверио у то да идем правилно. Односно, да треба решим да ли да останем у свету или да служим цркви. Више ми се свиђало ово друго, али сам желео да сазнам мишљење старца. Он ме је благословио да се спремам за црквено служење. Али управо да се спремам, а не да тражим, не да покушавам да издејствујем. Тако ми је старац Николај дао усмерење за духовни рад за цео живот, овим путем и идем.

Касније, кад су код старца људи почели већ масовно да долазе, више нисам ишао на острво. Ишао сам код мајчице Љубушке, Бог ми је дао и да је причешћујем у Вишњем Волочеку, често сам путовао код старца Павла Груздева у Јарославски крај.

И из општења с овим молитвеницима сам схватио да човек треба да уме правилно да поставља питања. Ево, данас се може чути: "Старац Николај је благословио, а није било тако. Благословио ме је на брак, а он се распао. Благословио ме је на свештенство, монаштво, а из тога је испало само искушење. Како то?" Па уопште се не ради о томе да је старац погрешно, већ о томе што су људи код старца ишли као код оракула, као код чаробњака. И то се не односи само на старца Николаја.

Пошто код старца нисам путовао последњих година, навешћу сличан пример с мајчицом Љубушком. Дошла је код мене у парохију нека жена и почела да ме учи духовном животу. Упитао сам је: "А ко те је за то задужио?" – "Мајчица Љубушка." – "Како то?" – Испричала сам јој о својим откровењима, о духовним сновима, о томе да желим да учим људе, а она је рекла: "Како хоћеш." И ево, човек ради како хоће.

Људи код старца иду унапред очекујући одговор. Он види да га човек не чује, понавља му његову намеру – нека се изубија и на тај начин научи духовној мудрости. Духовне ствари су необјашњиве, овде се не може ићи на силу грубом логиком. Ако идеш код старца, треба да се припремиш за то и да хваташ сваку његову реч, а не да размишљаш о свом. На пример: "Жена не иде у цркву, не жели. "Неће да се венча." – "Пожелиће. Довези је код мене, ја ћу с њом да попричам." Она није хтела да оде код

старца и да иде у цркву, али се венчала, не зато што је пожелела, већ само зато што су је наговорили. И брак се одмах распао. Да ли је старац за то крив? Требало је пажљиво слушати. И испунити његов благослов редоследом који је он открио, а не механички.

И сад је јасно да много онога што приписују старцу није он говорио, већ су говорили у његово име. Нису тражили вољу Божију, већ су ишли унапред донетом одлуком: "Знам шта треба чинити да би било добро." И, старац је то и благословио видећи такво унутрашње расположење, а после се човек изубијао и почињао је да се учи озбиљном духовном животу, у којем нема ничег механичког. Људи су често ишли с управо таквом формулацијом: "Оче, помолите се да..." А можда се треба молити за нешто потпуно друго? "Оче, благословите на то и на то." А можда треба прво упитати: "А да ли треба то да радим?" Но, човек је већ унапред убеђен да је у праву, треба само да добије благослов. Зато је старац често на сва питања одговарао само: "Господ нека вам помогне, Господ нека вас спаси," односно, биће све онако како Бог Сам уреди.

Опет ћу навести пример из живота Љубушке Сусањинске. Једном сам код ње допутовао са студентом Духовне академије, он је имао питање где да нађе духовника. Она му је одговорила: "Бирај: отац Николај Кузмин, отац Богдан из Никољског и отац Василије с Серафимовског." И ја сам упитао: "А где ја да нађем духовника?" Код оца Наума сам ретко могао да путујем – већ сам био рукоположен и послат у сеоску парохију, тамо је било веома много бриге, нисам имао времена да идем у Лавру. И Љубушка ми је одговорила: "А ти Бога питај." Био сам у недоумици: "Како то Бога да питам?" Да подижем руке ка небу, а анђели ће да се спуштају и да ме уче? Нешто баш неће бити тако!" А онда сам са временом, у току живота схватио: "Читај Јеванђеље сваког дана и гледај како је Он поступао, тако се и ти труди. Тако и учи стално. Јер, ситуације су исте. И пре су људи били гладни, боловали су, имали су породичних неприлика, имали су непријатности с властима." Тако се стално треба учити вери. Сви ми још увек нисмо у правом смислу верници, кад бих веровао, већ бих по води ходао...

А старци, подвижници – јесу верујући људи. Међутим, њихове речи, њихови савети се не спознају обичном логиком. Наставићу пример о којем сам већ говорио. Онај богослов (сад је свештеник), који је Љубушку питао за духовника отишао је код оца Василија Јермакова, а преко њега сам касније дошао и ја. Отац Василије ми је препоручио свештенство, код њега, на Серафимовском гробљу сам служио цео месец после рукополагања за свештеника. Тако се све у духовном животу одвија постепено, не одједном. Бог све уређује по молитви.

А иначе ми свеце претварамо у митове, њихове речи и њихов живот тумачимо на свој начин. И пажњу углавном обраћамо на спољашње: шта је обукао, где је био, које људе је поздравио, а није то главно, главно је како се светац молио. Тако је на пример отац Павел Груздев учио да се молимо: као да смо пали у бунар и видимо да неко пролази. Па нећеш говорити: "Бацај конопац! Где си до сада био?" Не, преклињаће ш: "Спаси ме, помози ми."

Старци, подвижници, јесу они који се правилно моле. И Бог им даје Своје дарове. А ми се стално правимо паметни. Волимо да постављамо питања, желимо да се у нашем животу све разреши што пре и што боље. А потребан је правилан темељ живота за сваког човека – правилна молитва, и човек треба да се учи од Цркве целог живота, остало ће се придодати.

Протојереј Евгеније Бобиљов (Алма-Ата)

За мене је Љубушка била мој почетак живота у Цркви. То је била 1988. година, година хиљадугодишњице Крштења Русије. Ништа још нисам знао, тек сам се недавно крстио, кад сам први пут доспео код Љубушке. Владика Јевсевије ме је послао код ње, тада сам био његов ипођакон и келејник. Он сам је веома волео Љубушку, путовао је код

ње, зато је и мене послао. Тада је моја ситуација била сложена: млад човек, породичан, с високим образовањем. Владика је вероватно у вези са мном имао сумње ко сам ја и шта сам, није било јасно "да ли сам наш или туђи". И ево он је, да би проверио, одлучио да ме пошаље на "пут око света": да одем до Почајева, да отпугујем у Кијев, овамо и онамо, а онда да свратим код Љубушке. А он је чекао резултате – како ће се све завршити.

Дакле, кренуо сам са Кољом-виолинистом, он је био сасвим млад момчић, висок, мршав. Дошли смо у Петроград, код Љубушке смо се нашли баш 2. августа, на Илиндан. Као што обично бива, "упали смо у авантуру", промашли смо станицу "Сусањино" путујући електричним возом и кад смо стигли у храму је већ текла служба, читали су се часови. Сећам се првог утиска: храм је био тако светао, као сунашце, и отац је био исти такав, јуродив као и Љубушка и тако стар.

Показују ми – ево Љубушка иде, ево је! Сећам се, носила је на себи нешто изношено, прслук јој је био поцепан на рамену – такав је био њен спољашњи изглед. Она иде по храму и стално помера прстић по длану. Касније су ми рекли да она тако чита свој помјаник. Не знам шта је читала, али ево је где иде, прстић помера и стално нешто тихо шапуће. Приђе икони, једној, другој, а сама помера прстић, пише по длану. Погледа иконицу, погледа овамо, онамо и стално пише, шапуће. Неко јој прилази, нешто је пита. И нама такође кажу: "Приђите и ви Љубушки." А ми стојимо збуњени, уплашени – никад нисмо били код блажених. Кажу нам: "Приђите сад, зато што више никога не прима после Причешћа. Не одговара кад се причести!" Кажем: "Коља, иди питај!" Коља јој је пришао, нешто ју је упитао. Одлази као опарен, слеже раменима, каже: "Рекла је: ништа не знам!" Наравно, уплашио сам се. Кажем Кољи: "Хајде, иди други пут!" Опет јој је пришао, вратио се и каже: "Поново је рекла да ништа не зна!" И тада ме је обузео стид и страх: како ћу се вратити код владике? Владика ме је послао послом, с конкретним питањем. И ја јој такође прилазим, почињем да постављам питања: "Љубушка, ево..." А она није хтела ни да ме слуша, одмах ми је рекла: "Ништа не знам, ништа не знам!" Постало ми је још страшније. Међутим, и ја сам тада затврдоглавио. Нисам још знао да треба да затврдоглавим. Али сам затврдоглавио – нећу отићи док не добијем одговор!

Одстојали смо службу, акатист. Свештеник је читао акатист, а ја сам схватио само једно: "Радујсја, Илије пророче," све остало је било нешто неразумљиво. А пре акатиста, кад су сви прилазили да се причесте, пришла је и Љубушка. Свештеник узима из путира пуну-препуну лжицу. Она стоји – уста су јој отворена. Касније су ми испричали да је причешћују док не затвори уста и не оде. Тада сам помислио да је свештеник причестио три пута у име Пресвете Тројице. Три пуне-препуне лжице – колико је ових честица! И она је тако тихо стајала све време.

Дакле, после службе су се сви разишли, а ми стојимо у углу, иако су нам рекли да више нема никакве шансе да поразговарамо с Љубушком после Причешћа. А она шета по храму, изашла је на трем. И гледам, ту јој прилази жена, грли је, очигледно, добро се познају и чујем како разговарају, и Љубушка јој одговара. И ја прилазим, она ме мирно пита: "Па, реци шта имаш?" Објашњавам јој укратко своју ситуацију: о хиротонији, о мојим породичним односима. И она ми потпуно јасно одговара шта да радим – кратко, јасно, само тихо: овако, вели и онако. Још једном сам је питао да ли сам тачно схватио и она ми је опет све поновила. И отишао сам кући. То је била моја прва посета Љубушке.

Моја друга посета је била 1989. године, већ сам био свештеник. Такође сам имао сложено питање и отац ме је, очигледно као потврду, да се не бих колебао, послао код Љубушке. У вагону су с нама у Сусањино путовале још једна монахиња и жена црквеног изгледа с две кћерке. По њима се видело да нико од њих не зна куда иде, у смислу, не знају шта их тамо чека. Све се згледају уплашено и ћуте. А ја сам ишао захвалан. Сећао сам се да ми је Љубушка први пут јако помогла. И кад сам дошао у Петроград почео сам да размишљам: шта да јој поклоним? У суштини сам тад још увек био светски човек. Видиш, мислим, не знам шта човек може да поклони светом човеку? Па, поклонићу јој оно што је мени најдраже, оно што бих сам себи поклонио – цвеће! И трчао сам по целом

Петрограду, тражио сам цвеће. Нашао сам га поред метроа преко пута Александрo-Невске Лавре. Тамо, у Петрограду има мало цвећа и оно је жалосно, није као код нас на југу. Али, изабрао сам најбоље, најскупље. И ево, идем у одежди, у белом подраснику и са цвећем у рукама. Ове жене црквеног изгледа су путовале у предњем делу вагона, а сви смо изашли на истој станици. Распричали смо се и схватили да сви идемо код Љубушке.

Упознали смо се, испоставило се да се жена зове Јелена (сад је она монахиња О.). Обе њене кћерке су сада у манастиру, у Коломни. Млађа, сад монахиња Т., тада је још била девојчица од седамнаест година, звала се Татјана. Тада ми је изгледала као нека дрска девојчица, Московљанка, сва се правила важна. Помислио сам у себи да је горда и уображена. А монахиња се касније обрела у Дуниловском манастиру, она је тада имала двадесет пет година. Касније смо се сви још неколико пута сретали у животу. А тада смо, док смо ишли, стално расуђивали, куда идемо, били смо узбуђени. Јер, то је била 1989. година, време још увек није било добро, плашили смо се. У нотесу смо условно писали куда идемо.

Сећам се праве улицице, у њој су кућице биле једнаке. Нашли смо кућу број 55 и ушли унутра. Дочекала нас је Лукија, рекла је да Љубушке још нема код куће, али нам је дозволила да уђемо и да је причекамо. Провела нас је унутра, посадила нас је да једемо. Видела је да имам цвеће у рукама, рекла је опрезно, плаћеши се да ме не увреди, јер сам свештеник: "А цвеће Љубушка вероватно неће примити. Она обично никад не узима цвеће."

Док смо чекали Љубушку, мало сам се осврнуо по кући. Две собице, у углу леве собе стоји ормар, пећица. А у десној собици, у којој је живела Љубушка, стајао је кревет и изнад њега је висило много-много папирних икона.

Чекамо, узбуђени смо, погледамо кроз прозор – бојимо се. И онда је одједном ушла Љубушка. У истом онако поцепаном прслуку као онда (Лукија је говорила, ма колико да је облачи, свеједно се поцепа). Угледала је народ, стала је на вратима, ослонивши се на доворотник и гледала нас. Лукија каже: "Па приђите, питајте!" Шта? Како да питамо пред свима? Па свако има своја лична питања, породичне проблеме, није згодно пред свима.

Јелена је прва одлучила да приђе. Пита: "Љубушка, моја ситуација је тако сложена, шта да радим: да ли да се разилазим с мужем или не?" Љубушка јој одговара – ето, ради тако и тако. Сад се више не сећам шта је причала, али је говорила тихо, јасно, разумљиво. Јелена стоји и њено лице постаје уплашено. Каже: "Љубушка, нисам схватила!" Мислим у себи: "Глупачо, како не разумеш, све је јасно!" Љубушка јој по други пут одговара исто. Јер, собица је мала, немамо куда да се денемо – све чујемо. А Јелена опет ништа није схватила. По трећи пут је упитала, и већ сасвим уплашено рекла: "Љубушка, нисам схватила!" Она јој трећи пут понавља исто то. Јелена је уплашена, одлази збуњена, и по њеном лицу се види да ни трећи пут ништа није схватила.

Затим је пришла Ксенија, Јеленина старија кћерка. Не сећам се шта је питала, ни шта јој је Љубушка одговорила. Затим млада монахиња, Љубушка је попричала и с њом. Дошао је ред и на мене. Прилазим, дајем јој цвеће – она га узима. Лукија се зачудила: "Види, узела је!" Поклањао сам од свег срца, искрено, као дете – очигледно, зато је и узела. И постављам јој своје питање: "Љубушка, ево моја ситуација је таква и таква." Она одговара, говори тихо, али имам утисак да схватам сваку реч понаособ, а не могу да их склопим у једну целину! Кажем: "Љубушка, нисам схватио!" Она ми понавља – иста прича! Нашао сам се у истој ситуацији као Јелена. Отишао сам збуњен, у глави ми је била каша. Схватио сам све речи које је говорила, све сам чуо. Неки кажу да је Љубушка стављала каменчиће у уста. Пет пута сам ишао код Љубушке, али то нисам приметио. Ево шта ми се десило: она говори, све чујем, али ништа не разумем.

Касније, кад сам о свему томе размишљао, чини ми се да сам почео да схватам да је за све крив мој став. Испоставља се да човек као да сам унапред припреми за себе одговор који жели да чује. А свеци су непредвидиви, њима се не може управљати. Она не одговара оно што очекујеш, за шта се припремаш. И зато кад ти одговара, испоставља се да не

можеш да сабереш њен одговор у једну целину. У теби се све унутра супротставља овоме и ништа не схваташ. Касније, кад сам отишао од ње, у свом уму сам некако склопио све што сам чуо. Некако сам приморао себе да склопим све што ми је рекла и учинило ми се да сам отприлике више или мање схватио.

После мене је пришла Татјана, управо она млада и дрска, коју старица, као ми се чинило, уопште није требало да пусти да јој приђе, као човека грешног и недостојног. И она пита: "Љубушка, а да ли ја да идем у манастир или да се удајем?" А Љубушка у одговор само одмахује руком: "Па још ти је рано да о томе размишљаш!" Татјана почиње с дечјом непосредношћу да разгледа фотографије на зиду и да се распитује: "Љубушка, а ко ти је ово?" На фотографији је био отац Јован Кронштатски, а Љубушка каже: "То је блажена Ксенија!" – "А..." – каже Татјана, показујући портрет блажене Ксеније. "А ко је ово?" – "А то је," каже Љубушка показујући на Ксенију, "то је Јован Кронштатски!" Све је рекла обрнуто. И тако разговара с њом као дете с дететом, слободно. Татјана је разуме, а и Љубушка њу схвата. Био сам просто запањен како тако просто чаврљају међу собом и о нечему разговарају.

И тако, пролази време. Годину дана касније се срећем с Татјаном. Долазим у Коломну својим послом, тада сам већ две или три године био свештеник. И ту ми Татјана трчи у сусрет. Тада су јој рекли – рано ти је још о томе да размишљаш, а она је већ у манастиру! И трчи тако радосна, виче: "О, оче Евгеније! Како сте?" Кажем: "Татјана, ти си?" Одговара: "Да, Љубушка ме је благословила, већ сам овде, све је у реду! А како сте ви?" Кажем: "Па, моја ситуација је таква и таква..." И препричавам јој ону ситуацију о којој сам пре годину дана питао Љубушку. Али сам истовремено схватам да се испоставља да сам све урадио обрнуто од онога што ми је Љубушка тада рекла. У том тренутку то схватам и знам. Татјана каже: "Оче, па како то, Љубушка вам је говорила..." и она престаје да говори. А у мојој глави је мисао о томе да је Татјана тада стајала и разумела све што ми је Љубушка говорила. Исто као и у случају с њеном мајком, такође је стајала са стране и све разумела. За мене је то била огромна лекција – како треба општити са свецима. Али ме је тек касније зачудило, кад сам код архимандрита Софронија у књизи о старцу Силуану прочитао место на којем пише да свецци не говоре два пута. Љубушка је очигледно била толико милостива да је говорила и два и три пута.

Касније сам још три пута долазио код Љубушке неким конкретним пословима. Скоро сваке године заредом сам ишао код ње, отац ме је често слао. Тако је све било глатко и Љубушка је одговарала, увек је одговарала. Све је било добро. А кад сам тамо ишао последњи, пети пут, код ње се појавила нека чудна, како су ми рекли, келејница. Вероватно је то била већ 1995. или 1996. година. О њој су се водили разни нејасни разговори, да не пушта људе да иду код Љубушке, да је љубоморна, да није духовна. Кад сам све то препричао оцу он ми је рекао – шта те уопште брига, што се трпаш где ти није место. "Изрибао" ме је и престао сам да размишљам о томе ко је она и шта је она.

Дошао сам код Љубушке, она је била у храму, тачније, у некој собици при храму. Имала је страшну температуру 38-39°, тада је била јако болесна. Без обзира на то одлучио сам да јој поставим своја питања. А међу питањима која је свештеник поставио било је још питање које се тицало мене. Свештеник ми је рекао да променим стан за кућу. А моја попадија нипошто није хтела! Тек што смо се из куће преселили у стан. Кућа у којој смо раније живели била је незавршена и она се намучила у њој. Отац ју је пожалио што се тако намучила у овој незавршеној кући и снисходећи мојој попадији, благословио је да се преселимо у стан. Сад је отац одједном рекао да овај стан треба мењати за кућу. А попадија је и без тога наплашена свим овим животом у приватној кући, није хтела ни да чује за преселење, и ја нисам знао шта да кажем. И отац ме је послао код Љубушке. Кажем Љубушки: "Љубушка, ево отац је рекао да треба да пређемо у кућу!" Она одговара: "Да, да, чека те тако лепа кућа, поред храма!" И почела је детаљно да ми описује ову лепу кућу, као да је сама види. Кажем јој: "Љубушка, знаш, моја попадија не жели, неће да иде у ову кућу да живи!" И почео сам да се правдам у своје име и у име своје попадије. И Љубушка

је нагло престала да говори о овој кући. Чим је осетила мој унутрашњи отпор – као да је секиром пресекла, престала је да говори о било чему. И ја више нисам постављао никаква питања о кући. Наравно, тада сам осећао још већу горчину што схватам да не слушам, него свеједно поступама по свом. И кућа је отишла, нема куће. Она ме је негде чекала, али очигледно, и Божија воља се мења.

Кад сам се вратио кући и почео да причам, отац ме је питао: "Па, како је Љубушка?" Кажем: "Оче, она даје такве и такве одговоре!" А он ме је такође с горчином прекинуо и каже: "Па болесна је! Како се осећа?" А ја нисам ни упитао како се осећа, као да ништа нисам приметио. А њега није бринуло шта је рекла, већ како се осећа. Први пут сам га видео таквог – говорио је с таквом горчином!

То је био последњи пут кад сам био код Љубушке. Умрла је 11. септембра 1997. године, на Усековање главе Јована Крститеља. Баш тада сам био у Јерусалиму. Тамо нам је саопштено за њену смрт, истог дана. У тај час смо ноћу служили на Гробу Господњем, а увече су нам већ саопштили и почели смо да се молимо за упокојење слушкиње Божије блажене старице Љубови.

Игуман Герман (Подмошенски), брат Јаков Барфиљд

Кад је часопис "Руски ходочасник" који издаје Валаамско друштво Америке одлучио да објави житије блажене Матроне Московске, брату Јакову Барфељду је поверено да набави текст. Он је по благослов отишао код оца Наума у Тројице-Сергијеву Лавру. "А отац Наум каже," сећа се брат Јаков, ""Не треба ја да дам благослов, већ блажена Љубушка, која је жива наследница блажене Матроне."" И благословио је да идем у Сусањино да молим благослов за ово. Отац Наум је са мном послао две своје ученице да ме прате. Кренули смо возом. Те ноћи је био ужасан ураган. После многих неприлика дошли смо до малог села Сусањино, покуцали смо на врата, отворили су нам и запањено сам угледао масу народа у малој руској сељачкој дрвеној кући. Поздравио сам келејницу грешком мислећи да је она Љубушка, што је изазвало сложан смех. Било је касно и оставили су нас да ноћимо у кући. Био сам изнурен од умора и нервозан због свих препрека и тешкоћа и размишљао сам како да се што пре избавим тога. Одједном сам из дубине собе зачуо бојаљиви глас ридања, који је допирао с друге стране руске пећи. Овај плач је проникао у дубину моје душе и улио је у моје срце наду и веру у Бога. Трајао је целе ноћи. Читаву ноћ нисам спавао.

Рано ујутру народ је почео да се окупља код Љубушке. Изашла је код нас и рекла нам је: ""Руски ходочасник"? То није лоше." Благословила нас је и рекла да ће све бити добро. Занимљиво је што је како се касније испоставило, истог дана и часа кад нас је она благословила да одшампамо житије блажене Матроне у часопису "Руски ходочасник" у Америчку мисију у Москви дошао човек и донео рукопис од оца Наума ради којег смо превалили овај дуг пут! То није случајно. Од тада настављам да се учим ономе што ми је те ноћи рекла својом сузном молитвом!

Љубушка већ 20 година живи у Сусањину. Сусањино је данас познато свакоме у православној Русији. Код ње људи из далека долазе по савет и благослов. Откривен јој је читав свет, она све види. Говори у причама, не може свако да је схвати. Њена келејница и блиска духовна чеда помажу, објашњавају њене речи посетиоцима. Келејница је испричала како ју је мајчица обавестила о тешкој болести њеног брата, који је живео недалеко одавде, у Вологодској области. Ноћу је имала виђење и није спавала, стално је понављала: "Кирилов, Кирилов..." (то је назив града у којем живи брат). А следећег дана је келејница добила писмо с вешћу о томе да је њен брат у болници у тешком стању: повреда кичме, грудног коша. Тако је видела шта му се десило. Њеном другом брату је предсказала блиску смрт 7 месеци пре него што се ово десило. А тада је био потпуно здрав.

Све ово смо навели како ради опште слике живота савремених духоносних хришћана, тако и да би наш читалац, ма где био, знао и чврсто се сећао да светост у Русији

није пресушила, да онострани свет даје одбљеске светлости благодати Божијег света кроз савремену гнусну маглу отровних испарења индустријализације... Русија, онолико колико јој је драгоцено исконско наслеђе, још је пуна домаћих подвижника побожности. И православац, ма ког порекла био, наследиће Царство Христово које није од овога света.⁷

Монах Мојсије (Малински, у схими Јоаким)

1991. године у Западној Украјини, одакле сам родом, били су прогони Православља. И мене су као верника власти одлучиле да иселе у Израел. Док су ми правили визу отишао сам код оца Наума у Тројице-Сергијеву Лавру, а он ме је упутио код Љубушке. "Мајчице, шаљу ме у Јерусалим," рекао сам. А она почиње да тапше, кличе радосно: "У Јерусалим! У Јерусалим!" Схватио сам да је таква воља Божија и лаког срца сам напустио домовину. Грк архимандрит Дионисије ме је постригао у Светогробском братству и дао ми је име у част законоучитеља Мојсија.

Вративши се у Русију, пожурио сам с пријатељима код Љубушке. Она нас је повела у црквену стражарску кућицу: "Хранићу вас." И стално је стављала, стављала, више не можемо да једемо, а она стално ставља: "Једите." То је велики дар кад те хране старац или старица – значи, деле благодат с тобом.

Други пут нас је отац Василије Швејц послао у Санкт-Петербург, рекавши: "Посетите блажену Ксенију, затим идите на Карповку, а онда отидите до Љубушке." Почели смо да тражимо конак, тешко смо га нашли, а ујутру смо кренули у Сусањино. Кад смо ушли старица је строго приметила: "Па било вам је речено: код блажене Ксеније, затим на Карповку, па тек онда код мене." Схватили смо да смо прекршили редослед благослова: савет духовног оца треба поштовати дословце, без измена.

Игуманија Евпраксија (Инбер)

настојатељница Свето-Вознесенског Оршиног манастира у Тверској епархији

За блажену Љубушку сам први пут чула почетком 80-их година и од тада сам стално машгала о томе да одем код ње. Тачније речено, нисам се чак усуђивала ни да маштам зато што сам чула: "Наш свештеник сматра да је част да код ње цепа дрва!"

И једном ме је архимандрит Наум, који је као и сваког јутра био окружен мноштвом људи, позвао и упознао ме је са старијим достојанственим човеком који је стајао чекајући благослов за пут и рекао: "Ево, ти ћеш га отпратити код Љубушке!" И сам је написао адресу: Сусањино, Шеста линија 55 – "Тамо ћете наћи!"

Испоставило се да је овај човек организовао "двадесетицу" за отварање храма у Струјину (то је било време кад је држава тек почела да враћа прве цркве, а о манастирима још није било ни говора). Договорили смо се да се нађемо на Лењинградској железничкој станици и на путу до куће сам свратила у Перовску робну кућу – да купим Љубушки нешто на поклон. Тада је у продавницама још увек било некако скромно и тихо. Ишла сам дуж тезги и ништа нисам могла да изаберем, ништа ми се није свиђало, ни за шта нисам могла да се одлучим. И одједном код одељења с марамама као да сам чула: "Купи ми мараму." И одмах сам угледала ову мараму – белу, цицану, на ситне плаве тачкице, с плавом ивицом, какве носе старице које стоје у цркви.

Код куће сам припремила још неколико поклона – иконице, ретке фотографије старца, не сећам се више шта, али сам још нешто нашла и кренули смо у Лењинград. Метроом смо дошли до Купчина, сели смо на електрични воз за "Посјолок", проšli кроз Царско Село, Павловск – ево и Сусањина.

Одмах смо нашли Љубушкину кућу. Отворили смо капију, попели се на трем. Врата нам је отворила домаћица – Лукија. Нисмо још стигли ништа да кажемо, а већ смо

⁷ "Руски ходочасник". 1996. бр. 14, стр. 101-102.

однекуд иза преградног зида зачули Љубушкин глас: "Ој, струњински су дошли!" – а касније смо и угледали у десном углу с иконама, у дубини, малу повијену фигуру блажене Љубушке – она као да је замрла пред иконама.

С леве стране врата стајала је столица, и почела сам да вадим своје поклоне, с горчином сам иза угла слушала на сваку ствар нешто попут "ово нећу узети", док нисам извадила омиљену мараму и скоро изгубивши наду упитала: "А хоћете ли узети мараму?" – "Мараму ћу узети," био је одговор и тада се појавила Љубушка, сва радост, пажња, сва љубав и светост, и од тада сам и заувек ишла код Љубушке са страхом и трепетом зато што је овде било нешто чега више нема на свету. То је била жива светица која је сишла с икона. И сви смо то знали и осећали, то није могуће било не схватити. Ево, тада сам први пут угледала како се Љубушка моли – као да је писала прстићем по длану – као да је слала телеграме на небо.

Чини ми се да нас је тог дана повела са собом у цркву. Или је то било за време мог другог доласка? Сећам се како је ишла око мене и као да је газила на поду невидљиве гмизавце, тихо говорећи: "Не смете, не смете." Тада ме је и научила да прво целивам иконе, и да јој тек онда прилазим са својим питањима. Лагано је обилазила храм, са свештеним страхом целивајући све иконе, а ја сам – како ме је тада благословила – ишла иза ње, затим се одједном окренула према мени: "Увек остави парице у цркви!" Ево и сад, у Љубушкиној капели, прво купујем свеће и палим их пред иконама, и тек после тога клекнем на колена испред њене беле гробнице.

Једном кад сам се спремала у Сусањино с још једном у низу невоља, моја драга другарица Татјана ми је рекла да замолим Љубушку за свете молитве да се реши питање – како да даље гради свој живот. Код ње је некако све зашло у ћорсокак, њен духовни отац се већ измучио с њом. Наводно су напokon одлучили да ће отићи у Ригу, у манастир (а тада су женски манастири били само "у иностранству" – Рига, Пјухтица, Корец...). Кренула је да купи карте и успут је пала и сломила руку. "Е, онда седи код куће! Не знам шта да радим с тобом," наљутио се њен духовник. Тада ме је и замолила да кажем неку реч блаженој Љубушки, да се некако све среди.

Љубушка је као и обично, записала моју молбу прстићем на длану – а треба рећи да моја другарица никад није била код Љубушке. И ево, две недеље касније чује од свог духовника: "Готово, решено је! Ићи ћеш у Дивејево и тамо ћеш да живиш." И отишла је да ради као медицинска сестра у болници, да се моли и да негује старе дивејевске монахиње. Купила је за смешну цену мајусну кућицу поред њих и ја се и данас радујем што су у ову кућицу код преподобног Серафима отишле неке моје стварчице – теписи и стари фрижидер. Тако су се у Дивејеву појавиле прве сестре.

Годину дана касније поново сам дошла код Љубушке. Колико је људи код ње боравило за то време! Колико невоља и колико молби! А ја јој никад нисам била посебно близак човек, сатајник или духовно чедо. Некако сам се увек плашила да ћу јој одузети драгоцено време или да ћу је превише оптеретити нечим. Бог ми је давао да увек осећам огромну раздаљину међу нама.

Сећам се каква је радост била појести неко парченце које је остајало од њеног простог ручка, а и она сама ми је додавала, час корицу хлеба, час свој тањир с остацима неке каше...

Али, никад јој нисам била блиска. Тим више ме је зачудило кад је годину дана касније неочекивано усред разговора одједном упитала: "Па, како ти је Татјана, која је сад код преподобног Серафима?" А ја сам заборавила и да јој се захвалим, и наравно, нисам јој испричала, како се тада све уредило по њеним молитвама.

Узгред речено, касније сам схватила, зашто је Љубушка тада одбила све моје иконе и фотографије: посебно се молила сваком свецу чија се икона налазила у њеном углу с иконама. Са сваким таквим поклоном био је везан молитвени труд још и за све оне који су јој нешто поклањали и сваки овакав поклон је изузетно повећавао овај труд. Једном ме је

одвела до сточића поред прозора и показала ми је иконице које су се тамо налазиле, разгледнице, светиње, и навела је имена свих који су јој нешто поклонили, по реду.

Обично нас је Љубушка пред одлазак благосиљала да обавезно одемо до блажене Ксеније и Јована Кронштатског. Одлазећи, обавезно смо од ње узимали благослов за пут, и увек су се појављивале карте за воз, чак и ако их неколико дана унапред није било ни на једном шалтеру.

Сећам је се као увек, у истој одећи: у једноставној широкој сукњи и цицаној или фланелској кошуљи коју није упасивала – тако је обучена блажена Ксенија на свим иконама.

Како је добро било поред ње!

Неко каже да се није могло схватити ништа од онога што је говорила – само преко домаћице-"преводиоца". Ни у ком случају! Да, заиста, она је често нешто тепала на свом, нама непознатом, анђеоском језику (али, овде не би помогао никакав преводилац – то би било бескорисно) и одједном би нас продорно и с љубављу погледала и рекла све што је потребно, и никад ниједну сувишну реч, свака јој злата вреди.

Сећам се како сам се бринула кад сам одлазила у манастир. Одлука је била донета и као увек, кад је предстојало нешто важно, што је доносило преокрет у животу, свештеник ме је слао код Љубушке, вероватно, да би се одлука потврдила и ради молитвене помоћи и благослова.

"Ништа се не бој, не секирај се, иди у манастир и родитељи ће тако брже прићи вери," рекла ми је као одговор на моју секирацију због мојих, може се рећи некрштених родитеља које сам оставила у Москви. Због ватрености вере сама сам их недавно крстила кратким, "световним" чином, али нису били миропомазани, а тада још нису били ни верујући.

Свештеник се молио за њих, молила се и блажена Љубушка.

За 9. март био је планиран мој одлазак у манастир. А 8. марта сам последњи пут, већ без имало наде (после неколико оштрих одбијања у одговор) упитала маму која још није ни подозревала шта је сутра чека, да ли жели да се крсти и одједном сам зачула невероватно: "Са задовољством!"

А ускоро је већ почела да долази код мене у манастир и чак је једном добила послушање – да чисти свећњаке у храму Ксеније блажене и радовала се као дете кад су је хвалили за добро обављен посао. Тако да сада сваке године честитам мами 8. март – дан њеног потпуног крштења, миропомоцања и првог Причешћа.

А касније је и отац постепено стекао веру, крстио се, венчао се с мамом и после неколико година тешке болести, коју је трпео без роптања, мирно се упокојио од овог многотешког живота, надам се, у светлим обитељима.

Тако смо тада и живели између оца и Љубушке, као да смо ишли по дуги. И то је за нас било природно – "обично чудо".

Прошле су скоро три године мог манастирског живота и пред крај треће године обузела ме је "жеља за променом места". Тако је демон буквално почео да ме тера кроз капију, да сам се у таквом "растуреном" стању појавила код оца и дрско сам му предлагала своје варијанте мог будућег живота. Свештеник ме је тужно погледао и послао код Љубушке: "Како она каже!" скоро се смиливши с тим да ће морати да ме смести у други манастир.

Као обично, око баћушке је било јако много људи, и он је изабрао троје од оних који су га окруживали – то је била монахиња Никона из Ришког манастира и моје добре познанице, Кира и Наталија: "Ево све ћете доћи у четворо и отићи. И ваш купе ће бити монашки!" Од нас четири монахиња је тада била само мати Никона.

На Лењинградској железничкој станици смо стајале у огромном реду испред шалтера за продају карата. Какав купе – једва смо узеле карте за заједнички вагон. А кад смо селе у воз ужаснуле смо се колико се народа гурало у нашем вагону, - испоставило се да су продате дупле резервације.

Прво смо одлучиле да се помиримо с тим и да некако истрпимо све то до јутра. А онда смо помислиле – ако нам је речено да ће бити монашки купе, значи треба га наћи. И оставивши мати Никону и Киру са стварима, Наталија и ја смо кренуле по вагонима.

Следећи вагон је био празан. Нигде живе душе. Ветробран лупа. Још један вагон – опет празан. И тако – вагон за вагоном. Сви су празни. "Воз је резервисан," објашњавају проводници и сви одбијају да нас приме. А ми идемо и идемо док нисмо дошле до последњег – такође празног вагона. И већ изгубивши наду молимо проводницу да нам се смилује: "С нама је монахиња, како да путује у таквој гужви!" – "Па дођите, дођите, чекам вас. Ја ћу вам у међувремену скувати чај."

Дала нам је постељину, напојила нас чајем и нас четири смо путовале у потпуно празном вагону. И добиле смо монашки вагон уместо монашког купеа. Чак, како се сад испоставило, игумански: и мати Никона, и Кира, и ја недостојна, сад смо игуманије манастира, а Наталија се засад подвизава у Тројице-Сергијевој Лаври, продаје књижице игуманијама.

Још ми је због нечега остало у сећању како ме је већ на станици у Лењинграду мати Никона замолила да купим краставце – био је пост, а треба нешто јести. А ја сам видевши колико коштају купила нешто мало – тада је перестројка тек почињала и ми из манастира, који смо неколико година провели у манастирским зидинама, у продавницама смо се осећали као ефески младићи – тако нам је било тешко да научимо да се оријентишемо у новом систему цена које су стално расле.

Јер од детињства су за нас – и чинило се, заувек – шибице коштале 1 копејку, а килограм јабука рубљу и тридесет. Због нечега сам запамтила, како сам се тада секирала због своје грешке, стално сам хтела да купим још краставаца и да их довезем Љубушки, а више их није било успут. Чини ми се да сам тог дана научила и да користим овај нови промењени новац.

Мати Никона је ишла код Љубушке, с питањем – да ли да прихвати послушање да постане настојатељица новог женског манастира. Моја познаница Кира је завршавала студије на Московском универзитету и спремала се да оде у манастир. Трећој од нас, Наталији, ускоро је предстојала операција – имала је проблема с очима. У возу је сањала Љубушку која јој је припретила: "Даћу ти ја операцију!"

Успут смо се мати Никона и ја распричале и она је чувши моју жалосну историју одједном рекла: "А знаш, Богу тако треба. Тако се понекад дешава кад се ствари одвијају по Промислу." То ме је макар мало умирило.

Ускоро смо стајале у Сусањину, у Казанској цркви и по реду смо прилазиле блаженој Љубушки.

Мати Никона је добила благослов да прими ново послушање.

Кири је – случајно сам чула, пошто сам се нашла поред ње, Љубушка рекла: "Бићеш игуманија. Добра игуманија."

А мени је Љубушка рекла: "Живи засад тако." "Живи засад тако" је био њен одговор мени и шта се крило иза ових њених речи, тада је било потпуно нејасно. Једно је било јасно – да се треба вратити и трпети. Трпети своју немоћ, трпети све невоље, којих је неизбежно пун живот сваког почетника у манастиру, тим пре човека који је већ у годинама, а то значи, који не поседује младу еластичну душу која није изломљена укореењеним страстима. И колико ће трајати ово "засад" – можда и до гроба!

"Готово! И да те не видим пола године!" чула сам од старца измученог мојим лутањима, кад сам му донела одговор од Љубушке.

За ових пола године се у мом животу све променило. Нешто се десило с душом у току ових "засад" и појавила се спокојна радост, кад се већ нисам више плашила ни да умрем на послушању. Кад ми није било страшно да не стигнем да прочитам непрочитане књиге, да не чујем дугоочекивана предавања уместо којих мешам бетон под врелим сунцем и притом покушавам да учим да напамет псалтир и не схватам како се десило да је

све тако тихо и радосно у мени, и кад је небо тако близу иако се чинило да је рад прекомеран...

И ништа се споља није изменило, само је уместо буре – сунце, мир и нака стална унутрашња светлост.

И тада је, да душа не би превише узлетела и да не би улетела у неку прелест Господ и уредио тако да су ме од самог темеља – право од бетонске мешалице – одвели "под беле руке" у град Твер да обнављам из рушевина древни празан манастир, за чију је настојатељицу неочекивано одређена моја садашња другарица – управо она Кира с којом сам тада допутовала код Љубушке у монашком вагону. "Твер – то је добро!" чула је она од Љубушке кад се ускоро поново наша код ње да би питала о будућим променама у свом животу.

Пола године је трајало ово "засад", истих оних пола године, кад је за мене био затворен пут у моју омиљену Лавру.

Нашавши се у Тверу понекад смо одлазиле у Вишњеволоцки Казански женски манастир и тамо се упознале с једним од добротинитеља ове обитељи који нам је испричао своју причу. Он је био неки важан човек у обласној администрацији, послови су се ишли успешно, кад се одједном разболео и код блажене Љубушке су га довели на штакама. А од ње је отишао својим ногама. И од тада је стекао велику веру у њу и почео је још више да помаже манастиру, захваљујући којем се нашао код Љубушке. И чак је око манастира саградио огромну ограду – бетонски зид. А ускоро је цео Твер потресла вест о томе како је право на колица с бебом пао стари зид од црвене цигле у центру града дуж којег се шетала жена с дететом. У колицима је била његова унука. Тако му се непријатељ осветио за добротинство које је учинио обитељи. "Али на диван начин, по молитвама блажене старице, дете је преживело, иако је касније дуго морало да се лечи," сећа се сада јереј Владимир – бивши слуга Божији Владимир, добротинитељ манастира.

Прошло је још неколико година и одједном смо сазнали да је блажена Љубушка у Шартомском манастиру светог Николе. Неколико пута ми је отац давао благослов да идем код ње с различитим манастирским питањима. А касније се нашао већ сасвим близу, у Казанском манастиру, у Вишњем Волочеку, и сећајући се библијских речи: "Ако си нашао премудрог, обијај прагове келије његове," трудила сам се да што је могуће чешће будем код старице.

"Што ти стално долазиш, и без тебе има много људи," љутила се њена келејница, али сам ја уз помоћ Божију, увек доспевала код Љубушке, и она ми је сама додавала свој тањир с остацима каше.

Једном је рекла:

"Какав леп крстић!" и изненада је почела често-често да целива мој настојатељски жути крст. Тада нисам ништа схватила, је јер крст као крст, исти као код свих.

"Љубушка, шта треба да променим у свом животу? На шта да обратим пажњу?"

"На покајање и метаније."

"Љубушка, а колико је остало до краја, шта да очекујемо?"

"Врхови превиру. Моли се за оне који превиру!" тужно је одговорила.

Једном је код мене дошла попадија Вероника – супруга свештеника, који је тада служио у манастиру свете Катарине и моли да јој нађемо у Москви доброг дечјег неуропатолога – у Тверу нико не може да излечи њеног дечака од годину и по дана. Дете иде на полусавијеним ножицама – не може да их исправи до краја. Повреда на порођају.

"Мајчице," кажем, "да сачекамо с неуропатологом, идите у Вишњи Волочек, код блажене Љубушке, она се тамо недавно појавила. А ако она не помогне – отићи ћемо код лекара!"

И ево, попадија Вероника је повела све своје четворо деце, најмлађег је узела под мишку и из аутобуса у аутобус, дошла је некако до Казанског манастира. Попела се на први спрат. Деца су остала у ходнику, чини се чак на степеништу, а она је код Љубушке у келији провела четири сата. О чему су разговарале остало је тајна за мене. Знам само да ју

је Љубушка нахранила и чак ју је ставила у свој кревет и много-много свега јој је испричала, укључујући и оно што ову попадију очекује у будућности. А кад је изашла из Љубушкине келије, ходником је трчао њен дечак, бацакајући ножице, као да игра фудбал – куда се дела болест! И још знам да од тада за попадију Веронику нема никог дражег од Љубушке на овој земљи.

Једном су у Тверском манастиру свете Катарине испекли укусан хлеб од мекиња и мати настојатељица је послала с овим огромним хлебом у Вишњи Волочек код Љубушке Јелену, сестру једне своје инокиње. И ево, седи ова на каучу у ходнику код Љубушкине келије и чека да јој дозволе да уђе – засад не може, Љубушка руча у келији. А кроз врата допире њен разговор с келејницом, тачније, громки глас келејнице: "Какав хлеб, Љубоњка? Немамо никакав други хлеб! Само ево овај, на столу, па нема другог хлеба!"

А кад је Јелена позвана и кад је дала Љубушки манастирски хлеб, Љубушка га је ставила на свој јастук, села је на кревет и мазила га је руком, као дете по глави, нешто тепајући на свом небеском језику.

Још се сећам како је код нас једном дошао наш познаник, Николај, прост радник, дубоко верујући човек, чију је жену задесила невоља: шефовица на послу (и рођака) наговорила ју је да потпише празне благајничке налоге: "Сутра не радиш, сами ћемо их попунити." А касније се испоставило да је преко ових налога руководство крало државне паре, а све су свалили на њу. Ствар је била практично безнадежна, затвор је већ светлео својим прозорима с решеткама.

"Све ће бити у реду," рекла им је Љубушка и посаветовала је како да исправе свој живот. И све је било у реду, као увек. Зато што су њене молитве ишле право на Небо. Требало је само доћи до овог прага, а онда се све уређивало по Богу и криви путеви су се исправљали и хроми су проходавали и глуви су чули и слепи су видели.

Једном приликом, после сусрета с Љубушком, већ сам излазила на капију Казанског манастира кад сам одједном чула како за мном трчи Љубушкина келејница: "Мати Евпраксија! Мати Евпраксија! Дођи брзо, Љубушка те зове. Каже, стигни је и упитај да ли има два коња."

А ми у манастиру нисмо имали коње. Имали смо некад Орлића, али је одавно убијен, од њега су у јарузи нађена само копита. Имамо два трактора, али тешко да је то, а и жао ми је да их дам. Али ако Љубушка каже да имамо коње, значи да имамо. И одједном сам се сетила – годину дана пре тога отац Олег из Ржова нас је назвао и понудио нам је два коња. А ми смо га замолиле да их држи код себе док не саградимо шталу и потпуно смо на све то заборавиле. "Телефонирајте," кажем игуманији Теодори, "у Ржов, тамо су наши коњи."

Назвали су. Стварно, наши коњи су тамо и чекају. "А мени је свеједно," одговара отац Олег, "коме да поклоним коње, вама или у Волочек. Пошаљите кола." И ова два коња су кренула код Љубушке и преорала сав манастир. Код њих тамо све расте, као у Украјини и као да нема неколико сестара у манастиру, већ сто људи, и да су сви у лејама.

Зато је постало јасније значење сваког обећања: изречена реч је и на Небу записана и више није твоја, већ припада ономе коме је овде обећано. Ево тако "Господ намере целива."

Сећам је се у храму – у домаћој цркви Казанског манастира, увек је била код Казанске иконе. Сећам се како је дуго стајала код Путира са Светим Даровима и причешћивала се лагано-лагано, а свештеник је с Путиром у рукама стрпљиво чекао док је она нешто тихо тепела и док се дивила Светим Даровима и разговарала с Њима на свом анђеоском језику – то је било нешто велико, непојамно! Стојиш, притајивши дах, и гледаш је из даљине и благодариш Господу што те је удостојио да будеш сведок овог чуда.

Касније се разболела.

Сећам се како се грејала у келији код пећице, час леђима, час боком, час се стомаком прислони уз топао зид велике беле вишњеволоцке пећи – пећи су тамо посебне, такве више нигде нисам видела.

"Треба нешто чинити, Љубушка! Да вам можда довезем добре лекаре?"

А она одједном оде од мене, стаде у леви угао собе, лицем према зиду:

"Немој да ми довозиш мушкарце, имам ја Јакова!"

Љубушки је било све горе и горе. Првог септембра смо сазнали да наша Љубушка лежи у Четвртој градској болници после тешке операције абдомена. Лекар који ју је оперисао звао се Јаков.

Причали су да му је било чак страшно прићи после операције, много се секирао, био је потпуно блед као крпа – јер Љубушка је на операциони сто дошла тек три недеље након што је дошло до сплета црева, у стомаку је било нешто ужасно, црева су већ пуцала, почињао је перитонитис.

Свештеник је одмах код ње послао двоје своје духовне деце, она су следећег дана већ била у Тверу и кренули смо у болницу. Пустили су нас у реанимацију, архимандрит Јефрем је тамо причестио блажену Љубушку и служио је молебан са свећењем воде.

А онда су кренули мучни дани њене тешке болести. Тверске сестре су дежурале поред ње и чиниле су све што су могле. Тако је Господ нас, недостојне, удостојио да мало послужимо Љубушки, макар у последњим данима њеног земаљског живота.

Сећам се како је два или три дана касније лекар рекао: "Готово је, црева су стала, то је крај!" И игуманија Јулијанија и ја смо пред ноћ кренуле у Лавру да молимо нашег старца за свете молитве. Међутим, увече више ништа нисмо могле да му саопшимо, ма колико да смо ишле дуж ходника, а кад смо се ујутру нашле код њега у примаћој соби одмах смо чуле: "Две монахиње су испод прозора певале касно увече." И дао нам је флашицу с уљем од тридесет светиња с веома јаким мирисом ружиног уља, да бисмо њиме истрљале Љубушки цело тело.

Кад смо се у току дана вратиле у болницу лекар нам је одмах рекао да се десило нешто невероватно – ноћу су Љубушки прорадила оперисана црева. Већ је другачије и изгледала. Претходног дана је била потпуно бледа, лице јој је било исцрпљено и измучено, нос се зашиљио, а сад су јој образи били бели, лице се опет заокружило.

У болничкој соби је код Љубушке била игуманија Теофанија, настојатељица Московског Покровског манастира. Његова Светост ју је послао да посети Љубушку, пренео је да вади честицу за њу.

И ево, с појањем "Трисјватог" (певале смо нас три!) пажљиво смо помазале целу Љубушку, од главе до пете, очевим ружиним уљем и кад сам јој намазала лице, тихо је рекла: "Доста је." А ми тада нисмо схватале шта се дешава, све смо се надале исцелењу. А сва очигледна указивања на њену неизбежну скору смрт као да су била скривена, нисмо их виделе или нисмо хтеле да видимо. Она је била циљ – да се нешто учини да би још поживела. Ето тако човеку бива затворен вид – за наизглед очигледне ствари.

У међувремену су наши манастирски послови свеједно настављени. И управо тих дана смо сазнале да је власница куће коју смо прошле године поред манастира купиле за 20 милиона рубаља (а тада су уместо хиљада били милиони), уопште нема намеру да иде било куда док јој не донесемо још 20. Зато што кућа на острву Залит у коју хоће да се пресели код оца Николаја, кошта тачно 40.

Требало је нешто одлучити, новца уопште нисмо имале, а и чему то! Оно што смо од ње купиле није коштало ни двадесет, а и то смо неким чудом скрпиле. И истовремено смо оца, кад нам је давао флашицу с ружиним уљем, упитале шта да радимо. "А ви идите на Залит код оца Николаја. Како он каже, тако и поступите. И замолите га да се помоли за Љубушку, можда ће још поживети." Из болнице смо кренуле на станицу и већ следећег јутра смо биле у Пскову.

Ево и речне фабрике одакле ћемо кренути на острво Залит – легендарно место о којем ми је још 10 година пре тога много причао отац Алексеј Царенков, и још је говорио: "Онај ко тамо крене без благослова, може и да потоне. Било је таквих случајева."

Имале смо благослов. Али се испоставило да је моторни чамац у који смо селе, до самих ивица у води, а овде је још језеро постало узбуркано, друга обала се није видела, зато се тако и зове Псковско море.

"Немоје се мрдати. Моторни чамац је препун," јасно је изговорио моториста. Е ту смо већ морале да се помолимо светитељу Николају! Било је веома страшно, али смо уз Божију помоћ допловили и сви путници моторног чамца су брзо кренули у истом смеру. Ми смо пожуриле за њима и ускоро смо се обреле у дворишту оца Николаја. Сећам се овог дворишта, изгаженог и изравњаног стотинама ногу - као асфалт – ни травчице, ни дрвцета. Стојимо и чекамо.

И врата се отварају. Тачније, отшкринула су се. Вири баћушка, отац Николај, погледа нас: "Здраво, драги моји! Па, Анђала-Чувара вам желим на путу!" И скрива се иза врата.

И шта сад да радимо? Да ли је то све?

А после извесног времена отворила су се стара фарбана врата и баћушка је изашао на трем. У једној руци је имао провидну флашицу пеницинила с уљем, а у другој – велику исправљену канцеларијску спајалицу. И почео је да пева:

*Прође мој век, као јуче,
Као сан пројури живот мој!
И врата смрти страшно тешка
Већ су близу мене.
Опростите, опростите,
Друже и блиски човече,
Мене грешног помените,
Одлазим од вас заувек!*

Кажу да су кад је баћушка певао ову песму с речима: "Одлазим од вас заувек," сви почињали да плачу, а он је говорио: "Па, добро-добро, засад не заувек."

Тада смо се уплашили да ће поново отићи и затворити врата, и ја сам му некако дрско одмах пришла, без реда. Схватила сам по његовом лицу да га је то заболело, сама сам се одмах збунила и почела да молим за опроштај због свог испада, али сам чула: "Па, кажи, шта те мучи!"

Прво сам замолила његове свете молитве за блажену Љубушку. А он је одговорио: "То више није питање за мене." И опет нисам ништа схватила – сви су се надали да ће још поживети. Онда сам упитала шта да радимо с новцем за кућу и чула: "Па, додајте, додајте. Нека купи кућицу." – "Благословите," кажем, "оче, молимо за Ваше свете молитве, да се то оствари, јер новца уопште немамо!"

У рукама сам имала још читав списак питања. Он је узео цедуљу, али није читао, пресавио ју је и закристио: "Па шта, већ сам вам све рекао, а с овим нека буде како хоћете! Идите, идите, не задржавајте се, иначе ћете одоцнити!" испратио нас је старац и пре тога пажљиво помазао спајалицом из бочице.

Преостало је још неколико сати до одласка моторног чамца, он је са пристаништа одлазио у 3 сата. И свратиле смо код баћушкине келејнице, с којом смо се добро познавале – мислиле смо да ћемо стићи. Кад смо с њом у пола три без журбе дошле до пристаништа угледале смо наш моторни чамац негде у даљини, у таласима Псковског језера. Одлазио је. Помоћи није било. Обалом су лутала двојица лађара. Обојица су била у "веселом стању". Изабрале смо мање пијаног и он нас је смело повезао пресецајући таласе. Они су постајали све виши и виши, а ја још нисам заборавила причу оца Алексија о ономе шта се дешава онима који плове језером без благослова.

Ипак, ништа нам се није десило и вратиле смо се у Твер.

А после је Љубушка објавила штрајк глађу. У недељу је одбила све лекове, одгуривала је све људе и одбила је да једе док је не одвезу у Казански манстир. И само је понављала: "Хајдемо кући!"

"Као лекар, немам на то права, али као хришћанин, не могу да поступим другачије. Учинила је све да будемо принуђени да је пустимо у манастир," рекао нам је њен лекар Јаков кад је давао дозволу да се Љубушка одведе у рођену обитељ. Све ово време је дежурао поред ње ноћу и у недељу је такође дошао у болницу. Док су одлучивали шта им је чинити игуманија Софија је још једном помазала цело измучено Љубушкино тело баћушкиним ружиним уљем.

Јавили смо у Вишњи Волочек. Мати Теодора је одмах за Твер послала минибус, а лекар је назвао свог друга, просто да подели с њим оно што се дешава. Друг је у то време ишао аутом према Шереметјеву – имао је карту за Шпанију. Друг је био управо онај слуга Божји Владимир, који је саградио зид око Казанског манастира. Све је саслушао и спустио слушалицу. Онда је помислио: "Каква Шпанија? Љубушка умире!" Окренуо се и полетео је у Твер својим мерцедесом 600.

Док смо игуманија Јулијанија, суздаљска игуманија Софија и ја размишљале како да довоземо Љубушку до Волочека црни мерцедес се већ зауставио код болничких врата. На задњем седишту смо наместили Љубушки да легне. "На колико степени да наместим? 23?" – и Љубушку смо, опрезно је сместивши отпустили на њено последње земаљско путовање.

Прво само што није заплакала: "Хоћу кући, хоћу кући!" као да се плашила да ће је одвести на друго место, али се на пола пута до Волочека смирила и почела је широко да се крсти и да се моли за доктора Јакова.

Кад смо суздаљском "оком" напокон дошле до Вишњег Волочека Љубушка је већ била у полулежећем положају на белом брду јастука на свом кревету и осмехујући се, тихо је певала тропар "Богољубивој" гледајући кроз прозор кроз који се видео храм Богољубиве иконе Царице Небеске. Поред ње су сестре појале њене омиљене песме, а ми смо стајале код врата и ћутале.

"Ништа страшно, све ће бити добро, све ће се средити!"

"Љубушка, а код кога?"

"Код Љубахе."

А после пет дана Љубушка је умрла. То се десило 11. септембра 1997. године у четвртак, на дан Усековања главе Јована Претече.

Кажу да су сви блажени – Ивановни. А Љубушка је и била Ивановна, Љубов Ивановна Лазарев.

13. септембра је била сахрана. Опело је одржано у храму Јована Кронштатског. Била су два хора, један коломенски, други шартомски. Скоро ничега се не сећам – ни снаге, ни туге, чинило се је време стало.

Ишли смо по манастиру за ковчегом, мого настојатељица, с цвећем.

Отац Василије Швејц се ту чудом нашао. Пролазио је поред – хајде, мисли, да свратим код Љубушке. Ето, тако је и свратио. Опело је служио архимандрит Никон. Некако је све било мирно, достојанствено, по реду. Само је било још јако потребно да дуже поживи, а није се десило.

Љубушка је сахрањена поред олтара Казанског храма. Дан је био тмуран, али се сунце пробило кроз облаке кад су почели да служе литију код ковчега, поред гроба. Многи су видели како је сунце играло.

Вероватно треба да испричам још о томе како сам се у храму некако затекла код самог ковчега и како сам ухвативши се за њега стално говорила с њом, као са живом и још сам је замолила да нам помогне да испунимо благослов – да нађемо ових 10 милиона. Више нам није потребно – кућа на острву сад не кошта 40, већ 35. А још 5 ћемо скупити, вероватно у финским маркама – игуманијина мама је недавно дошла из Финске и донела је финске марке - још отприлике 5 милиона. Замолила сам је за опроштај и заборавила на своју молбу.

Следећег дана је била недеља. Литургија у нашем скоро празном манастиру – у храму није било никога осим неколико сестара, хладно је и некако сирото. И одједном се

појављује човек којег сам тада угледала први пут у животу. За време свог доласка потпуно случајно се нашао код нас – залутао је. Упознао се с нама, обишао је храм и одмах је отишао. "Јуче увече сам седео испред телевизора и одједном сам помислио – ближи се зима, треба им помоћи. Ево, узмите!" и пружио ми је преклопљен пакет. На пакету је било написано: "10 милиона." А једанаести је ставио у ковчег за прилоге и одмах је отпутовао. Касније смо сазнали да је то његов стил. И да су то биле његове последње велике паре. Тек после неколико година смо га напослетку припитомиле да остане код нас понекад на ручку.

Увече, већ у Тверу, избројале смо финске марке – испоставило се, наравно, да их нема за пет милиона, већ за 4, јер смо 11 већ имале. И стигле смо, уз помоћ Божију да нашу комшиницу отправимо на Залит последњим парабродом.

Прошле године 11 септембра сам у Вишњем Волочеку срела бившу Љубушкину келејницу Раису. Веома се променила, од снажне и моћне претворила се у мршаву и тиху. Заједно смо отпуговале у Твер и она ми је успут причала о Љубушки.

Љубушка се родила 1912. године, отприлике на 40 километара од Калуге. Љубушкин отац је био председник црквеног одбора. У породици је било шесторо деце. Њена браћа су се звала: Николај, Алексеј, Василије, Петар и Павле. Љубушка је имала четири тетке, све врло побожне – "вечите девојке". Зимски су често ишле у Оптину пустињу да се моле и водиле су Љубушку, а лети су све радиле у башти.

Кад је Љубушка имала пет година, умрла јој је мама. Отац је умро кад је напунила дванаест година. После очеве смрти Љубушка се преселила у Петроград код најстаријег брата Алексеја. И као што је рекла Раиса, по послушању Мајке Божије Казанске Љубушка почиње да лута у крају око Вирице. Где све није живела – у подрумима, у баракама...

Тада се и удостојила дара прозорљивости од Господа. А за време рата Љубушка је пешке отишла у краснодарску покрајину, тамо је такође туђиновала. "Скоро увек, " сећа се Раиса, "полугола, у поцепаном. Јер све што су јој доносили ишло је у манастире, у храмове. И по њеним молитвама Господ је исцељивао смртне болести. Ево ја сам," показала је на себе, "пред вама живи пример." Раиса је била смртно болесна кад се упознала с Љубушком.

Господ је испуњавао сваку Љубушкину молбу. Она је седела и молила се, измољавајући сваког човека. У Сусањину су преко пута њене куће живели старији људи, пили су. Љубушка је једном почела да их моли за парче хлеба, молила је, молила, а они јој нису дали. "Хтела сам да преко парчета хлепца помогнем њиховим душама да се спасу," рекла је касније, "рекла бих: Господе, дали су ми хлепца, дали су ми погачицу, опрости им и спаси их!"

Љубушка се увек трудила да буде на оним местима где је била потребна њена помоћ. "Ој, треба Рајечка, да одем о у Петроград. Како је тамо лоше! Тамо баћушке одлазе. Треба да му помогнем" (то је било време кад се променио митрополит на Петербуршкој катедри.)

О себи је једном рекла. "Ја сам Љубушка, сиромашна Христа ради."

Ципелице је имала од сукна, ђон је био танак, као папир. Ја макар травчицу туда натрпам, а она је избацује.

"Љубоњка, па зашто се тако мучиш?"

"Не сме се. Бога неће чути!"

А кад измоли нечији грех, лежи не померајући се.

У Шартому је Љубушка једном седела на кревету и помињала је поименице сву своју родбину.

"А откуда си ти таква?"

"А мој род је," одговара, "по мајци, веома побожан род. Четири тетке, вечите девојке, возиле су ме у Оптину.

"Ој, Рајечка!" једном је узвикнула. "Кад би могла да видиш све шта се ради!" Било јој је откривено све што се ради у свету.

Једном је ушла у Никољску цркву и рекла: "Николај Чудотворац и Јован Кронштатски, живи, иду по храму."

Причали су ми како је један архимандрит, који је својевремено био ђакон у Владимирској области, допутовао у Казански храм и замолио за дозволу да ту служи. Погледао је Љубушку, види стара је, мала: "Ништа у њој не налазим." Само што је помислио одједном је угледао: Љубушка стоји у ваздуху, изнад свих људи и моли се.

А једна девојка се спрема да се уда, већ је и свадба била заказана. Али, стигла је да дође по благослов код Љубушке и шта је чула? – "Ох, како је лепо у манастиру! Како је добро!" Сад је ова девојка игуманија великог московског манастира.

"Пред смрт је Љубушка причешћивана три дана за редом. Већ су јој се на телу појавиле црне флеке. Ево, лежи и стење, а стално пише прстићем по кревету – моли се! И одједном – гледам је – лежи бела, сва се блиста, нема никаквих флека, гледа у плафон и осмехује се. Кожица јој се сва затегла, постала је розе – не можеш јој дати више од седамнаест-осамнаест година!"

Још је много свега тада Раиса причала, али још није време да се о томе пише, а можда и не треба.

Сећам се још једне приче попадије Веронике, чијег је сина од годину и по дана Љубушка исцелила.

Убрзо после блажене кончине старице попадија Вероника ми је причала како је другог септембра 1997. године, увече, дошла на службу у Вознесенски храм у Тверу и како је видела игуманију Јулијанију и мене код светих моштију владике Тадеја. То је било баш уочи сећања на небеског покровитеља владике Тадеја – св.апостола Тадеја и ми смо се, наравно, како смо могле, молиле код моштију за блажену Љубушку – а како другачије ако је управо оперисана! Дакле, она је јасно видела како стојимо нас три, тј. да међу нама стоји и сама блажена Љубушка!

Попадија Вероника се по њеним речима, још тада веома зачутила: "Ништа не разумем – Љубушка је у храму и нико јој не прилази!" Али, ни сама се није усудила, стајала је мало по страни, и отишла је кући, код деце. И тек је касније сазнала да је Љубушка у то време лежала у шок соби.

Недавно ми је једна инокиња-познаница испричала о свом путовању код блажене Љубушке.

"Почетком фебруара 1992. године била сам у гостима у Пјухтицама, и већ сам се спрема да одем, али су пјухтичке сестре почеле да ме наговарају да останем у манастиру. Нисам више знала шта да радим. И тако, неколико њих се спрема да тих дана оде код блажене Љубушке у Сусањино и предложиле су ми да идем заједно с њима. Међутим, неочекивано, као што често бива у манастирима, њихово путовање је одложено и ја сам код Љубушке отишла сама, а сестре су по мени послале торбе које су јој биле намењене: тамо су били млечни производи и хлеб. Још сам за Љубушку носила писма од пјухтичких сестара.

У Пјухтицама су говорили да је половина сестара у манастиру – оца Наума, а друга половина – оца Кирила. "Имаш монашко лице," рекла ми је једна од сестара, "иди у манастир. Треба да идеш код оца Наума!" Она га је веома поштовала. Тада сам први пут чула име баћушке. Она ме је послала и код Љубушке.

Аутобусом сам дошла до Лењинграда, а даље електричним возом до Сусањина. Послали су ме рано ујутру, а у Сусањино сам стигла кад је већ потпуно пао мрак. Нашла сам Љубушкину кућу – обична дрвена кућа иза ниске ограде. Дочекала ме је жена – Лукија Ивановна и одмах провела у собу. За округлим столом, близу прозора, већ су седели Љубушкини гости. А Љубушку нисам одмах видела – она је била иза преграде. Лукија Ивановна је рекла Љубушки да су јој пјухтичке сестре послале намирнице. Изашла је Љубушка – мала, мршава. Запамтила сам њене руке – веома младалачке – дугачки танки прсти, дуги нокти. Љубушка је почела гласно да плаче: "Зашто су ми све то донеле, па оне саме ништа немају!" (А тада су још све имале.)

Касније смо сели за сто и домаћица је говорила: "Једи, Љубушка, једи!" – а она је стално плакала док смо јеле. Било је већ касно и одмах су нас сместили да спавамо. Мене су сместили на пећицу иза преграде преко пута блажене Љубушке. Љубушка је седела на свом кревету – њен кревет је био висок и Љубушкине ножице нису досезале до пода. Поред се налазио угао с иконама, књиге. Већ смо легли да спавамо, а Љубушка је стално плакала и плакала. Ја сва дрхтим, а она плаче. После сам заспала. Запамтила сам како је плакала: песничнице је стискала и њима је трљала очи. Ноћу сам се будила, а она је све време плакала.

Видела сам да је у чарапама имала каменчиће. Обичне браон чарапе, памучне. Она се седећи на кревету, повила и ставила је руку у чарапе, вадила је каменчиће, и ређала их је на коленима – мале, глатке, као шљунак, величине монете од пет копејака. Ове каменчиће је стављала у уста или их је вадила и стављала у чарапу. У Јерусалиму живи једна монахиња, она је потврдила да је видела код Љубушке ове чарапе и ово камење.

Ујутру сам се пробудила док су сви још спавали. Седела сам на пећи, а Љубушка је већ стајала у углу с иконама са затвореним молитвеником у рукама и померала је прст по корицама. После је домаћица рекла да све молитве зна на памет.

Љубушкини гости су решили сва питања и отишли су електричним возом пре мене, а ја сам још остала – јер сам имала писма од сестара, а и своја питања. Ушла сам код Љубушке иза преграде и рекла јој за писма, а Љубушка је благословила да јој сама читам. Саслушала је једно писмо, а остала није слушала.

А после сам је упитала да ли да идем у манастир или да се удајем. "А ти сама, шта желиш?" упитала ме је. Рекла сам да хоћу у манастир. И сама сам се зачудила зашто сам јој тако одговорила, јер у то време нисам донела још никакву чврсту одлуку. Касније ме је упитала ко сам по струци и рекла сам да су ми остали само матурски испити у медицинској школи. "Бићеш медицинска сестра у Пјухтицама!" А онда је још додала: "Иди код оца Наума и шта ти он каже, то и да урадиш!" А ја уопште нисам знала ко је то и где да га тражим, тада сам била потпуно неуцрквљен човек.

И што је занимљиво – све је било одлучено, више ништа нисам питала Љубушку. Сећам се овог покрета – прстића по длану. Она је стајала - мала, с марамом, и ја сам стајала. Тог дана више није плакала. Лукија Ивановна ми је рекла да је претходног дана цело вече плакала, а онда је почела да плаче због пјухтицких сестара. А после, можда је и мене оплакивала – мој живот је био такав...

Ја сам ишла и стално сам размишљала – како да нађем оца Наума?

Дошла сам на Карповку, код оца Јована Кронштатског, да целивам мошти, сишла сам у подземну цркву и одједном сам тамо срела јучерашње Љубушкине госте. "Па, шта ти је рекла?" упиташе они. И сазнавши да ме је благословила да идем код оца Наума, одлучили су да ме поведу са собом – баш су се спремали да иду код њега.

Следећег дана био је 5. фебруар, а код Љубушке смо били 4. А 5. – уочи блажене Ксеније – Љубушкина гошћа, мати Татјана, назвала је Клавдију Георгијевну и ми смо кренуле код ње. Она нас је нахранила укусном овсеном кашом с брусницом. И много-много нам је причала о блаженима Петербурга, о Љубушки, али сам ја још била неуцрквљена и скоро ништа нисам могла да запамтим. Клавдија Георгијевна ми је поклонила књигу о митрополиту Николају (Јарушевичу), чија је духовна кћи била. (Недавно је умрла – у постригу је схимонахиња Клавдија.). Назвала је телефоном, упитала да ли Свјатејши Патријарх тог дана служи на Смоленском гробљу, на које смо се спремале увече на службу. Рекли су да не служи. Али ми смо свеједно кренуле тамо и већ у 5 сати смо стајале на празничној служби код блажене Ксеније, а после помазања је требало да журимо на железничку станицу. Купила сам карту за воз који је долазио у Москву пола сата после воза којим су отпутовали моји нови познаници. Договорили смо се да ће ме мало причекати и да ћемо заједно отићи у Лавру.

Баћушка је још примао на старом месту и нас троје смо одмах ушли у собицу и чекали баћушку двадесетак минута. Он је касније дошао и почео да се распитује код њих о

путовању. "А ко је ово?" угледао ме је. "Била сам код Љубушке!" клекла сам на колена и он је почео да ме исповеда.

"Иди у Коломну," благословио ме је баћушка, "данас је игуманији Ксенији имендан. Треба јој нешто поклонити!" – И скинуо је са зида неку слику: "Ево, то ћеш јој и предати!"

Кад сам све исповедила – а било ме је толико срамота после ове исповести! – он се окренуо према мати Татјани и рекао је: "Како је чиста, како је добра!" И мене је било још више срамота због себе. Баћушка ми је поклатио Псалтир великог формата у меком повезу, затим је извадио испод стола цакчић, тражио је нешто у њему и поклатио ми је жуте бројанице из овог цака. Ја сам плакала, молила за дозволу да одем кући ("Мама ме чека!"), говорила сам да још треба да добијем диплому, али је баћушка поверио мати Татјани да ме одвезе у Коломну: "Питаћеш игуманију да ли треба да добијеш диплому," и дао ми је још књижицу – "Петисотницу". Тако је и почео тада мој нови – монашки – живот. Није све ишло равно и глатко, имала сам због чега да плачем Љубушки, али сада за себе не желим било какав други живот!"

Тако је своју причу завршила моја познаница-инокиња.

А још су ми причали да су једном чули у Сусањину како је Љубушка радосно говорила о игуманији Ксенији – да је код ње у Коломни "расадник манастира": "Она их расађује као купус!"

Прича познанице-инокиње о свом путовању у Сусањино ми је помогла да се сетим кад сам заправо први пут видела блажену Љубушку. То је било много пре него што сам сад долазила код ње са председником црквеног одбора Струњинске цркве. Сетила сам се једног чудног сна, који ми се осле ове приче учинио још значајнијим.

Сањала сам га у првим годинама мог познанства с оцем Наумом. Једног лета сам кренула на викендицу код своје сестре и промајавши се целог дана у лејама легла сам да спавам без читања вечерњих молитава. Сећам се како сам већ тонући у сан као у даљини видела оца који ме је разобличавао због лењости, али свеједно нисам устала и нисам отворила молитвеник. Следећи дан се завршио исто тако. Одлично сам се сећала строге очеве јучерашње силуете у монашкој одећи, али сам поново легла да спавам не прочитавши вечерње молитве, и чак сам помислила да ћу ако треба сањати оца и он ће ми рећи све што треба да чујем. Ето, тада сам уснила овај сан, којег се сећам већ много-много година. Веома велика соба – сала за виђање с рођацима, из сале воде врата, има их много и сва су без квака, као што и треба, зато што је то лудница. И у малим групама у сали стоје људи, болесници са својим рођацима, и ја сам у једној од њих. Пришао ми је отац, - у пуном одејанију – пала сам на колена и грцајући у сузама, исповедала се, а он је, већ подижући, скидајући с моје сироте главе епитрахил, рекао: "Живиш као да никад нећаш умрети! Треба да чиниш много метанија! А сад је готово, више немам времена за тебе, видиш колико их још има!" – и показао ми је ове групе људи. "Ево, иди код ње, она ће се бавити тобом!" – и тада се поред мене нашла мала непозната старица јасног и младог, округлог лица. Она ми је рекла: "Ако не можеш да се молиш по бројаницама – чини метаније по каменчићима, премештај их цепа у цеп!" и насула ми је у пружени длан шачицу малог округлог камења.

Пробудила сам се. Овај сан је, као што се дешава у таквим случајевима, био упечатљивији од јаве.

У току дана сам се вратила кући и стално ми је на памети био овај сан. У кухињи је стајала чаша црне рибизле. Плодови су били отприлике исте величине као каменчићи које сам сањала. Насула сам исту такву шаку рибизле и избројала плодове на длановима – било их је тачно 200.

Следећег јутра сам већ била у Лаври. Око баћушке су се као увек, гурало велико мноштво народа у свим малим собицама његове старе примаће собе, а ја сам стално хтела да му испричам овај сан и да питам колико ће ме метанија благословити да чиним. А он је у даљој келији с неким тихо разговарао и одједном сам преко глава многих десетина јасно

чула баћушкин глас. Обраћао се девојци која је клечала пред њим на коленима: "Сматраћемо да си сад наречена монахиња. Чини од тридесет до триста метанија. Више од три стотине не треба, а мање од тридесет – немој ни да лежеш да спаваш!" И више ништа се није чуло. Некако ми је тада постало јасно да ми је старац на тај начин одговорио на моје питање. Тог дана нисам ни имала прилике да се видим с оцем, али сам се у ствари итекако видела – добила сам одговор на своје питање!

Вратила сам се кући и увече ми је дошла помисао: а зашто сам одлучила да је то отац мени одговорио? Шта има везе што сам чула, па није разговарао са мном! И следећег јутра сам опет отпутовала у Лавру. Овог пута ме је баћушка позвао и ја сам га с унутрашњим трепетом упитала само за метаније, не испричавши му ништа о свом сну. А он је одговорио: "Па рекао сам ти већ. Од тридесет до три стотине."

Тог дана сам отишла у Москву код моје блиске другарице Светлане. Веома сам желела да поделим с њом оно што се десило. Али, нисам још стигла да почнам своју причу кад ме је сама предухитрила: "Замисли какву сам дивну ствар данас прочитала?! Испоставља се постоји древни монашки начин молитве – "по каменчићима!"

Дакле, ето када ме је баћушка упознао с блаженом Љубушком! То је била управо она!

Јуродива, сиромашна Христа ради, блажена исцелитељка наших болесних и тужних душа, које безумно заборављају да сваки дан за њих може постати последњи! Плакала је док смо се ми смејали, смрзавала је док смо се ми сунчали, постила је и молила се док смо ми јели и спавали. Ослепела од суза, измољавала нам је од Мајке Божије време за покајање, она која види међу слепцима.

По имену твојем је и житије твоје.

"Јој, Рајечка, кад би могла да видиш шта се ради!"

И сада често долазимо у огроман Казански манастир код блажене Љубушке. У капели која је саграђена изнад Љубушкиног гроба ускоро се појавила друга мермерна гробница. То је гробница блажене Марије, која је из Оптине дошла да умре у Вишњи Волочек с речима: "Хајдемо код Љубушке!"

Долазимо, певамо парастос и целивамо хладан мермер са својим бесконачним молбама. А понекад ставимо на белу гробницу помјанике с именима "болесних, слепих, одузетих, оних који чекају да се усталаса вода" и свето верујемо да све наше молбе и сузе она исто тако чује и сад, као и раније, док је још живела на земљи поред нас.

Света блажена мати Љубов, моли Бога за нас!"

Из казивања игуманије Олге (Соколов) настојатељице Свето-Успенског женског манастира села Дунилово у Ивановској епархији

Кад се појавило питање о кандидатури игуманије за нашу недавно отворену обитељ прво је планирано да се за игуманију постави Олга из Иванова. Међутим, она је одлучно одбила и ускоро је изненада умрла. Тада ме је отац Наум послао код Нине, будуће суздаљске игуманије Софије, која је у то време живела у Песочном, поред Толге. Дошла сам код ње и почела да говорим да ју је баћушка благословио да буде игуманија код нас, али она није хтела ни да чује. "Ја – игуманија? Нипошто!" Отишла сам код баћушке и рекла да Нина нипошто не жели да буде игуманија. Тада ми је отац рекао: "А ти иди још једном код ње, клекни на колена и замоли је да буде игуманија. Предложи јој да оде код Љубушке и да види која је воља Божија!"

Опет сам отишла код Нине, улазим у кућу, а она лежи у кревету болесна, с високом температуром. Кажем јој: "Мати, опрости ми, али отац ме је поново послао код тебе, моли да будеш наша игуманија. Ја ћу сад да клекнем на колена и молићу те док не пристанеш. Ако хоћеш, хајдемо код Љубушке, питаћемо је да ли је воља Божија да будеш игуманија."

И клекла сам на колена. Нина види да нема шта да се ради – устала је из кревета, иако је болесна, за послушање. "Па," каже, "добро. Хајдемо код Љубушке."

Дошле смо у Сусањино, долазимо код Љубушке у кућицу. Нина почиње да објашњава мајчици да је старац благосиља да прими игуманство у Дунилову. А Љубушка каже: "Игуманија? Па ево дуниловске игуманије! Ево је, стоји!" и показује руком на мене, а ја стојим по страни. "Она је дуниловска игуманија!" Ја само што нисам пала: то уопште нисам очекивала! А Нина се обрадовала и каже: "Е па лепо! А ја идем кући!" Тако сам по Љубушкиним молитвама и благослову постала игуманија. А мати Нина ипак није избегла свој крст: постала је игуманија Свето-Покровског Суздаљског манастира. Касније је дошла код нас, гледа: "Каква је код вас овде тишина! Каква благодат! А ја сам одбила! Ето, сад се и мучим у Суздаљу!" Заиста, тамо сад, сирота нема мира с овим странцима, туристима и расколницима!

И још. Једном је код нас у Дунилову почела нека редња искушења. Сестре иду, ропћу, само што не избије смутња. А и сама сам се разболела. Никома ништа нисам рекла, спремила сам се и отишла код Љубушке. Дошла сам и почела да се жалим на искушења, замолила сам је за молитве. Љубушка ме је саслушала, пришла је прозору и рекла, као да се обраћа некоме: "Архистратиже Михаиле! Архистратиже Михаиле! Не дај ником да вређа сестре! Не дај ником да вређа сестре!" Обузела ме је таква радост – значи, над нашим манастирем стоји сам Архистратиг Михаил!

Дошла сам кући радосна – смутње као да није ни било. Сестре иду веселе, љубазне: "Мати је дошла!"

Љубушка је предсказивала да ће у Дунилову бити сто двадесет сестара. Говорила је: "Па ја ћу код вас доћи!"

Сећања сестара сестринства из села Ваведење у Ивановској области

Кад је блажена старица Љубушка живела у Шартомском манастиру светог Николе у њену келију у кућици у којој је била радионица за шивење која се налази ван порте често су долазиле сестре из сестринства женског манастира који је основан у близини у селу Ваведење. Понекад су сестре помагале у неговању болесне старице, водиле су је под руке у храм. Љубушка је веома волела сестре, трудила се да их охрабри и утеши. Овде наводимо сећања неких од њих.

Монахиња Љубов (Сопкин)

Кад је блажена Љубушка живела у нашој кућици понекад смо свраћале код ње у келију. Увек нам се веома радовала. Понекад смо јој нешто певале: молитве, духовне песме, тропаре. Дешавало се да нас замоли да јој отпевамо ову или ону песму. Посебно јој се свиђао тропар Казанској икони Мајке Божије, она је веома волела ову икону. Говорила нам је да је раније, кад је била млађа, знала напамет неколико акатиста. И тако, кад смо једном дошле код ње она је с таквом радошћу и одушевљењем почела да нам прича (а гласић је имала танак-танак, као дечји): "Долазила ми је Мајка Божија! Овде је стајала!" и Љубушка је показала у келији место на којем је стајала Пресвета Богородица. – "Мати Божија ми каже: "Идите у храм!" А ја јој кажем: "Немамо монашку одећу!" Тада Мати Божија рече: "Ставите мараме и идите у храм!"" Осећало се да је ова посета Пресвете Богородице изазвала велику радост у души блажене старице. О овом догађају Љубушка нам је причала много пута. Вероватно се ово "идите у храм", како је заповедила Мајка Божија, не тиче само нас, већ и свих оних који желе да се спасу.

Љубушка је још причала како јој се јавио Исус Христос у обличју Младенца. Она је толико дирљиво причала о Њему, да је њено лице постајало светло (чак не знам ни како да то испричам). Говорила је: "Видела сам Исуса-Младенца. Како је Он леп. Он је тако сладак-пресладак!"

Љубушка је веома волела нашег оца – архимандрита Никона. Говорила нам је: "Слушајте баћушку и спасићете се!"

Монахиња Марија (Јелистратов)

На литургији сам се обично увек трудила да идем да се причестим после старице Љубушке. И једном кад сам ишла иза ње да се причестим, помислила сам да ме Господ неће причестити, пошто сам тога недостојна. И у том тренутку Љубушка је наглас, тако да чујем, рекла: "Причестиће."

Љубушка је у џеповима кошуље носила бели хлеб. Сестре су је често молиле да им да овај благодатни хлеб и она им је делила. И ја сам такође хтела да добијем овај хлеб, али никад га није било за мене. Једном, кад смо ишле да целивамо крст после литургије, ја сам се као обично, трудила да идем за њом и у мислима сам је молила да ми баци на под парченце хлеба. И она је духом осетила моју молбу и кад је целивала иконицу, бацила је пред моје ноге хлеб. То се десило два пута. Благодарим Господу и Мајци Божијој што сам се удостојила да поживим с таквом старицом Љубушком. Молим се за њу и увек јој се обраћам и молим је за молитве за мене грешну слушкињу Божију монахињу Марију.

А једном се у мени изненада појавила жеља да одем код Љубушке у келију и отишла сам код ње. Њена келејница ме је пропустила под условом да не разговарам с Љубушком, пошто је уморна. Обећала сам јој то и ушла у келију. Љубушка је седела на кревету, а ја сам села преко пута ње на табуре. Почела је да разговара са мном, али је њен говор био неразумљив. И одједном је јасно и разговетно рекла: "Леп је храм, служба је лепа!" Зачудила сам – шта ли значе те речи, ако живим у манастиру и не спремам се да идем било куда? Међутим десило се тако да су ме благословили да отпугујем и неколико месеци сам морала да живим у свету. Тамо сам ишла у храм у част светитеља Митрофана Вороњешког. Храм је старински, веома благодатан, у њему се налази чудотворна Казанска икона Мајке Божије. Испоставило се да је настојатељ храма веома духован свештеник. Сећала сам се Љубушкиних речи: "Храм је леп, служба је лепа!"

Монахиња Ј.

Љубушка је допутовала у манастир 22. јануара 1996. године, у недељу, и тада је у манастиру провела две и по недеље. У фебруару је замолила да иде у Дивејево, у женски манастир одакле се поново вратила недељу дана касније, на празник Сретења Господњег, увече. Све сестре су у то време биле у храму, на исповести. Нашој радости није било краја. Мајчица је у манастиру опет провела тачно недељу дана, и 21. фебруара баћушка отац Никон је одвезао Љубушку и њену келејницу Раису у Иваново, одакле су се возом вратили у Петроград, јер је за то, по речима Љубушке била воља Божија. Међутим, њен одлазак није дуго трајао, поново је дошла и проживела код нас скоро годину дана, до одласка у Вишњи Волочек 29. јануара 1997. године.

Сестре су је често питале како да се спасу и она је давала веома просте одговоре: "Слушајте баћушку! Све питајте, за све молите благослов! Ако буде постриг – примајте!"

Једном су све сестре дошле код ње. Седела је на кревету и изненада је почела да изговара Исусову молитву рекавши нам: "Овако се молите по бројаницама: Господе Исусе Христе Сине Божји, помилуј ме заблуделу! Господе Исусе Христе Сине Божји, опрости ми грехове! Господе Исусе Христе Сине Божји, спаси ме недостојну!" И неколико пута је то поновила да бисмо запамтиле, додавши притом: "Ако је у срцу хладно, учини двадесет Исусових молитава с метанијама и биће ти топло! Ако ти није добро на души, приђи иконама и реци: "Господе! Мати Божија! Нешто ми није добро на души, тешко ми је – помози!" – и биће ти лако!"

Непријатељ ју је јако нападао, чак је и плакала. Свађала се с њим, називала га је псом, терала, одмахивала руком, као да је некога газила ногом, говорила је: "Одлази!"

Нисам твоја, ја сам Божија!" Све време се молила, плакала је због некога, називала га је добрим, нешто је говорила наглас сама са собом или би уперила свој светли поглед некуда у даљину, коју само она види, махала је ручицом, неке је претила.

Све њено богатство биле су иконице, она их је, као дете, називала "Бога". Оне су биле умотане у марамицу и чувале су се под јастуком. Дешавало се да човек сврати код ње и она их седећи на кревету, извади испод јастука и почне да их целива. А Раиса, њена келејница, каже: "Љубушка, дошле су девојке, дај и њима да целивају иконице!" Љубушка каже својим гласићем: "Девојке!" И ми прилазимо, и целивамо с њом њене иконице и руку старице. И биле смо радосне, поред ње је било тако добро, у души и срцу је била нека тиха радост!

Једном је кад је била у својој соби, почела да нас зове: "Девојке, брже овамо!" Све смо се сјатиле око ње, а она је почела да прича: "Долазила је Мајка Божија и рекла: "Девојке, идите у храм!" А ја сам јој рекла – немамо монашку одећу! А она каже – у марамама идите, и тако је добро!" Љубушка нам је то поново и поново препричавала. Све сестре су тада још биле искушенице, неке су управо стигле у манастир, туговале су што нас не монаше.

Њена вера је била велика. Две сестре је исцелила од тешких болести, а коликима је помагала молитвом! Ћутљива, ништа не каже, само упита за име и одмах почиње да се моли. И Господ је чуо молитве своје угоднице и слао је помоћ.

Често се могла видети и чути у храму и код куће како високо подигавши своју ручицу, маше њоме некуда у даљину говорећи: "Не дирајте баћушку, да се нисте усудили!" или: "Возите овамо, нама треба кромпир!" Или је говорила неком далеком: "Иди што пре тамо, тамо дају новац!" Не знам какав се то новац имао у виду. Једном су сестре биле у кућици, а она је отшкринула своја врата и стојећи на прагу, почела је гласно да говори: "Девојке, брзо напоље, тамо дају новац!" Ми смо смејући се изјуриле напоље – сијало је сунашце.

Љубушка се често сећала Сусањина и једном је намерила да иде тамо. Раиса је већ спремавала ствари. Сестре су биле код ње, и таква нас је туга обузела, почеле смо тако наутешно да плачемо севши код Љубушке да је она рекла: "Девојке, па зашто плачете, овде сам с вама и никуда не идем!" И почела је да се смеје. Од радости смо појуриле према њој, а она нас је загрлила седећи у свом кревету и каже: "Нека вам Господ помогне да будете добре монахиње!" И заиста тада није отишла у Сусањино.

Љубушка, помоли се за нас, грешне, у Царству Небеском!

Монахиња М.

Кад је Љубушка допутовала код нас благословили су ме да кувам за њу. А ја сам хтела да свугде стигнем: и да у храму будем заједно с њом, и да спремим ручак. Скувала сам шчи и оставила их у руској пећи. Они су се тамо прекували, распали су се, купус је мало пожутео. Келејница је била незадовољна, каже: "Ето, остала је Љубушка гладна – неће она јести такву чорбу!" Али је ипак налила у посуду и дала јој, а ја стојим недалеко од Љубушке, срамота ме је и изговарам у себи "Вјерују". Љубушка је појела и молила је још и репете после ручка. Питам: "Љубушка, како ти се чини чорба?" Она се осмехује и одговара: "Изузетна је!"

Зато кад сам други пут донела ручак видим да седи тужна и горко ми каже: "Крадеш ми светињу! То је антихристов ручак! Иди и замоли сестру за опроштај – сама си крива пред њом!" Ради се о томе што сам једну сестру увредила речју и док сам спремавала Љубушки ручак у души ми је била љутња и помислима сам грдила ову сестру. И Љубушка није хтела да једе овај ручак. Спремила сам други, донела јој и рекла: "Љубушка, опрости! Како да спремим ручак да ти не крадем светињу?" А она ми одговара: "Кад спремаш нешто, увек се моли Мајци Божијој, светитељу Николају, Архангелу Михаилу и све време моли Богу да ти помаже да никога не вређаш и не псујеш!"

Кад се спремала да отпутује молиле смо је: "Љубушка, остани код нас до лета!" Али је она врло озбиљно одговорила: "Не. Мајка Божија не да!" Молимо: "Па остани бар још недељицу!" Али она поново одговара: "Не. Мајка Божија је заповедила да идем данас и тако је строга! Слушајте у свему оца Никона и спасићете се! Код вас је овде рајски кутак! Да Мати Божија није благословила да одем, остала бих овде!"

Монахиња Магдалина (Павлов) (Хотковски женски манастир Покрова Богородице)

Први пут смо код Љубушке отишли негде крајем 80-их година, још пре прославе хиљадугодишњице Крштења Русије. Ишли смо нас троје: отац Рафаил (Шејн) са својом попадијом Галином и ја. Дошли смо у Сусањино, отишли до кућице у којој је живела блажена. Љубушку смо срели још успут, кад је ишла из храма. Било је пролеће, све се топило, свуда је било блато, баре. Сећам се, на ногама је имала обућу – старе ципеле, од импрегниране чоје. Пришла је бари и опрала их је уредно, затим је ушла у кућу полако, никога не гледа, главу не диже. Стајали смо код врата кућице, причекали мало, а после смо такође ушли. Рекли смо одакле смо, примили су нас, нахранили, оставили да преноћимо.

Увече, кад смо се спремали за спавање попадију Галину и мене су сместили да спавамо заједно на каучу или великом кревету преко пута Љубушке. А њен кревет са старинским гвозденим наслонима се налазио код зида иза пећи. Она је увече, чим је легла врло рано, одмах заспала и спава ли, спава, чак хрче. Мислим: кад ли ће се пробудити? Нисмо дочекали, легли смо, а она је после у току ноћи устала и тако је преседела целу ноћ. Никако нисмо могле да заспимо: не можемо да се навикнемо на ново место, а и тесно нам је двојма на једном кревету, вруће је. Све време смо се будиле ноћу. И сваки пут кад се пробудим, видим да мајчица не спава: непрестано седи на свом кревету, наслонивши се на зид, стално се клања и моли се по руци.

Ујутру смо почели да распремамо поклоне које смо донели Љубушки од баћушке и од других људи. Она је сваки поклон узимала у руке – узме, целива и обавезно помиње све поименце, ко јој је нешто послао. И касније поново све набраја: "Свештеник овај, онај или онај." Понекад је помињала као по књизи, само на свој начин, блажено: узме било коју књигу и чини се да чита по њој. Само што књига у њеним рукама може бити затворена, или чак и наопако окренута. И она по овој књизи "чита" отпозади – просто помера прст по књизи и моли се за све. Памтила је све оне који су код ње долазили или су јој нешто слали. Касније не прође много времена, а она поново и поново почиње да се моли за њих и поново све набраја поименице.

У току ове наше посете видели смо како Љубушка истерује демоне из куће. Ево је где иде по кући напред-назад, моли се. Касније приђе, отвори спољна врата – прво мало, затим широм и грди их тако јако, да се чак у лицу мења, виче, маше руком! После затвори врата и опет иде-иде по кући, стално се моли, пише прстићем по руци. Касније опет отвара врата и све се понавља. Било је очигледно да ово није то чинила просто тако, већ с напетом, да се бори. А Лукији је све то очигледно досађивало, говорила је да Љубушка то намерно ради да изађе топлота. Лукија потрпи, а онда почне да је грди: "Зашто си отворила врата – излази топлота!" Љубушка се не вређа, само зна свој посао и поново исто тако иде. Опет мало хода, отшкрине врата и почиње да истерује демоне. Лукија је опет грди због тога што у кућу улази хладноћа. А Љубушка тако мирно, кротко с њом разговара, нимало се не вређајући, као да се ништа није десило: "Љусењка, хајде да једемо!" – или јој каже нешто томе слично, с истом таквом љубављу. Дешавало се да је још унапред, пред нечији долазак почињала да одагнава демоне. Лукија је говорила да је често већ знала кад неко треба ускоро да дође, зато што је Љубушка почињала да бива немирна, излази напоље, прети песничницом, одагнавајући од путника замке нечисте силе. Понекад је отворено говорила да тога дана неко, на пример, треба да дође из Москве.

Још смо приметили да је јела овако – кажеш јој: "Љубушка, једи Христа ради," – јешће, ако не кажеш, неће да једе. У устима је све време држала каменчић. Ако седне да једе, извади каменчић из уста, стави поред и једе, а стално дира каменчић, да га нико не узме.

У току прве посете били смо у Сусањину три дана. Касније сам ишла код ње још неколико пута.

1989. године сам још увек живела у Сергијевом Посаду, али смо већ радили на отварању нашег Хотковског манастира. Имали смо опет неке проблеме или питања и благословили су ме да идем код Љубушке ради њиховог разрешења. Међутим, речено ми је да не идем сама, већ да поведем некога са собом. Само, кога да поведем? Неко ради, никако не може да оде, а тада је било мало људи. Морала сам да поведем са собом Јуљу, с којом сам тада живела у истој кући, благословили су је, само је она била слободна. Да је била слободна, била је, али је имала високу температуру, скоро четрдесет степени, лежи болесна. Па, ништа страшно, што је температура четрдесет, у нашој кући је увек било тако: треба бити у строју, човек не сме себе да жели. Ако су је благословили, значи треба да иде. Наравно, никакву радост није осећала: и онако јој није било ни до чега, а овде још треба да иде на пут! Цео пут је била тако незадовољна: није требало да седи, него да лежи! Некако смо дошле, пут сам већ знала.

Дошле смо у Сусањино, отишле смо до мајчине куће. Сви заједно смо отишли у храм на литургију, Љубушка се причестила. Онда смо се вратиле са службе, појеле нешто и ми смо почеле да постављамо своја питања. И Љубушка нас је тако лепо примила, тако је много с нама разговарала! Да ништа не бисмо заборавиле, потрудиле смо се да запишемо унапред сва своја питања. Постављале смо их све, по списку, она нам је на сва одговорила. И онда стоји, наслонила се на наслон свог кревета, гледа нас, осмехује се и стално пита: "А шта још да вам кажем?" Више нисмо ни знале шта да је питамо. Тада је она још добро чула и говорила је, није требало нико да јој виче на ухо.

Решили смо сва питања, па она рече: "Треба их још нахранити, оне ће сад да крену! Одмах да идете код Ксенијце!" Лукија јој одговара: "Ма неће стићи, већ је пола четири, а у четири се тамо затвара!" "Не," каже мајчица, "стићи ће, идите! Ево, ако одмах кренете стићи ћете! Још ће вам и уља дати!"

Ако она каже – треба одмах ићи. Појеле смо и трчећи отишле до електричног воза. Дошле смо на Смоленско гробље – гле, чуда – стигле смо! Испоставило се да је тамо из далека дошао неки свештеник и да су ради њега капелу оставили дуже отворену. А и нас су пустили заједно с њим! Тек што смо стигле да целивамо, одмах су почели да затварају капелу, замолили су нас да одемо. Иашле смо, затворили су врата за нама, а ми стојимо испред капеле – некако нам се уопште не иде. Излазе служитељи и кажу: "Можда да вам дамо уља, јер ви сте из далека, нисте овдашње?" И тачно као што је Љубушка рекла, дали су нам још и уље од светих моштију.

Још смо обилазиле око гробља, прошетале и кренуле кући. Овог пута скоро да нисмо ноћиле: дошле смо и отпутовале за један дан. Кад смо ишле у Сусањино имале смо храну, а кад смо се враћале – ништа нисмо имале, и чак нам се уопште није јело. Јуљина висока температура је некуда нестала, она је чак и заборавила на своју болест! И тако смо летеле отуда радосне, као на крилима!

Монахиња Кирила (Червов)

Монахиња Кирила је родом била из Карелије, у свету је била професионални новинар. Постриг у мантију је примила од свог духовног оца архимандрита Гермогена у Сњетогорском манастиру Рождества Богородице. Спасавала се у манастиру светог Јована у Санкт-Петербургу. У октобру 1995. године је по благослову старца Николаја Гурјанова с острва Залит и блажене Љубушке, као и надлежног архијереја, дошла у Вологодску

епархију ради обнављања Горицког манастира. Овде с извесним скраћењима наводимо њена сећања о блаженој Љубови, која су написана за новине "Вера-Еском".

Туђиноватељка Љубушка

...Знали смо је као блажену Љубушку из Сусањина. Ишли смо код ње најчешће с тугом или у преломним животним тренуцима – да сазнамо вољу Божију, да је замолимо за свете молитве.

Она, ониска, крхка, обучена немарно, али чисто – подизала би на нас поглед својих великих и добрих небеско плавих очију, слушала нас је пажљиво. А затим би почињала нешто да пише и да чита по својој ручици, само њој знано. Померала је прст десне руке по длану леве и откривала јој се воља Господња.

Са замирањем срца чекаш шта ће блажена старица рећи у одговор на твоје питање. "Добро" – значи, Божји благослов. "Како хоћеш," – воља своја, не Господња... Остало се говорило скоро неразумљиво, келејница је морала да преводи. А донете дарове, изузев хлеба, Љубушка је ретко узимала – зависи из чијих руку. Новац је увек одбијала, а кад су покушавали да јој наметну, стављала је у црквени ковчежић за прилоге.

Љубушка је била оваплоћење Христове љубави, која нам свима толико недостаје у овом животу. Овај дар Божји, који јој је дат одозго као избраници, она је штедро делила са свима онима којима су били потребни утеха и помоћ. Одлазили смо из Сусањина од Љубушке, огрејани љубављу Христовом, укрепљени молитвама блажене и Божије благодати, која је невидљиво исходила од ње. На души је постајало лако и радосно.

Господу је било угодно да верујући родитељи, њој, најмлађој у породици, дају управо име Љубов, иако се на свет Божји појавила две недеље пре свог имендана – 17. септембра 1912. године. <...> Господу је било угодно да Љубушка прими на себе подвиг јуродства Христа ради. Тако је и живела целог живота – без личне карте. Иако на земљи, али у неземаљској, посебној димензији, као што живе њој блиски по духу избраници Божији – блажени јуродиви Христа ради. Ноћима се молила и скоро да није спавала, најчешће је седела огрнувши се прекривачем.

Дар прозорљивости је имала од 13. године. Господ је чувао Своју избраницу на свим путевима њеног многотешког скиталачког живота, помогао јој је да преживи време кад је Лењинград био у блокади.

Моли се Казанској!

Мој сусрет с Љубушком, којег се најбоље сећам десио се почетком јуна 1992. године, и испоставило се да је то био последњи сусрет с њом живом. Тада сам ишла у Сусањино да бих сазнала вољу Божију и разрешила сам сумње које ме муче, где да се спасавам по вољи Божијој. Тада сам живела као искушеница у једном манастиру, звали су ме у други, душа је жудела за трећим... Било је подне. Код познате капије, као да некога чека, стајала је сама Љубушка, држећи у руци букетић првог пољског цвећа.

"Христос Воскресе!" поздравила сам се с Љубушком васкршњим поздравом.

"Воистину Воскресе!" одговорила је Љубушка упитавши ме с чим сам јој дошла. Она, на моје чуђење, није почела као обично да чита по длану, већ је потпуно јасно рекла да могу да одем у манастир у који ме позивају на одговорно и тешко послушање. Неочекивано ми се омакло питање које нисам ни имала намеру да јој постављам, али које је узнемиравало моју душу: "Љубушка, има једно место у вологодском крају – Горице, тамо је разрушен манастир... Моја душа због нечега стреми управо ка њему. Шта да радим? Каква је воља Божија?" Она се одједном променила у лицу, постала је радосна, почела је да се осмехује, само што не почне да тапше:

"Боље је у Горице! Иди у Горице, ја ћу доћи код тебе..."

Збунила сам се од недоумице:

"Али то је тако далеко, Љубушка!"

Кући се приближила жена с дечаком-младићем: "Љубушка, дошли смо код тебе..."

"Ви идите у кућу, а Татјана и ја идемо до храма," рече им Љубушка.

Изашле смо напоље. Лагано сам је водила под руку и питала за многе ствари трудећи се да не пропустим ниједну реч блажене, да све запамтим. Љубушка је на сва питања одговарала разумљиво и одмах, као да јој је унапред био откривен сав мој живот. Љубушку су код храма чекали људи и било их је доста, али ушавши у порту, блажена је стала и почела да храни голубе који су долетели из непознатог правца. Чинило се да такође чекају Љубушку. Нико од богомолника није се усудио да јој приђе док су небески гости обедовали. Одједном је прилично гласно рекла: "Дајте Татјани да једе."

Одакле се шта појавило? Није прошло ни пет минута, а Љубушка и ја смо седеле саме на клупици и она ме је брижно гостила свежим краставцима, гирицама у парадајз сосу, чајем из термоса, додајући комадиће шећера и хлеба... Сви су стрпљиво чекали да се зарши наша трпеза. У међувремену храму су почели да прилазе тек пристигли Љубушкини поштоваоци. Очигледно, из електричног воза који је пролазио. Постало ми је незгодно и непријатно да одузимам Љубушки време које је свима било драгоцену.

"Шта онда да радим, Љубушка? Да ли да чекам да се у Горицама отвори манастир?" постављам јој своје последње питање.

"А ти се моли Царици Небеској, Она ће ти помоћи," одговарала је старица, указујући на Казанску икону Мајке Божије на припрати, изнад улазних врата у цркву.

По благослову духовног оца молила сам се Царици Небеској, молила сам да усмери мој монашки пут по вољи Божијој.

Од овог незаборавног сусрета с Љубушком прошло је мало више од годину дана. У лето 1993. године с мојом келејном Казанском иконом Мајке Божије коју ми је поклонила духовна сестра – пјухтичка искушеница – десило се чудо. Икона, која је раније била тамна одједном се сва обновила, засветлила је сама по себи, засијала, као да је управо позлаћена.

Прошло је још неко време. Неочекивано сазнајем да је Љубушкина верна сапутница и келејница Лукија Ивановна родом из вологодског краја, из околине Горица, и да јој је Љубушка више пута говорила: "Љусја, хајдемо у твој родни крај!" А два месеца пре упокојења упитала је Лукију: "Љусја, да ли је отворен манастир у Горицама?"

Присуство и молитвено заступништво блажене Љубушке Лукија Ивановна и Галина осећају овде, у вологодском крају.

У родном крају заједно с Љубушком

На Љубушкин имендан – на празник светих мученица Вере, Наде, Љубави и њихове мајке Софије – седимо у кући Лукије Ивановне Миронов, дугогодишње Љубушкине сапутнице, пијемо чај и једемо колаче, помињемо блажену и сећамо је се. Први пут у дугом низу година нисмо у Сусањину него у вологодском крају, где се домаћица родила. Кућа је пространа и светла, купљена је недавно по благослову и по молитвама блажене старице. У углу је огромна старинска икона светитеља Николаја, њу је добила заједно с кућом. По речима домаћице, Љубушка је посебно поштовала Николаја Чудотворца, усрдно се молила у Сусањину пред његовом старинском иконом (данас је икона предата на дар Кирило-Белозерском мушком манастиру). "Почетком деведесетих година," сећа се домаћица куће "Љубушка је одједном почела да говори: "Љусја, хајдемо код тебе у родни крај да живимо."" С куповином куће дуго нису имале успеха. Тражиле су кућу и у Терапонтову, и у Аксејонову, и у Горицама – ближе Горицком манастиру, чије је отварање предсказивала и за које се и молила Љубушка. А купили су у сеоцету на обали језера, ближе Кирило-Белозерском манастиру, куда иду да се моле, у близини места где се родила Лукија. Кућу су купили у јесен, на Казанску су средили документа.

У мају прошле године Лукија Ивановна се вратила у родни крај, после скоро 70 година. Допутовала је, пала на родну грудну и није могла да задржи сузе. Плакала је од

радости, што се напoкoн вратила кући. Благодарила је Господу. Чини се да би за трен ока оптрчала, као у детињству, сва омиљена места, шумске стазице, поклонила се светињама – али ноге више нису као што су биле. Године подсећају на себе, већ јој је 87. година. <...> Господ јој даје снагу да се моли и код куће, и да одлази на манастирска богослужења у Кирило-Белојезерску обитељ. По молитвама Љубушке, сматра она, Господ јој даје снаге да живи. Лекарима, као и Љубушка, не воли да се обраћа, сматра да је наш лекар један – Господ Исус Христос, нека све буде по Његовој светој вољи. <...>

"Љубушка је код нас дошла на празник светих апостола Петра и Павла," сећа се Лукија Ивановна, "1974. године. Тада смо живели у Вирици... А годину дана касније ми је рекла: "Љусја, хајде да туђинујемо." – "Љубушка, сад није то време, има много мангуплука, а куда да идемо? Хајде да живимо код нас у кући, храм је близу." – "Добро, хајде да живимо код тебе..." Два пута ме је звала да туђинујемо. Дошла је у нашу кућу с торбицом у којој је имала пар веша и парче хлеба. На ногама – папуче. Неко од богомолника јој је дао нову блузу од грубе тканине. Ја сам имала исту такву, само већ стару. Она ми одједном рече: "Љусја, хајде да се мењам, ја хоћу да носим твоју." Мењале смо се.

Код нас у Вирицу је често долазила горицка монахиња Клавдија, дружиле смо се од детињства. Била је тако кротка, смирена. Имала је једину хаљину, сатенску, тамно плаву на беле тачкице. Једном јој Љубушка рече: "Клаво, дај ми хаљину!" Моја сестра Ана која је била код нас у гостима почела је да наговара мати Клавдију да то не чини – вели, сама нема шта да носи. Међутим, Клаша – тако смо је звали, није послушала, дала је Љубушки хаљину, а сама је обукла туђу. Љубушка је узела хаљину, вртела ју је-окретала, три пута ју је пробала и одједном је рекла: "Љусја, узми ову хаљину, носи је и ником је не дај." Ту хаљину и дан-данас чувам...

Живели смо по њеном благослову и по њеним светим молитвама. Љубушка је једном рекла да је већ три пута требало да умре, али ју је Господ сачувао. То је могло да се деси за време блокаде, коју је преживела у Лењинграду, или после изузетно тешке операције кад је чудом остала у животу... Бог зна... Само, мислим да ми је по Љубушкиним молитвама Господ даровао тако дуг живот.

По благослову Љубушке купили смо кућу у Сусањину, поред храма Казанске иконе Мајке Божије коју је посебно поштовала. Ову куповину нам је предсказала три године пре тога.

Љубушка се много молила, посебно ноћу. Напамет је знала много акатиста. У Сусањину су све чешће почели да јој се обраћају људи, нарочито они који су имали неку невољу, тугу. Она се молила за све оне који су јој се обраћали, говорила им је вољу Божију – било јој је отворено. Најчешће је по својој руци читала, као да је отварала књигу живота. Њена молитва, молитва праведнице, наравно, долазила је до Бога. Многе људе је Љубушка слала да се моле у манастир на Карповку код светог праведног Јована Кронштатског или код блажене Ксеније. Њих је веома поштовала.

Последњих година није било дана да нам не дођу људи, дешавало се да долазе и ноћу, и не само мирјани, већ и монаси, клир. Отац Наум, архимандрит из Тројице-Сергијеве Лавре често нам је слао своја чеда. Он је и сам више пута бивао код нас у Сусањину. Сећам се, предлагао је Љубушки да прими монаштво, али је она упорно одбијала. Увек је говорила: "Ја сам туђиноватељка, тако ме и помињите..."

Љубушка никад није осуђивала ни свештенство, нити уопште било кога, све је волела. Више пута ми је говорила да ће умрети код Казанске.

Љубушка се молила необично и дирљиво. И у храму, и код куће је разговарала с иконама на свом језику, обраћајући се лику на икони као живом. Понекад је за нешто молила са сузама, понекад се радовала. Молила се за све оне који су јој се обраћали, молила се за Петербург, за Русију. Једном је рекла да ће ако људи наставе тако да греше и ако се не буду кајали за грехове, наступити страшно време.

Посебно је поштовала Мајку Божију. Љубушка, сироче, волела Ју је свим срцем, свом душом, као своју рођену мајку. И такође је у срдачној простоти на свој начин с Њом разговарала. Љубушка ми је причала да јој се Царица Небеска више пута јављала. Први пут је почела о томе да говори још у Вирици. Једном се Љубушка молила на путу, недалеко од храма. И види како право на њу путем иде чопор вукова – због нечега црних, страшних. То су били демони. Неколико дана после тога је на том месту, покрај пута, видела на бору Саму Царицу Небеску у плавој лепој одећи...

Сећам се догађаја из Сусањина. Тек што смо купили кућу и били смо у дуговима. Ја сам гајила траву и ишла сам у град да је продајем. Љубушка је имала кључ од куће, али без мене није ишла кући, чекала је да дођем. Једном сам се задржала, а она је како ми је касније причала, почела да се секира што ме дуго нема. Стоји код храма и моли се Царици Небеској: "Владичице, Мајчице, куда да идем да ноћи, Љусје дуго нема..." И одједном чује глас. Схватила је да јој одговара Сама Владичица: "Иди код Љусје, она је већ код куће." Љубушка је дохватила своју торбицу, од које се никад није растајала, у њој је носила хлеб птичицама, и радосна је кренула код нас. Ја сам већ била код куће.

Једном је стајала код храма, молила се и одједном угледа Мајку Божију, сасвим близу, на неколико корака. Царица Небеска као да је сишла с иконе. Стајала је и гледала угодницу Божију Љубушку, тешила ју је Својом појавом.

Говори Галина Сафонов, кћерка Лукије Ивановне: "Девети дан после упокојења Љубушке уснила сам сан. Видим велику собу, која личи на домаћи храм у Казанском женском манастиру. Има много народа. Стојим поред прозора. На вратима стоји Љубушка с испруженом руком, глава јој је повијена – моли за милостињу. Сви прилазе и дају јој милостињу. Зашто ја стојим? И ја треба да приђем Љубушки и да јој дам копејку. Прилазим јој, сипам у длан ситнину – колико сам имала у новчанику. Она подиже поглед и поче да се осмехује кад ме је угледала. Видим да јој је драго. И каже: "Добро! А сад ће Љусја доћи!" Пробудила сам се, погледала на сат. Било је петнаест до пет ујутру. У седам сати сам устала, одједном чујем како звони телефон. Зове наша духовна сестра Валентина, која је често долазила код Љубушке. Испричала сам јој сан. Она ми каже: "Љубушка размишља о Љусји."

Мама је за викенд, као увек, отишла у Сусањино. И каже ми: "Знаш, била сам код Љубушке у Вишњем Волочеку на девет дана. По мене су дошли, било ми је остављено место у аутобусу (нисам знала ништа о томе). Дошли смо у манастир у пет сати ујутру." Испричала сам мами сан. Заблагодариле смо Господу и Љубушки за то што нас не оставља својом бригом. Једном сам у Сусањину упитала Љубушку да ли ћу се спасити и како да се спасавам.

"Ако будеш ишла у храм спасићеш се," одговорила је блажена."

Сматрајмо да је то поука за све нас који тежимо ка томе да спасимо своју душу.⁸

А.Иљинска **У Љубушкиној кућици**

27. априла 2000. године, на Велики четвртак, крећем у Сусањино, где се подвизавала блажена Љубушка. Нажалост, за њеног живота путеви Господњи ниједном ме нису доводили у ово тихо насеље недалеко од Вирице, иако је овде било пола Русије. Хтела сам да својим очима видим кућицу у којој је живела блажена, да поразговарам с људима који су је познавали. Најпотребније ми је било да се сретнем с домаћицом Лукијом Ивановном, али се испоставило да се она после Љубушкиног упокојења преселила у родни крај у Вологодску област. Сад се тамо с њом живи њена кћерка Галина, а у Сусањину је остао зет Владимир Павлович с децом и унуцима. Управо они су ми дали адресу мати Лукије.

⁸ Монахиња Кирила (Червов). Туђиноватељка Љубушка//Вера-Еском. Хришћанске православне новине Севера Русије. 2000. Девето издање (бр. 360), стр. 1, 8-11.

Улазим у сусањинску цркву. Ониска је, губи се међу боровима. Као и вирицка, црква је освештана у част Казанске иконе Мајке Божије, али четири године пре тога, 1910. године. Темелј је поставио настојатељ храма из Царског Села протојереј Атанасије Бељајев. Данас у њој служи протојереј Василије Бутило. Он има преко седамдесет година, један је од најстаријих клирика у епархији. Осам година се на његове очи одвијао подвиг блажене Љубушке. У сусањинску цркву су долазили људи из свих крајева земље – из Аустралије, Шпаније, Америке. "А сад је празно," с горчином каже свештеник. Он даје благослов женама које раде у храм да ми испричају о Љубушки.

Прва се одазвала чистачица Ана Павловна, која се сетила да је Љубушка прво живела у Вирици, била је бескућница: "Где си ти тамо, мила, спавала?" понекад је питам. "У напуштеним кућама, а дешавало се и у брвнарама." Кад је дошла из Вирице носила је каљаче на босе ноге, а у Сусањину је почела да носи ваљане чизме. У току последњих година свештеници су је често узимали на дан, на два дана – одведу и доведу. А после су заувек одвели нашу рођену. А ми смо јој и кућицу саградили да има где да се врати, а она је нетрагом нестала. Тако ниједном није ни била у свом гнездашцу. У Осташкову јој је један добротинитељ такође поклатио кућу, хтео је да ту настани и Лукију, али се Љубушки кућа није свидела. Преноћиле су само једну ноћ – и назад.

Једном сам својим очима видела: иде Љубушка по цркви, целива иконице, као најдраже и најближе људе. Одједном се на прагу појавила млада жена с дететом на рукама. Плаче: дете треба да оперише главицу. Љубушка је рекла: "Анушка, дај ми што пре уље од преподобног Сергија, Спаситеља и Мајке Божије." Налила сам светињу у флашицу и Љубушка је благословила маму да помаже своје дететце. Затим је долазила да благодари: малишану није била потребна операција. Ето, таква је била наша Љубушка, исцељивала је боље од иједног лекара, али није волела да прича о томе, говорила је: "Господу благодарите."

Ана Павловна ме је испратила у "Љубушкину кућицу" – тако верници називају крстом овенчану дрвену кућицу, која је наша уочиште у црквеној порти под сенком вечних борова. Саградили су је за месец дана парохијани сусањинског храма и цркве Јова Многострадалног. То је споменик љубави према Љубушки. Једна келија је овда била намењена блаженој. Данас је ту уређена соба за молитву.

То је светла соба на тавану с два прозорчета, она су покривена чипканим шпирканим завесицама. Лагано их њише дах ветра кроз прозорче. Чини се да завесе шкрипућу, тако су чврсте. Све блиста од чистоће. Ова собица ме је по нечему подсетила на келију преподобног Амвросија у Оптинском скиту, где је такође уређена молитвена соба.

На налоњу се налази Казанска икона Мајке Божије и отворени Псалтир, у углу с иконама је икона Николаја Чудотворца. На зиду је велики Љубушкин портрет с прстићем код усана, на средини је икона блажене Ксеније Петроградске. На другој страни је икона Страдања Мајке Божије, Николај Угодник с четири свеца, преподобномученица Јелисавета Фјодоровна, свети Сергије и Герман Валаамски. На сточићу код зида је икона преподобног Серафима Саровског, Ваведене Богородице у храм, Иверска Царица Небеска.

Љубушка је говорила да иконе нису репродукције, да нису фотографије, већ сами живи свеци стоје пред нама. Овде влада усредсређени молитвени дух – небеска војска слави Господа. "Дух Свети је љубав; и ова љубав је разливена у свим душама светих небожитеља и исти овај Дух Свети је на земљи, у душама које воле Бога. У Духу Светом сва небеса виде земљу и чују наше молитве, и приносе их Богу" (преподобни Силуан Атонски).

Иако ноге блажене никад нису прекорачиле праг ове келије, чини се да је и она у збору небеских житеља стоји код налоња, да пише прстићем по длану, да чита своју тајанствену "повељу" помињући живе и мртве. И ја додајем своју немоћну молитву

њеном немом молитвеном уздању, који срце може добро да осети: помози ми да напишем о теби, Љубушка, откриј се, Љубушка, макар мало!..

Куцање на вратима – зову за трпезу. У суседној просторији је кухиња, ту се дуж зида протеже сто покривен шареном мушмом. По правилу старца Серафима Виричког после обичних молитава пред обед изговарамо "Небесних војинств Архистратизи" и тропар Николају Угоднику. Каква милост Господња: не само да ме је старица Љубушка пустила у келију, већ ме је нахранила духовном силом, благодатним, сладосним послужењем!

На другом крају стола седе диригент Ана Петровна и појци. Оне се спремају за вечерњу службу – кроз неколико сати почеће јутрење Великог петка. Ана Петровна је такође поделила са мном своја сећања на Љубушку.

"Једном је блажена стајала на припрати и ненадано рекла: "Тамо убијају, не иди, не треба ићи тамо." – "Куда, Љубушка?" зачурила сам се, али она није објаснила. Ускоро је мој муж Иван нападнут, замало да буде убијен. Увек је говорила у причама, наше је било да разумемо. Хранила се скромно, није узимала од свих. Једном сам осетила да ми је лоше и замолила сам је: "Љубушка, помоли се за мене." – "Молим се, молим се." – "Лоше ми је, Љубушка, лоше." – "Певај Господу док те ноге носе." Тако и појем. Сама она је све време стајала на припрати, и стално на ножицама, на ножицама – није волела да седи. То је био човек велике душе!"

Слушкиња Божија Валентина која је радила у сусањинској цркви била је ћутљива: "Нећу много говорити, Љубушка ми је рекла само три речи, и цео живот их испуњава." – "И какве су то речи?" – "Иди у цркву..."

Жене су испричале да је у сусањинској цркви на продаји свећа радила слушкиња Божија Фаина. Она је била као Љубушкин преводилац, јер је често било тешко схватити блажену, код ње нису имале значење само речи, већ и сви гестови: ако стави прст на уста – то је једно значење: ако поправи мараму, то је друго. Овај језик гестова Фаина је добро схватала и објашњавала га је посетиоцима. Према Љубушки се односила веома трпеливо, пажљиво. Данас, кад блажене више нема, Фаина је на послушању у Николо-Богојављенском храму, у којем се подвизавала схимонахиња Марија.

Заблагодаривши сусањинским женама-мироносицама с којима је толико година живела блажена Љубушка, журим на електрични воз, враћам се у Петербург и право с Витепске железничке станице крећем у Никољски храм. У горњем храму се већ чита 12 Јеванђеља, људи стоје са свећама у рукама.

Фаину сам затекла у доњем храму, у којем је својевремено у олтару вечним сном уснула мати Марија. Фаина је чистила свећњаке замрљане воском. Наш разговор се одвијао на два корака од иконе Мајке Божије, која личи на икону "Аз јесам с вама, и никтоже на ви" испред које се у годинама прогона Православља молио старац Серафим Вирички.

Фаина још није стара жена, мислим да има око четрдесет година. У њој се осећа велика унутрашња скромност, васпитаност. Мирно лице без страсти одише спокојством и уздржаношћу. Одговарајући на питања није журила да говори о скривеном. Осећало се да је с Љубушком и сада везује нешто толико драгоцено и трепетно, што се не може открити човеку са стране без штете по душу, без губитка нечег важног, на шта се ослања твоје срце, што ти даје снаге да живиш. Зато је разговор с Фаином био саткан од кратких речи, а више од ћутања. Оно није било непријатно, тешко, напето, просто бисмо с времена на време заћутале, дајући право гласа тишини. Њу су испуњавале речи Јеванђеља о страдањима, које су допирале из горњег храма. Нисам имала свећу у руци, моја свећа је била мисао о Љубушки, она је тихо горела у души. Стајала сам поред Фаине која је чистила свећњаке, и заједно смо ћутале о Љубушки, и то је било изнад свих речи. Целомудрено ћутање драге "преводилице" је било красноречивије од свих словесних изливања на свету...

Што сам се више сретала с људима и питала их о блаженој Љубушки, тим јасније је постајало да не могу да ми испричају много не зато што желе нешто да сакрију, већ зато што не могу да спознају и изразе – толико је танано и неухватљиво било све што је везано за сусањинску старицу. У њеној судбини нема јасног сижеа – све је прикривено, на нивоу најтананијих духовних покрета који се не могу описати речима, које су као у овом случају незграпне. Све јаснија је постајала потреба да одем код Лукије Ивановне Миронов, поред које је Љубушка провела преко двадесет година. Други људи су блажену примали помало једнострано, у вези са својим личним потребама и проблемима, а за Лукију Ивановну је она била сестра у Христу, блиска другарица, сатајница, члан њене породице. Цео Љубушкин живот је протицао пред очима Лукије Ивановне, до најинтимнијих страна које има сваки човек. И ево, мој пут води на север, одакле је родом Лукија Ивановна и где се пре годину дана вратила, да би се упокојила у земљи својих дедова и прадедова.

Кћерка Галина ме дочекује као стару познаницу, иако се видимо први пут – чаробне речи "ја код Љубушке" одмах отварају врата ове гостољубиве куће. Гаља ме води у башту: "Хајдемо, упознаћу вас с мамом."

Равни редови леја, изнад њих се с мотиком повила старија жена. Из далека ми се чини да је то Љубушка, барем је ја тако замишљам – милолика старица с марамом. Лукија Ивановна се исправља, брише зној с лица, љубазно се осмехује. Оне и по изгледу личе, као да су рођене сестре. То није чудо: кад људи преко двадесет година живе заједно и из дана у дан се виђају, неизбежно почињу да личе.

Улазимо у кућу. То је традиционална дрвена кућа од пет зидова. Унутра осим помоћних просторија, има једна велика соба и кухињица с руском пећи. У кухињи у углу налази се гвоздени кревет с лежајевима, на њему је обично, огрнувши се покривачем, седећи, одмарала Љубушка. Сад овде спава Галина. У соби је завесом ограђен молитвени кутак Лукије Ивановне. Цицане завесе су благо размакнуте. На зиду се виде портрети јеросхимонаха Серафима Вирицког и Љубушке, исти онакав као у келији њене несусеђене сусањинске кућице.

Угао с иконама украшавају иконе које су висиле код Љубушке. Кад су се Лукија Ивановна и Гаља тек уселиле у ову кућу она је била потпуно празна, само је на зиду висила храмовна икона светитеља Николаја, којег је Љубушка веома поштовала. Николај Угодник као да их је сам дочекао и благословио за нови живот. То су сматрале Божјим знаком и Љубушкину икону Николаја Чудотворца, такође велику, у богатом окову даровале су Кирило-Белозерском манастиру ради укрепљења духа браће. Изнад стола виси ретка Шестаковска икона Мајке Божије – Љубушка ју је нарочито волела и често се молила испред ње.

Разговор тече слободно, лако, како Бог у срце стави речи. Са сваком речју Галине и Лукије Ивановне Љубушка нам постаје све ближа и ближа, као да стоји поред нас четврта, мала, погрбљена, као да пише прстићем по руци.

"Био је Васкрс," сећа се Галина. "Одстајале смо јутрење, литургију, причестиле се, омрсиле се код куће и легле да спавамо. Пред јутро сам се пробудила од Љубушкиног појања. "Христос воскрес из мртвих" – гласић јој је дечји, танан. Имала је кутак с иконама, управо овим које сад овде висе – стоји наша рођена испред икона и моли се, слави Христа васкрслог. У првом тренутку нисам могла да схватим где сам, на небу или на земљи, да ли пева Анђео Божји или Љубушка? У томе је било нешто што није од овога света..."

"Много ми се открило тек после њене смрти – и поступци, и тајни смисао њених речи," наставља Галина. "За живота много тога нисмо разумели. Сећам се, само што дођем кући, а она каже мами: "Љусјо, Гаља је дошла, брже је нахрани, хоће да једе." Јело је на њеном језику значило "духовна храна".

Човек ретко има свој језик, то је дар Божји – Љубушка се удостојила овог дара. С некима је говорила јасно, конкретно, с другима – муцаво, ништа не можеш да схватиш.

Понекад се може чути да је Љубушка нешто нетачно пресказивала. Ради се о томе што је знала коме шта може да каже. Једном је дошао старац од скоро 80 година, плаче: нестао му је син, милиција га тражи, не може да га нађе. "Вратиће се," утешила га је Љубушка. Отац је отишао с надом. "Па где се крије, Љубушка?" упитала сам. "Ма њега одавно нема," прекрстила се она. И заиста, било је превише округло рећи старцу истину, то би значило убити га на лицу места. Љубушкине речи су му дале снаге да живи, а и онако је могуће да истину неће никад сазнати. И није слагала, јер за Бога нема мртвих...

Једно време су људи питали Љубушку за ваучере, да ли да их узимају? Свакоме је одговарала различито: "Узми, врати дугове," другом: "Однеси у храм," а за мене је рекла: "Гаља не треба да узима тај папир." Сећам се, још је говорила: "Остави, Галочка, со у резерви, без шећера можеш да живиш, а без соли не." И још: "Човек у данашње време не сме да остане без стана."

Кад је одлазила од нас, осећала сам да је то заувек – Анђео-Чувар ме је обавестио. С великом тугом смо је пратиле. "Љубушка, вероватно се више нећемо видети, одлазиш заувек." – "Не, само ћу се помолити и доћи ћу. Све вас помињем," и пишући прстом по длану поименице је набројала за здравље и за покој све наше ближе и даље рођаке, а то је најмање тридесет имена. И по ко зна који пут сам се уверила да Љубушка памти све оне који су јој се икад обратили за молитвену помоћ и сад се на небу моли за сваког. Опрости, рођена, нисмо те сачувале..."

"Управо Љубушка нас је благословила да се овамо преселимо," открила је породичну тајну Лукија Ивановна. "Једном је узела и рекла: "Љусјо, како би било да живимо у твом родном крају?" – "Па сви су поумирали, Љубушка, никог није остало." А она је намислила да потражи овде кућу.

Пред крај живота је потпуно остарила, лоше је видела, иде – удара челом о врата, о зидове. Водили смо је под руке, ноге је скоро нису служиле. Без туђе помоћи више није могла да хода.

Причешћивала су је двојица свештеника: отац Јован из града Всеволошка (Љубушка га је посебно волела) и отац Николај из храма Јова Многострадалног на Волковском гробљу. Давали су јој две лжице Светих Животворних Страшних Христових Тајни. Сваке године је код нас долазио старац Наум. Љубушка је такође поштовала старца Кирила: "Божји човек."

После смрти, није било још ни четрдесет дана, Љубушка ми је два пута долазила у сну, жалила се: "Љусјо, дај ми свој јорган, смрзавам се. Оставићу ствари тамо, а сама ћу да живим код тебе." А какве ствари може да има: ковчег и покров.

Једном сам јој у сну рекла: "Љубо, прозбориш неколико речи и бежиш." – "Немам времена да седим," био је одговор. Значи, у Царству Небеском има много посла, треба да помаже људима – тако ја схватам ове речи. Још је говорила: "Сад живим с родитељима." На основу тога закључујем да је у мученичком чину, јер је њен отац – страстотрпац за веру. Љубушка ми је давала чак и адресу, покушавала сам да је запишем, али нисам умела, слова су ми била нечитка, а ујутру више ничега нисам могла да се сетим.

Касније сам је сањала и рекла ми је: "На месту где лежим, гради се капела, тамо ће сићи Свети Дух." А ја тада нисам знала да је у манастиру започета изградња капеле, касније су људи потврдили: тако је."

Питала сам Лукију Ивановну зашто Љубушка није примила постриг, јер је по духу и по подвизима била схимница. "Неколико пута су нам предлагали, обема, али је Љубушка одбијала монаштво, као да пророкује да се у наше време човек може спасити и без пострига. Ја сматрам да сам грешница, недостојна да примим анђеоски образ. Човек прими, а завете не испуњава, то је грех, ништа друго."

Упитала сам због чега ју је Љубушка звала Љусја. "Па како зашто? Од Гликерије је име од миља Луша, од Људмиле Људа, а од мог имена Љусја, оно се Љубушки и свидело."

У кући Лукије Ивановне је топло, пријатно и у извесном тренутку схватам да Љубушка овде живи као пре, као што је у сну открила својој Љусји. Она не оставља своју

духовну сестру ни за тренутак. С многим људима сам разговарала о Љубушки, многе сам посећивала, али нигде још нисам осећала сусањинску старицу тако јако као у светом Белозерју, где је Љубушка хтела да проживи време на заласку живота. У животу се то није остварило, али она овде пребива духом...

Људмила Александровна Иљуњина (Санкт-Петербург)

"Туђиноватељка Љубов" или "старица Љубов" – тако сад пишу њено име у цедуљицама за помен, а за живота смо је сви звали просто Љубушка. Данас је прикупљен, написан и објављен њен животопис, али свеједно тајна светости остаје тајна. Како је у совјетско време слаба и усамљена жена успела да постане заиста "стуб православља" – она око које су се спасавале хиљаде? Како је постала незамењива саветница не само простих људи, већ и јерарха? Зашто је њена смрт била тако мучна и зашто је толико неправде претрпела пред крај живота? Мислим да ће ова питања и остати без одговора на земљи.

За мене лично, као и за хиљаде људи који су долазили код ње у околину Лењинграда, у село Сусањино, заувек ће у сећању остати светлост, која се лила из њених очију. Кад сам први пут погледала њене очи, сузе су саме почеле да теку – из њених земаљских очију гледало је Небо. Зрачила је љубављу, смирењем, самилошћу. Нису биле потребне никакве приче о њеној прозорљивости и другим духовним даровима, довољно је само видети ове очи, погрбљену фигуру, убогу одећу, цакове с хлебом да би човек схватио: ево светог човека.

Често сам долазила код Љубушке, довозила ходочаснике, понекад странце, и због тога ми је дала надимак Преводилица. Али, прошло је неко време и сад схватам да је то био прозорљив назив за мој рад уопште – ево, већ 20 година (и усмено – на предавањима и на екскурзијама, и писмено – у чланцима и књигама) препричавам мисли, речи, говорим о подвизима светих. Односно у суштини мој посао је да будем "преводилица" – да с високог језика преводим на разговорни, приступачан већини (и мени самој). Посебно упечатљиво путовање код Љубушке било је кад сам била у пратњи протоигумана Атонске горе 1992. године. Приликом сусрета и опроштаја отац је молио да запишу његово име за молитвено сећање и два пута је чуо одговор који га је потресао: "Не треба да пишем. Знам оца Атанасија." Ово "знам" је било изговорено с оним изразом с којим је више пута говорила о молитвеницима који од ње нису били удаљени само простором, већ и временом. Тако је беседила са свецима на иконама у сусањинском храму Казанске иконе Мајке Божије и код куће у свом "светом кутку". Родитељима једног болесног дечака шаљући их у манастир на Карповку, рекла је: "Узми га из болнице и иди код оца Јована, заједно ћемо се молити."

Мајчица је све видела духовним видом. Није чудо што је питала људе који су код ње долазили: "А где ти живиш? У ком рејону? А у којој улици?" Човек је имао осећај да види све његове животне околности, да види место на којем он живи. Тако сам била сведок тога како се дивно уредила судбина моје блиске другарице.

Она је отишла код Љубушке на молбу сестре, која се спрема да прода стан у Москви и да емигрира у Америку. Другарица је требало да пита Љубушку да ли има смисла да то учини. А чула је уобичајено: "А где ти живиш?" А онда – речи које су је потресле: "Она не треба да иде у Америку, ти треба да идеш. Теби ће тамо бити добро." Следећег дана је моја другарица свирала у свом оркестру концерт заједно с Американцима који су дошли на гостовање. Стари импресарио (пореклом из Русије) јој је пришао после концерта: "Желим да вас позовем на магистарско школовање у Америку. Послаћу вам позив и карту." Ове речи је примила као испољавање тренутних емоција. Међутим, буквално недељу или две недеље касније назвали су је и саопштили да су јој донели позив и карту за Њу-Јорк. Другарица је поново отишла код Љубушке и поново је чула: "Иди у Америку. Тамо ће ти бити добро. Само дај да се одслужи молебан светитељу Николају у Николском храму." Испунила је савет и кад је дошла у амерички конзулат све је ишло као

подмазано: одмах су јој дали визу на пола године док су друге неудате жене одбијане с врата.

Ја, наравно, не могу овде до краја да причам о околностима из живота моје другарице, али је да је спаси, да је духовно спаси, могло само бекство из града, из земље. У Америци се све уредило срећно, као то ретко бива: настанила се у граду Најаку у којем живе руски емигранти претежно из првог таласа. А уточиште јој је пружио породица Волконски. И почела је да пева у црквеном хору – у суштини, вратила се Цркви коју је у Русији већ била оставила. А после се запослила у струци што је такође крајње ретко за емигранте. И срећно се удала. За овај брак је стигла да добије благослов од Љубушке.

Заједно с другарицом једном сам присуствовала Љубушкиној молитви код куће, у очекивању одговора на питање о њеној судбини. То је било умилно и страшно. Узела је хлеб који јој је био донет, гризла је од њега комадиће и плачући, као дете, простим речима се молила за дароваоце. Затим је остатке овог хлеба носила до сусањинског храма и хранила је њиме голубове. Ове молитве Љубушка није творила само дању, већ и ноћу, по сведочанству људи који су с њом живели, не дозвољавајући себи не само да прилегне, него ни да мало седне. Може се рећи да је то био подвиг столпништва којим се Љубушка подвизавала дуги низ година, након што је престала да туђинује.

Разговарајући с човеком Љубушка је често "писала по руци": померала је прст по длану и као да је читала оно што је на њему написано, одговарала је – понекад разумљивим речима, понекад загонетно, а често очигледно знајући да човек свједно неће испунити оно што му је речено: "Како хоћете. Радите како хоћете." Тако је одговарала, чак и онима који су се једном "прешли" – онима који нису испунили њен благослов и који су опет долазили по савет.

И од коликих невоља је спасавала све нас! Не говоримо овде о појединим људима, већ о граду у целини. Навешћемо само један пример. Можда су многи већ заборавили озбиљну несрећу на атомској станици у борику 1991. године. Догађаји су се одвијали по истој шеми као и у Чернобилју. Љубушка је претходног дана била веома узнемирена, говорила је: "Ватра, ватра!" Закрштала је пут према граду, уопште није спавала, молила се – и несрећа се није десила.

Међутим поред посебног заступништва старице може се говорити и о томе да је знала скривено знање и остварење страшних Судбина Божјих. Тако је уочи трагедије у Оптиној на Васкрс 1993. године један брат из манастира који је стално добијао претећа писма питао шта га очекује и чуо је: "Убиће, само не тебе."

Мајници су биле откривене и промене воље Божије. Тако је могла да каже: "Како је добро што немају деце." Али је, чувши после неког времена од истог човека да очекује дете, могла да тапше и да узвикне: "Хвала Богу! Хвала Богу! Биће добар." Одредивши самим тим и пол будућег детета. Уопште, овакве детиње дефиниције из уста Љубушке човек је могао често да чује: "Отац Инокентије је добар. Владика је добар. Мати је добра. Тамо је добро."

Али, човек је често могао да чује и разобличење. У кућици се често окупљало много народа, а људи из далека су остајали да преноће. Притом се од човека нису тражила никаква сведочанства о поузданости – мајница је све прозревала. Једном су у бујици мноштва људи дошле две жене, ушле су у кућицу и одмах су чуле: "А ви сте из Велике куће?"⁹ Уместо одговора једна је другој потресена рекла: "Она је светица."

Њен благослов је обично био сједињен с указивањем на свеца којем је човек требало посебно да се моли, да одслужи молебани или да чита акатист. Љубушка је изузетно често благосиљала да се пале свеће, о томе је говорила као о веома важној ствари. И уопште, људима који су долазили са замршеним породичним и службеним проблемима саветовала је просто: "Читајте молитве код куће. Учите децу да се моле." И заиста, у животу ових људи недостајала је важна основа, а проблеми су већ били "прилог".

⁹ Великом кућом је у Лењинграду називана зграда КГБ у Литејној 4.

...Пре много година, радећи у новинама "Православни Санкт-Петербург" преко новина сам замолила читаоце да пошаљу успомене о блаженој Љубушки Сусањинској. Одазива је било јако мало, то ми се учинило чудним, јер сам сасвим поуздано знала (и на основу свог искуства које сам описала у истим овим новинама) да је Љубушка многим помогла, да су код ње последњих година долазиле гомиле ходочасника.

После упокојења блажене путовала сам у Сусањино да бих записала успомене парохијана, појаца, настојатеља храма. Такође ништа посебно нисам чула. Најдрагоценије су биле само успомене мајчице Лукије, код које је Љубушка провела преко двадесет година живота, али ни оне нису биле нарочито опширне.

И касније, срећући се с људима који су добро познавали Љубушку такође сам чула само врло кратке приче. У њима је већи део чинило казивање о сопственој судбини и преносиле су се кратке Љубушкине речи. Тако је било и на вечери у спомен на блажену старицу, које се одржавало годину дана после њеног упокојења у музеју Ф.М.Достојевског. Сви су се сећали једног истога: како је Љубушка писала прстићем по длану кад је одговарала на питање, како је целивала сваку икону у сусањинском храму, како је хранила голубове, како је плакала по васцеле ноћи, како је често говорила: "Како хоћеш," и скоро о свима: "Он је добар," како је слала људе ради служења молебана на Карповку, код блажене Ксеније или у Никољски храм, како је молила људе да не заборављају молитву код куће и да често пале свеће у цркви.

Тада сам желела да схватим зашто нема неких посебних, јарких успомена о старици. А касније је у редакцију новина стигло писмо у којем се садржао одговор на моје чисто новинарско, списатељско писмо. Ево одломка из овог писма: "Љубушка је изашла с искушеницом. Одмах ми је постало веома жао, јер је била тако стара и помало ме је подсећала на наше баке у болници. У срдачној простоти понудила сам Љубушки да се полечи код нас у болници.

...Дошли смо у цркву и срели смо се с Љубушком на припрати, хранила је голубове. Одлучила сам да јој приђем. Погледала сам њене очи и први утисак је нестао. Одавно нисам видела тако чисте, голубије, небеске, отворене и некако кротке очи. Она се осмехивала и ја сам постала радосна. На сва моја питања Љубушка је ћутала, али то није било просто ћутање и равнодушност. Осећала сам да се моли и да одговара на моје речи и чак и на оно што нисам умела да кажем. Дан је био на заласку, и почели смо да се спремамо на пут. Љубушка се стално молила, а ми смо у овом дивном ћутању кренули кући. Наравно, мој живот није одмах почео да се мења, али сам већ знала силу хришћанске молитве."

Света молитвена тишина се тешко може пренети речима. И страшно је изгубити оно што је добијено у општењу са светим човеком, разменивши ово наслеђе за речи. Не може се све објављивати. Блажени као да већ не живе у нашем многословном свету. И онај ко им је најближи, најмање ће причати.

Кратко, мало сам испричала о блаженој старици, зато што сам се ограничила само личним сећањима или оним што ми је испричала њена "сакелејница" – мајчица Лукија. Али, не ради се о речима, већ о духовној снази, која се и данас разлива по души приликом помена драгог имена туђиноватељке Љубови.

Љубав не умире иза гроба. И ако и даље будемо волели ону која нас је волела за живота, молићемо да нам њеним светим молитвама Господ опрости наша сагрешења и да нам помогне да се поправимо.

Сећа се писац Николај Коњајев

Пре пет година многи Петербуржани су ишли у Сусањино, на малу железничку станицу, силазећи пре Вирице. Овде је живела Љубушка.

Љубушка је била старица, много јој је било откривено, много се дешавало, како се причало, по њеним молитвама...

Причали су како је једном на празник Казанске иконе Мајке Божије Љубушка нестала из куће. Узнемириле су се жене које су живеле са старицом. Куда је могла да оде, ако се и по кући једва кретала? Кренули су у потрагу за њом и нашли су је у цркви.

"Како си превалила толики пут?" чудили су се.

"Па нисам ишла сама..." одговорила је Љубушка. "Богородица ми је помогла."

Много таквих прича се причало о Љубушки, а код ње су људи ишли по савет, по молитву. Љубушка слуша госта, онда помера прсте као да листа књигу, и да одговор. Од многих сам чуо да су им ови савети помагали у уређењу живота.

Једном сам такође кренуо код Љубушке у друштву православних песника. То је било зими. Дан је био мразан, чист. Светлוצале су на сунцу гранчице под ињем. Било је тихо. Гласно, тако да се чуло по целом насељу, шкрипео је снаг под ногама.

Лако смо нашли Љубушкину кућу. У насељу су је сви знали.

Утабаном стазицом ушли смо у двориште и попели се на трем. Онда смо дуго стајали у малој соби поред вреле, наложене пећи – чекали смо да нас позову код Љубушке.

Жена која је себе називала грешницом Анфисом узела је намирнице, које смо донели и некако је одмах постала благонаклона према нама.

"Долазе, долазе..." уздахнувши пожалила се. "А људи су различити... Мајчици је врло тешко, кад не долазе сами..."

"Па и нас има читаво друштво..." било нам је непријатно. "Нисмо знали..."

"Ништа страшно што се у друштву..." рекла је грешница Анфиса. "Главна је чудо што сте сами. Ја осећам... А ова," климнула је према вратима која воде у собу, "није дошла сама..."

И прекрстила се окренувши се према иконама.

На крају су се отворила врата која воде према соби у којој се налазила Љубушка, кроз њих је изашла жена од тридесетак година. На образима су јој црвени печати, очи су јој немирне.

Изгледало је да се жена бави неком издавачком делатношћу. Претуривши по торби извукла је читав свежањ папирних иконица.

"Хтела сам да оставим Љубушки..." рекла је. "Ми то издајемо..."

"Не-не!" почела је да маше рукама грешница Анфиса. "Узмите. Нама не треба."

Кад је жена отишла ипак се нисам уздржао и питао сам Анфису зашто је одбила иконице. Зар иконе могу да буду сувишне?

"Па не знам..." пристојно је одговорила Анфиса. "Цео зид је био у иконама. Јер Љубушка каже: "Шта мислите? – Да је то нацртано? Не... То нису цртежи, нису фотографије. То сами свеци стоје..." Можда је икона за друге слика, а за Љубушку није. Ма колико икона да буде, она ће се свакој поклонити. Иако нема снаге и иначе једва стоји на ногама... Јер, не знаш ни како да причврстиш такву икону. Само што не падне... Не знам зашто се иконице штампају на папиру... А Љубушка после плаче."

На овоме је разговор с грешницом Анфисом прекинут. Позвали су ме код Љубушке.

Збунивши се ушао сам у собу чији је зид заиста био пун икона и угледао ниску погрбљену старицу. Ослањајући се на штап, непомично је стајала код столице на коју ми је жена која се налазила у соби наредила да седнем.

"Питајте гласније!" рекла је. "Мајчица скоро уопште чује."

И потпуно сам се збунио. Тек сад сам схватио да не знам шта да питам. Могуће је било смислити неко празно питање, само зашто да питам оно што ме самог не брине претерано? А шта ме брине?

Поштено говорећи највише ме је занимало питање зашто се толико секирам како изгледам у очима овог или оног човека и притом скоро не размишљам о томе како изгледам у очима Божјим? Уосталом, то и није питање, зато што је одговор на њега унапред познат. Јасно је ако човек живи праведно, жели да га Бог види. А ако грешни, не само да то не жели, већ жели као да Бога уопште и нема.

Не... Наравно, требало је нешто питати. Ја бих и питао. Викао бих на сав глас кад бих знао шта да питам. Али, нисам могао да смислим потребно питање у овој соби у којој су ме гледали безбројни свеци са зидова.

"Молим вас, помолите се за мене," једва чујно сам прозборио.

Љубушка је прозборила нешто нејасно.

"Молим?" упитао сам.

"Пита за ваше име..." рекла је жена.

"Николај."

Љубушка је нешто преврнула у својој невидљивој књижици и спутивши главу, немо је почела да помера усне. Изашао сам.

И тако ми је Љубушка остала у сећању – погрбљена, мала, с немом молитвом на уснама, окружена свецима који стоје око ње.

Многи су то видели, многи су је такву запамтили... Мноштво Петербуржана је годинама путовало код Љубушке. А после је Љубушка отишла из Сусањина. "Одлазим..." рекла је како су људи преносили. "Нико се овде не моли, само причају..."

Годину или две се ништа није чуло о Љубушки док се није вратила накратко пред смрт.

Ево, сад би и требало отићи и питати: није ваљда да и тамо где је она туђиновала, само причају, а не моле се? Само више не може да се пита. Преставила се Љубушка...¹⁰

А.Иљинска

Никољски храм – плод молитава блажене Љубушке

Село Климентјево, данашња периферија Сергијевог Посада, настало је пре 580 година. Историја села је повезана с именом преподобног Сергија Радоњешког, оснивача града у којем се данас налази бисер Православља – целом свету позната Тројице-Сергијева Лавра, као и с именама бранитеља обитељи Шилова и Слоте, који су некада живели у Климентјеву. Затим су по руској земљи протутњале војске Пољака и Литванаца под руководством Сапеге и Лисовског, које су уништиле Климентјево, али је село поново саграђено.

Поред пролази друм за Москву, који носи име проспекта Црвене Армије. Он је некада био главна магистрала Сергијевог Посада. По обичају, овуда је пролазила царска свечана поворка на поклоњење у Лавру преподобног Сергија, ишли су пешке ходочасници. У Климентјеву су се задржавали, одмарали се, припремајући се за сусрет са светињом, зато је село названо "капија Лавре".

У Климентјеву се налазио Никољски храм. Он је после револуције био затворен. Овде је радила фабрика пецива, затим је црква дуго стајала ничија, пропадала је и рушила се. 1991. године храм је предат Руској Православној Цркви. Парох је био предавач Московских Духовних школа протојереј Владимир Кучерјавиј.

Отац Владимир предаје студентима догматску теологију. Протеклих година био је помоћник ректора Московске Духовне Академије, шеф академске библиотеке. Члан Богослужбене комисије, аутор службе посвећене родитељима преподобног Сергија преподобним Кирилу и Марији, свештеномученику митрополиту Кијевском и Галицком Владимиру, патријарху Јову, Његовој светости патријарху Тихону.

Прошло је осам година и храм је обновљен из запуштености. Централни престо је освештан у част Успења Мајке Божије, због чега се храм званично назива Успенски, северни олтар је у име светитеља Николаја, јужни – Јована Претече. То је једини храм у Сергијевом Посаду, у којем постоји престо светитеља Николаја, да га људи не би мешали с Успенским сабором Лавре у народу се зове Никољски.

¹⁰ Коњајев Николај. Љубушка//Горница. Зборник православних писаца. 1999. бр. 8., стр. 3.

Мало ко зна да је Никољски храм у селу Климентјеву, који представља украс родног града – плод молитава блажене Љубушке, која је оца Владимира Кучерјавог благословила на овај подвиг.

Налазимо се у кући оца Владимира. Попадија Људмила налива чај, са зидова гледају пресвети ликови.

"Кад је отац Владимир примио храм, осећао се веома лоше," почиње своју причу попадија. "У храму тада није било ни плафона, ни пода није било, само неке рупе, удубљења. Кад је служио молебан светитељу Николају и кадио, вртело му се у глави, плашио се да ће пасти. Добровољно је прихватио да буде настојатељ у старости, то је учинио свесно, желећи да послужи Цркви иако ово није лак крст. "Ко ће ако нећу ја?" рекао је себи. А и живимо у близини. Али, да ли старији човек има снаге за овај подвиг? И ја сам отишла да се посаветујем с блаженом Љубушком. Придружила ми се пријатељица.

Ето и Сусањина. Пошто нисмо знале адресу, кренуле смо у локални храм Казанске иконе Мајке Божије. Службе није било. Дочекала нас је стражарка Анушка, диван човек, сама љубав. Рекле смо да тражимо блажену Љубушку. "Причекајте у храму, сигурно ће доћи овамо да се моли," посаветовала је Анушка. Послушале смо је, чекамо.

Блажена се напекон појавила. Одмах ме је запањила њена сличност с нашом мајчицом Ксенијом Петербуршком, као да је Љубушка сишла с иконе. Исто тако мала, с марамом, чак јој и прамен косе испада с десне стране, као на иконописном лику. Обучена је скромно, али уредно – има стари капутић, крзно с оковратника је опарано.

"Мој баћушка је узео храм, а здравља нема," рекла сам Љубушки.

"Саградиће, саградиће храм и добиће велику награду," одговорила је блажена.

И можете мислити: убрзо после овог сусрета мужа је из Москве назвао познаник-намесник и рекао: "Оче Владимире, да ли имаш кола?" – "Немам, нисам имао и нећу имати." Испоставило се да у Москви живи неки богољубиви предузимач који је намеснику поклонио кола и питао је да ли зна још неког свештеника којем је потребан аутомобил. Он је телефонирао нама у Сергијев Посад, иако у Москви има толико познаника. Тако је отац Владимир добио своју "ладу". Не знам да ли је то награда коју је предсказивала Љубушка...

Затим сам упитала блажену за сина, који је тада служио војску, а почетком 90-их година је време, сећате се, било веома напето.

"Доћи ће, доћи ће из војске," радосно је потврдила Љубушка.

"А где после тога да иде да се школује, на факултет или на богословију?"

"И тамо је добро и тамо је добро," рекла је Љубушка.

И заиста, син се вратио из војске, жив-здрав и уписао се на медицински факултет.

И пријатељица је упитала нешто своје. Сва питања су разјашњена, треба да се повучемо на време. "Девојке, немојте да идете, Љубушка ће сад да се моли," прошапутала је Анушка. А нама је незгодно, човек се моли, није лепо да кришом гледамо. "Немојте да идете," инсистирала је Анушка и ми смо остале.

Љубушка иде од иконе до иконе, пише прстићем по длану, као да у невидљиви поменик уписује нека имена и као да пред Богом чита своју цедуљу.

На налоњу је била икона, не сећам се која, вероватно Рождества Богородице, јер се ово одиграло у другој половини септембра. Одједном Љубушка поче снажно да маше руком, ногом као да шутира некога, а у храму уопште нема људи. "Тера непријатеља," објаснила је Анушка.

Након што се Љубушка помолила стражарка нас је позвала у своју собицу да попијемо чај додавши да блажена врло ретко пије чај, најчешће само прокувану воду. Љубушка је носила торбицу, испоставило се да се у њој налазе кувани кромпир и краставци. Ћутке нам је пружила по краставац. Уредно је разломила кромпир, пажљиво га је појела.

Сећам се да сам се чудила: Љубушка је имала скоро 80 година, а како су јој лепе руке, уопште нису старачке, интелектуалне су, племените. Све је на њој било пристојно,

чисто: ноге у папучама, чарапе просте, али чисте, нису биле спуштене, нису поцепане, похабане, као што се понекад може видети код старица. Није говорила много, али је њено ћутање било красноречивије од свих речи. Сила блажене није била у речима, него у нечем другом, што је изнад речи.

Спремајући се за Сусањино, накуповала сам намирнице: у Лењинграду се тада све куповало за бонове, а знала сам да Љубушка не узима новац. Поклон је био прост: килограм тестенина у паковању, килограм хељде и још нешто слично. "Ово је за вас, мајчице." – "Шта је то?" с дечјом радозналошћу је упитала Љубушка, бацила је поглед у торбу и остала је задовољна. Свега има помало, али је пакет био тежак, а она је стара. "Дајте, мајчице, однећу куда кажете," предложила сам. "Однеси, однеси," пристала је Љубушка и рекла адресу.

Тада је у храм свратила још нека жена – пала је пред Љубушкине ноге, пита за нешто своје. Почели смо да се разилазимо. Тек што смо изашле на врата стигла нас је Анушка: "Гледајте, девојке, Љубушка жели да вас испрати." Окренуле смо се и видимо: блажена је оставила своју посетитељку стоји на трему, маше нам руком. Ишле смо дугачком стазицом, леђима окренуте према капији, лицем према мајчици и стално смо се клањале и клањале. Машемо и машемо молитвеници нашој, не можемо да одвојимо поглед, и тек кад смо прошле на капију она се вратила у храм.

Однеле смо поклон на наведену адресу мајчици Људмили Ивановној и већ идемо електричним возом за Санкт-Петербург, као да летимо на крилима. Испунила нас је таква срећа, таква неизрецива радост. У души је био мир и спокој, живот је изгледао праведан, спасоносан. Ево шта је сусрет са светошћу. Ретко ко има среће да доживи то у наше време, али онај ко је осетио – никад неће заборавити...

А ево још догађаја који се није десио мени, зато нећу наводити име те жене. Њен муж је био свештеник, упокојио се рано оставивши двојицу синова. Једном од њих се десио несрећа: без родитељског благослова је почео да се среће с неверујућом, некршћеном девојком, пао је с њом у грех без венчања и био је тврдоглав у свом паду. Како је било њој, удовици поштованог свештеника да то издржи, како да гледа људима у очи? Отишла је код блажене Љубушке, испричала јој је своју несрећу. Љубушка ју је пажљиво саслушала и рекла: "Триша је био добар и биће добар, све ће бити добро." Тамо је била још једна жена са сличним проблемом, али јој Љубушка ништа није рекла, прећутала је, очигледно, сиротицу није очекивало ништа утешно. А с мојом познаницом је све испало по Љубушкиним речима: Григорије се опаметио, заволео је православну девојку, склопио је с њом законити брак. Данас имају троје деце, они су парохијани нашег храма, сваке недеље њих петоро долази на службу. Тако је Љубушка и измољавала људе. Ум не може да појми како јој је то полазило за руком, али су њене молбе биле угодне Богу, а ми људи добијали смо само плодове њених молитава. Није Господ случајно рекао да се свако дрво познаје по својим плодовима и да се не беру смокве с жбуња, нити се грожђе бере с купине (в.: Лк. 6, 44).

Док се попадаја сећала блажене отац Владимир је ћутке седео и слушао. Затим је рекао:

"Нисам се лично удостојио да видим живу Љубушку, али је несумњиво поседовала одређену харизму. Чим је Љубушка рекла да ћу подићи храм и добити награду, на мене су навалиле болести, имао сам шлог. Видите, сад идем са штапом. Мислим да награда коју је предсказала уопште нису кола, не – ми хришћани од Господа добијамо једну награду: болести и туге."

Говори Љубов Васиљевна Пташинска (град Хотково у Московској области)

Мој син је служио војску на северу, ближила се демобилизација. Маштала сам о томе да постане монах. Отишла сам код Љубушке да молим за њене свете молитве за

њега, она је неочекивано рекла: "Ако се сад не ожени – уопште се неће ожени." Отишла сам кући радосна и кажем свом мужу, протојереју Николају: "Оче, Љубушка ми је открила да се ако се сад не ожени, уопште неће женити. Треба непрекидно да читамо Псалтир да се њене речи испуне." И заиста, где ће тамо, на северу, наћи себи младу?

Три дана касније звони телефон. "Мама, да ли си добила моје писмо?" А ја сам три дана вадила пошту и не разврставајући је слагала на гомилу – нисам имала времена. Гледам и видим писмо од сина. Саопштава да је ишао да се демобилише, срео је девојку и одлучио је да се ожени њом.

Опет идем код Љубушке: "Каква несрећа, син се жени ко зна киме!" – "Она је добра, биће добра попадија," рекла је Љубушка. Касније сам се сазнала да је кад се упознао са својом будућом женом видео да је девојка чиста, да није покварена. Питао ју је: "Да ли си крштена?" – "Нисам." И син ју је одвео у локални храм да се крсти. Свештеник му није дозволио да буде кум иако је то желео: "А шта ако ти падне на памет да се ожениш њом?" Сину тада о томе није размишљао, али је Птомислом Божјим већ било предодређено. Касније се крстила цела породица ове девојке. Она је заиста постала добра попадија. Родиле су им се четири кћерке, а они су машгали о сину, као у царској породици. Отишли су код Љубушке. Обећала је као Паша Саровска: биће син. И десило се по њеним речима – родио им се дечак.

А ево још једног случаја. Моја кћерка Нађа се упознала са студентом богословије, он ју је запросио: "Ја верујем само Љубушки, ако ме она благослови, удаћу се," рекла је Нађа и нас две смо кренуле у Спасо-Бородински манастир код игуманије Серафиме где је тада, како су нам рекли, Љубушка била у гостима. Мати Серафима је рекла да је Љубушка код њих била у пролазу, није чак ни преноћила, а сад је отишла код мати Теодоре у Вишњи Волочек. Похитале смо да тамо.

Дошле смо, кад је већ била дубока ноћ, у тами идемо по граду, тражимо Казански манастир. На крају су нас довели до наше рођене мајчице. Клекле смо пред њом на колена. "Љубушка, да ли да се удајем?" пита Нађа. "Он је добар," одговорила је Љубушка. "Хоће ли бити свештеник?" – "Биће." Пошто је Љубушка тако рекла Нађа је одмах дала свој пристанак. Враћале смо се кући срећне, Нађу смо благословили да се удаје, решила се њена судбина, игуманија Теодора јој је лично поклонила прстен.

Одлучили смо да младенцима купимо стан у Сергијевом Посаду. Имали смо новца тачно за једнособан стан. Нађа се опет обратила Љубушки: шта ће она рећи? – "Узмите двособан," рекла је Љубушка. А како ћемо узети ако немамо новца? Тешка срца се договарамо за једнособан стан, већ смо и варијанту нашли. Скоро да смо склопили посао, а власница каже: "Причекајте мало да однесем ствари." Нађа је одмах све схватила: "Нема Љубушкиног благослова за то." И одустале смо од ове намере.

Узеле смо новине, гледамо какви двособни станови се продају, и нашле смо један одмах поред Лавре. Почела сам да обзвњавам познанике, узајмили смо се и купили смо га. Младенци га тако и називају: "Љубушкин стан." Зет је дуго био ђакон, а сад је јереј Јарослав, служи код оца Владимира Кучерјавог у Никољском храму у Климентјеву.

Моја другарица је живела у комуналном стану. Њен комшија је био пијаница, соба је била на углу, влажна. Отишла је код Љубушке с питањем како да добије други стан. Љубушка је слуша, не одговара. После је рекла: "Моли се," и више ни речи. Ускоро је упознала жену која се селила у двособан стан, а свој бивши једнособан је решила да поклони неком вернику. Другарица је за недељу дана прикупила сва документа и преселила се. Дошавши код Љубушке зачудила се: никад није видела да се блажена тако весело, заразно смеје. Смеје се и понавља: "На трећем спрату и прозори гледају на двориште!" Тада је схватила ко је за њу измолио овај стан.

У отварању нашег хотковског манастира Љубушка нам је помогла као нико. Како смо покушавали ово да издејствујемо, колико смо се натрпели тада, почетком 90-их година! У Загорском исполкосу су пред нама затварали врата, нису хтели да слушају, молбе нису примали. "Шта да радимо, Љубушка?" – "Идите у Москву." Ишли смо у

Министарство културе, у Мособлисполком, о сваком кораку смо се с њом договарали, за све смо узимали благослов, и напoкoн је наш манастир отворен. Овде почивају мошти родитеља преподобног Сергија – преподобних Кирила и Марије. То се десило по Љубушкиним молитвама.

Једном сам дошла у Сусањино. Мислила сам да ћу да легнем да спавам на тераси, а Љубушка је благословила: "Лези у велику собу, а на тераси нека спава Гаља (кћерка домаћице)." Кажем мајчици Лукији: "Незгодно ми је да вас истерујем, али не могу да не послушам Љубушку." Учинили смо како је рекла. Ноћу су допутовала двојица монаха с духовном децом, Лукија и ја смо их сву ноћ примале, а Гаља је мирно спавала на веранди и нико је није узнемиравао.

Један човек, нећу говорити његово име, није хтео да иде на ново место на које је одређен. Љубушка му је рекла: "Иди код Патријарха." Он се смирио и отпутовао је тамо где су га упутили. Сад је то веома велики човек.

Мајчица је скривено управљала људским судбинама, и то тако да се нико није досећао и није подозревао да је то она. Једном смо Љубушка и ја биле саме у сусањинском храму. Ја сам брисала иконе, она се молила. Одједном улази девојка, млада, нашминкана, плаче, шминка јој се размазала, низ лице теку црне сузе. "Љубушка, другарица ми се удала и остала сам сама. Момци се данас лоше забављају, родитељи су ми неверујући, шта да радим, Љубушка, као да живим, на шта да се ослоним?" – "Иди код Царице Небеске," рекла је блажена.

Девојка је целивала икону Мајке Божије, а сама плаче, не може да се заустави. Љубушка јој показује мене: "А сад јој приђи." Мислим: како је могу да јој помогнем? Али, пошто је Љубушка шаље, значи треба да је саслушам, да је умирим, тако сам размишљала. Рекла сам: "Дођи код нас у Сергијев Посад. Паре узајми, а кад дођемо одмах ћемо послати новац поштом. Уписаћемо те у диригентско или иконописно одељење." Искрено говорећи, сама у то нисам веровала, говорила сам просто ради утехе. Мислила сам, да ћемо јој кад дође, пружити топлину, нежност, исповедиће се, причестиће се, отићи ће код старца и вратиће се. Она се обрадовала, питала је како да ме тамо нађе. Објаснила сам јој: преко познанице у продавници за продају икона.

И већ на јесен, на Крстовдан, стојим за певницом у Успенском храму. Одједном ми прилази познаница и каже да ме тражи девојка из Сусањина. Нисам мислила да ће се одлучити да дође. Шта да радим с њом? Пришла сам свештенику, све сам му испричала. Он је размислио и рекао: "Значи, душа јој је чиста, пошто не може без страха да греш, срж је здрава, то је добро. Сутра код мене долази једна игуманија, попричаћу с њом." Уредили смо да преноћи код једне вернице, а сутрадан ју је игуманија повела у свој манастир. Девојка је отишла с њом, сва блиста. Касније сам сазнала да су код ње долазили родитељи и брат – цела породица је преко ње пришла Богу. Ето како је наша Љубушка уређивала људске судбине. Све јој је било откривено, кога и код кога да пошаље и шта ће из тога испати. Све је изгледало просто, може се рећи, свакодневно, а последице су биле судбоносне.

Једном Љубушка поче да удара пешкиром по прозору: "Не дирајте оца Николаја!" Запамтила сам да је то било у четвртак, у три сата. Дошавши кући упитала сам мужа шта му се десило у то време. "Ко ти је испричао?" зачудио се он. Испоставља се да га је управо у том тренутку вребала велика опасност, непријатељ је устао на њега преко људи и Љубушка му је из далека молитвено помогла. Све је знала, све је видела, све је осећала. И домаћица Лукија Ивановна је говорила: "Љубушки је све било откривено." Обично стоји у цркви, а с леве стране некога тера руком. Видела је демоне, то је свима познато.

Мислила сам: стално је питам о својим свакодневним пословима, а требало би гледати како се ова угодница Божија моли док је још поред нас, на земљи. Једном се Љубушка дуго молила, затим је пришла и рекла ми је два греха за које није знао нико осим мене: "Моли се, иначе ће Господ тражити одговор на Страшном Суду."

Други пут смо поново остале саме у храму. И дошла су тројица, обријаних глава, у кожним јакнама, са златним ланцима. Они су почели да се кају Љубушки за своје злочине. Ја сам отишла мало даље, да не чујем нешто сувишно, да не будем нехотични сведок. Љубушка им је нешто рекла. "Идите пред крст, замолите опроштај од Господа," допирало је до мене. Они су пришли, клекли су на колена, повили обријане главе, неспретно су се прекрстили...

Дошло је у Сусањино двоје, мушкарац од тридесетак година и млада жена од преко двадесет година. Он је остао напољу, она је ушла, пружила је Љубушки понуде – хељду, пиринач, шећер, а она је одгурнула, чак је бацила на сто. "Љубушка, зашто од мене нећеш да узмеш?" увредила се млада жена. "Они не дају," одговорила је блажена показујући на иконе.

Затим је строго питала: "Зашто не живиш с мужем?" Испоставило се да је муж ове посетитељке психички болестан, а она је иконописац. Послали су је на школовање у Санкт-Петербург. Почела је да узима часове иконописања код овог човека, који је остао у дворишту, и заљубила се у њега. Дошли су да реше своју судбину. "Муж те не вара, треба да му се вратиш, да идеш у цркву с њим. Причешћујте се заједно и он ће се исцелити."

На крају је у кућу ушао мушкарац. Љубушка му је отворено рекла. "Ти треба да будеш у манастиру." Ја, нехотични сведок, помислих: занимљиво, одмах тако каже да иде у манастир. Испоставило се да је он већ имао расофор, Љубушка је одмах то видела и поновила: "Њен муж ће оздравити, а ти се враћај у свој манастир." О каквом браку може бити речи? Отишли су збуњени...

Код Љубушке су често долазили људи чији су рођаци нетрагом нестали, доносили су фотографије. У таквим случајевима Љубушка је благосиљала да се служе молебани светитељу Николају, да се пале свеће. Некима је одмах говорила: "Он се више неће наћи."

Сваког дана у подне Љубушка је долазила у храм да се моли, имала је и свој кључић. Ишла је од иконе до иконе, целивала их је, писала је прстићем по длану, некога је измољавала

Дошла је код ње по савет једна жена "бизнис-лејди", у краткој сукњи, а Љубушка је изненада подигла своју хаљину, као мини. Жена је помислила: "Код кога сам дошла? Па то је нека лудача." После неколико дана с бруком су је отпустили и схватила је смисао Љубушкиног пророчанства. Други пут је већ дошла другачије, пристојно обучена, као што хришћанка треба да буде одевена, смирена, скрушеног срца.

Код ње су ишли покојни отац Инокентије (Просвирњин) и владика Владимирски Евлогије. Излазећи од Љубушке он је рекао. "Овакви људи држе свет."

Једна моја познаница је сањала Љубушку на 40 дан њеног блаженог упокојења. Чудно што није била стара, већ млада, лепа, од тридесетак година. Обема рукама је зове, мами. А њени познаници су управо ишли на гроб код Љубушке да је помену и у њиховим колима је било једно слободно место.

Један свештеник је дошавши из војске отишао код Љубушке. Прво је помислио да је то проста старица. А касније је у храму имао виђење: Љубушка је изнад света, држала је у рукама дугачку мараму, као на икони Покрова Богородице и схватио је какав је то човек. Њене молитве покривају све нас. И кад ми бива тешко, ја призивам Љубушку и она се увек одазива.

Јелена Александровна Комаров

Док је отац био жив у нашој кући су често били сиромаси.¹¹ Добро се сећам сусањинске Љубушке и блаженог Теодора, они су нас често посећивали. Љубушка је у то време имала четрдесетак година, али је још тада остављала утисак старице, била је ситног раста, повијена, погрбљена. Кад би је угледала мама се обично обраћала оцу ускликом:

¹¹ Јелена Александровна Комаров – кћерка духовног сина старца Серафима Вирицког А.А.Смирнова.

"Ево, твоја поштована Љубушка иде!" Мама је и сама одлазила код Љубушке, водила је људе код ње.

Код Љубушке ме је 1993. године упутио први вирицки летописац Андреј Новиков. Он се крстио у Сусањину по благослову Љубушке, често је посећивао блажену. Она му је предсказала да ће постати свештеник. После се Андреј оженио Ином с којом је долазио код мене и служи као свештеник негде у Белорусији. Дакле, 1993. године сам отишла у Сусањино.

У годинама у којима нисам видела Љубушку она се мало променила. Стицао се утисак да је то човек без година, који живи ван времена – човек из Вечности.

Љубушка је изашла иза пећи, нешто је промрљала. У њеним рукама је било много ситнине. Усредсређено је пресипала новчиће из једне руке у другу. Њене усне су се мрдале. Сећам се да је на зиду висио велики портрет оца Серафима Вирицког. Љубушка је говорила неразумљиво, муцаво, разликовале су се само поједине њене речи. Нешто од њених речи ми је "превела" Фаина.

Тог дана сам у кући Лукије Ивановне срела жену која је дошла код Љубушке с великом несрећом. Њено лице је било црно од туге. Њен син-бизнисмен је нестао у тајанственим околностима. Одавно од њега није било ни трага ни гласа, милицијска потрага је била безуспешна и најрођенији не знају како да се моле за њега. Дошла је код Љубушке и блажена каже да је жив и да га треба помињати за здравље. Мајка не губи наду, каже, да ће се молити за њега по свим манастирима.

Прошле су две године и поново сам у Сусањину са својим проблемима. Овог пута се сусрет с Љубушком одиграо у цркви. Сећам се да је куповала свежњеве свећа, ишла је и палила их је испред икона, додајући: "За Љубу, за Љубу." На своје чуђење угледала сам у храму исту жену која је туговала због несталог сина. Осмехивала се, њене очи су зрачиле радост. Загрлиле смо се, пољубиле.

Испричала је како се по благослову Љубушке ватрено молила за сина који је нетрагом нестао и једног дивног дана поред ње су лагано прошла кола за чијим воланом је седео лично он. Није окренуо главу, гледао је право пред собом, ниједан мишић на његовом лицу није заиграо, али као да је намерно вози врло лагано, као да јој је омогућавао да га види и да се увери да је с њим све у реду. Жена је схватала да је њен син због нечега принуђен да се крије, али је жив и здрав, а шта је мајци још потребно? Пожурила је да благодари својој спаситељки. Сад често долази у Сусањино, даје прилог за цркву у којој се Љубушка моли. Имам негде записан телефон ове жене, ако је потребно, лично може све ово да посведочи.

Блажена Љубушка шаље код Јована Кронштатског¹²

У новембру 1993. године дечака по имену Константин у школи је ударио друг из разреда. Ударац је погодио у нерв између кичме и карличне кости, што је довело до веома јаке упале која је претила парализом. Првог дана дечак није могао да једе и да хода, повраћао је, сваки покрет му је причињавао страشان бол. Лекар-неурохирург којег су позвали у кућу саветовао је да се више креће (касније се испоставило да је овај савет био потпуно погрешан) и да дође код лекара за недељу дана.

Родитељи дечака који је ударио Константина позвали су у кућу код болесника свештеника из цркве светог Јова Многострадалног, оца Николаја. Најрођенији самог овог Константина тада су мало веровали у Бога и нису били црквени људи, али су ипак пристали да отац Николај изврши јелеосвећење за њиховог сина.

После тајне јелеосвећења Костја је први пут за два дана јео и чак је устао, али му је после извесног времена порасла температура. Тада је свештеник благословио да се позове "хитна помоћ". Дечак је стављен у реанимацију с изузетно јаком упалом, која је претила

¹² Следећа два случаја исцелења наводимо по књизи: Светилник вере и побожности свети праведни Јован, Кронштатски чудо творац. СПб., стр. 37-39, 45-46.

инфекцијом крви. Недељу дана се налазио под инфузијом, два пута су му пречишћавали крв, преливали су му крв, али ништа није помагало. На крају су хтели да му врше пунктирање на месту убоја.

Тада су Константинови родитељи назвали оца Николаја да добију благослов за пунктирање, али их је он упутио код старице Љубушке у Сусањино (код Петербурга). Саслушавши родитеље болесника блажена старица је рекла: "Дечак је добар, живеће, мажите га уљем," а онда је неочекивано викнула за њима: "Не дај да секу, узми га из болнице и иди код Јована, заједно ћемо се молити." Верујући у заступништво оца Јована први пут су дошли у манастир на Карповки где су им монахиње посаветовале да читају Акатист свецу четрдесет дана, што је и било испуњено, а мајка детета је осим тога, читала још и Акатист Иверској икони Мајке Божије.

Након одласка у крипту св.Јована Кронштатског дечак је из реанимације пребачен на оделење где се налазио још дуго времена. Морали су да га уче да седи, да хода. Уздајући се више у помоћ Божију него људску и сећајући се речи блажене Љубушке родитељи су одбили операцију коју су лекари препоручивали, али су све време мазали сина уљем од моштију, молили су се за њега, позвали су свештеника који је дете причестио у болници (због чега је добио прекор од лекара). После извесног времена прва дијагноза – осетомијелитис је преиначена и лекари су приликом прегледа открили само "последнице после убоја". Данас је Костја живахан, жустар дечак.

Своје писмено сведочанство родитељи чудесно исцељеног детета завршавају следећим дубоким речима: "Наш дечак је, хвала Богу, жив и здрав. Али, главно је што смо његовим страдањима, његовим болом ми стекли веру у Бога. Сви ми смо почели да се исцељујемо душом – цела наша породица. Сад имамо своју парохију, свог духовног наставника. Почели су да нас окружују необично добри људи. Ето тако се исцељујемо захваљујући светом Јовану Кронштатском."

Исцелење Љубови од рака

Често су телесне болести последица наших грехова, зато се човеку исцелење дарује после искреног, дубоког покајања. Ево једног од таквих случајева.

Жена из Москве по имену Љубов, стара 45 одина, у лето 1996. године дошла је у манастир да се захвали свештенику и испричала је о свом спасењу.

Око годину и по дана пре тога лекари су јој пронашли рак и рекли да хитно, у року од три дана треба обавити операцију. Међутим, Љубов је одлучила да одложи лекарску интервенцију како би се хришћански припремила за њу – причестила, обавила јеleosвећење. По благослову свог духовног оца отишла је на исповест код архимандрита Амвросија (Јурасова), духовника Свето-Ваведењског манастира у граду Иванову. Тамо се веома детаљно исповедила и у току исповести је поново анализирао цео свој живот. Уз помоћ о.Амвросија исповедила је све заборављене грехове и причестила се Светим Христовим Тајнама. Затим је отишла код блажене Љубушке која јој је посаветовала да се не оперише, него да узме освештано уље од моштију светог Јована Кронштатског и да маже болесно место.

Кад је Љубов саопштила лекару да одбија операцију, он ју је назвао "неозбиљном" женом, очигледно је сматрајући полулудом. Свету, далеком од Бога увек изгледа безуман живот по Христовим заповестима! С вером, препустивши се свецело вољи Божијој, Љубов је почела свакодневно да маже болесно место уљем. Отприлике после две недеље осетила да у њој као да је нешто пукло, после чега је почела одмах боље да се осећа. Убрзо су нестали отоци, нестали су сви симптоми болести. Љубов се више није обраћала лекарима – толико је очигледно било чудесно исцелење по молитвама оца Јована и блажене Љубушке.

Јелена Романовна Стрељников

(село Терапонтово у Вологодској области)

Мој син Михаил је одлучио да се после школе упише на богословију. Духовник му је рекао: "Прво одслужи војску," – али он нипошто није хтео да слуша, упоран је. Тада га је свештеник благословио да оде код блажене Љубушке.

Затекли смо је у Сусањину у цркви. Пришла сам, кажем: син хоће да се упише на богословију. Блажена је одговорила нешто неразумљиво: "Шесторо или седморо људи... тамо ће бити много икона..." Кажем Миши: "Ништа не разумем, иди питај сам." Пришао је, поразговарали су. Враћа се срећан: "Љубушка је благословила!" Следећег дана је предао документа у Санкт-Петербуршку богословију.

У дубини душе нисам веровала да ће га примити: дечак је, не познаје живот, завршио је сеоску школу у Терапонтову, каква знања може да има? А он је положио испите с одличним успехом. Смештен је у општежитије. У соби је било шесторо људи, он је био седми и у њој је било много икона – све је било онако како је Љубушка предсказивала. Међутим, није дуго студирао, дошао је позив из војног комитета – није пропала ни реч духовника. Вративши се из војске завршио је школовање. Данас отац Михаил служи у Спасо-Преображенском храму у Санкт-Петербургу. Тако је блажена Љубушка одредила његову судбину.

Галина Шејн (Владимирска област)

Једном сам се јако разболела и пала сам у такву чамотињу да сам мислила да ћу брзо умрети. Дошла сам у Лавру и добила благослов да одем код блажене Љубушке. То је био мој први сусрет с њом. Почела сам да је молим да се помоли за мене, зато што ме је јако болело. Почела је да пише прстићем по својој руци и да се моли на свом језику. Ослушкивала сам и нисам могла да схватим како се она моли. Љубушка се помолила, а онда је рекла већ јасно да ће све бити добро, да нећу умрети. Рекла је да одслужим молебан Спаситељу, Мајци Божијој и Анђелу-Чувару. Да се више молим и молим Бога за помоћ. Поред Љубушке сам провела свега неколико сати, а добила сам такво олакшање, радост. Дух чамотиње је прошао. Толико снаге се појавило у мени да сам ишла и по светим местима: код блажене Ксеније, код светог Јована Кронштатског, а раније сам једва ходала, осећала сам такву слабост. И у души сам осећала велику радост. Ево како је Љубушка брзо помагала нама, грешнима.

Милошћу Божијом удостојила сам се да још једном одем код блажене Љубушке. Мучила ме је несаница и отишла сам код Љубушке по помоћ. Кад сам дошла она ме је одмах ставила да легнем на њен кревет, чврсто сам заспала, одспавала сам 3 сата, а Љубушка се све ово време молила на свом језику, с времена на време прилазећи кревету на којем сам лежала. То су ми касније испричали моји сапутници. А од ње сам одлазила као да летим на крилима, толико сам снаге имала. По светим местима Санкт-Петербурга сам јурила, толико се радости и енергије појавило у мени. И сваки пут тако нисам желела да се растанем од Љубушке, јер било је тако лепо и лако поред ње да су се заборављале све невоље и туге!

Код Љубушке је увек ишло јако много народа и она је све примала, молила се, тешила је људе. Увече би накратко заспала, а ноћу се до самог јутра молила и дешавало се да је понекад громко плакала, викала је, заборављала се, често се бранила рукама, узбуђено је говорила на свом језику – очигледно, ратовала је против сила мрака. Било ми је тако жао у тим тренуцима! Какву борбу је водила са силама мрака молећи се за људску душу!

Љубушка је још говорила да често треба ићи у храм, молити се Богу, Мајци Божијој, свом Угоднику чије име човек носи, палити свећу Анђелу-Чувару. Посебно је добро бити на литургији. Сама Љубушка је сваког дана ишла у храм, дуго се молила

испред сваке иконе, причешћивала се на свакој литургији. Пред Причешће је сва одлазила у молитву, ово њено стање се могло видети са стране. И име јој је дато Љубушка – она је била права Љубав према Богу и људима!

**Ана П.
(Сергијев Посад)**

То је било 1991-1992. године. Моја другарица и ја смо се спремиле да одемо код Љубушке. Пред пут смо узеле благослов нашег духовника да после посете Љубушке одемо у Владимир, јер из Петербурга има директан воз за Нижњи Новгород, који стаје у Владимиру. У Сусањину смо преноћиле, а ујутру, после доручка почеле смо да се спремамо на пут иако је воз кретао у 6 сати поподне. То је било уочи празника Благовести Пресвете Богородице и одлучиле смо да на бденију будемо у Владимирском храму, а да на литургију одемо у Владимир. Спремиле смо се, пришле Љубушки по благослов на пут. А она даје благослов и каже: "Само да не закасите!" Помислиле смо у себи: "Како можемо да закасимо ако има тек само десет сати ујутру, а воз одлази у шест поподне?"

Помислиле смо да нисмо добро схватиле, поново питамо: "Љубушка, благослови, одосмо ми!" А она поново благосиља и каже: "Само да не закасите!" Опет ништа не схватамо и кад смо се већ обукле пришле смо јој с истим речима и она је поново, благосиљајући нас на пут, поновила оно што је пре рекла.

Дошле смо на станицу Сусањино и овде су почела чудна изненађења: на разгласу су објавили да се сви електрични возови за следећих сат и по времена укидају. Нисмо се много изнервирале, јер је било још доста времена до воза, а од Сусањина до Санкт-Петербурга има отприлике четрдесет минута електричним возом. Сачекале смо електрични воз, дошле смо у град и све радимо лагано: мало смо се прошетале, свратиле смо у храм и отишле на железничку станицу по карте. Стале смо у ред испред шалтера, стојимо и одједном је на свим касама због непознатих разлога нестала струја. Наравно, престале су да раде. До одласка нашег воза остало је 30 минута, али стојимо – не може се десити да дуго нема струје! Да не бисмо губиле време замолила сам своју другарицу да оде до гардеробе по ствари. Отишла је и одједном кроз две минуте, дотрчава и каже: "Па ствари су нам на Витебској железничкој станици!" Потпуно смо заборавиле да имамо намеру да идемо с Московске железничке станице, а ствари смо оставиле на Витебској, јер смо одатле ишле у Сусањино! Уздахнуле смо и потрчале да ухватимо такси у нади да ћемо стићи да одемо и да се вратимо. Али, као за инат, ниједан таксиста није пристао да иде: преблизу је, не исплати им се. Морале смо да трчимо у метро. Наизглед, то је сасвим близу, свега две станице, али док прођемо кроз пролаз, док се попнемо из метроа, док дођемо до гардеробе – време одлази. Трчимо, секирамо се што нећемо стићи и заиста – вратиле смо се на Московску железничку станицу, а наш воз је отишао пре пет минута! Морале смо да купимо карту за Москву и да се вратимо у Сергијев Посад. Очигледно, требало је пажљивије да се односимо према блаженој Љубушки, да размислимо. Али ми смо биле младе, лакомислене, чинило нам се како ће да закасимо, ако имамо још толико времена! Требало је да се замислимо над тим да блажени ништа не говоре тек тако!

Зато нам се други пут, отприлике исто тих година десио још један случај који је такође имао везе с возовима. Тада смо моја сестра и ја отишле код Љубушке за 7-8. новембар. Ја сам имала слободног времена, а сестра је требало хитно да се врати. Биле смо код мајчице и кад се моја сестра спремила да се врати код Љубушке је из Петрограда дошао један богослов. Љубушка је попричала с њим, а затим га је замолила да испрати девојку до станице и да је смести у воз.

Како је касније причала моја сестра, кад су она и богослов дошли на станицу испоставило се да је сала пуна путника пошто су сви хтели да се врате кући после празника. Карата није било ни на једном шалтеру. Само неким чудом, очигледно по молитвама блажене, успели су да купе карту за први воз и она је отпутовала.

Ја сам се све то време секирала за сестру знајући да ће јој бити тешко да отпугује. Тада није било никаквих мобилних телефона и никако нисам могла да сазнам да ли је успела да купи карту или седи на железничкој станици. Увече сам упитала Љубушку да ли је моја сестра отпутовала и добила сам од ње потпуно миран и сигуран одговор: "Да, отпутовала је!" Она је то рекла тако просто и сигурно као да је сама видела моју сестру како седа у вагон и ја сам се одмах умирила.

Александра Игнатјевна Воронов (Сергијев Посад)

Први пут сам код Љубушке доспела на следећи начин. Дошла сам код свог духовника, а он ми каже: "Да ли си била код Љубушке?" Одговарам да уопште нисам била код блажених. Он каже: "Добро, иди с Надеждом!" А ја сам имала високу температуру, почела сам да одбијам, кажем да болујем. Али он ми каже: "Нема везе, лећи ћеш у возу на кревет, цео пут ћеш преспавати. Иди!" Морала сам да идем.

Дошле смо у Сусањино, ушле у кућу у којој су живеле Љубушка и Лукија. Љубушка ми је пришла, погледала ме је и одмах је отишла. А мене је у то време јако болела глава. Ставили су нас да спавамо, лежим, мучим се. И усред ноћи Љубушка ми одједном каже: "Шуро, умотај главу марамом!" Умотала сам и одмах ми је било лакше. А ујутру сам устала, отишла напоље и почела да повраћам. Љубушка је то видела и рекла ми је: "Шуро, зашто ниси рекла да ти је тако лоше? Дала бих ти хлеба, ти би мало презалогајила и све би ти то прошло!"

Био је Велики пост, у храму се служила литругија Пређеосвећених Дарова. Сви смо заједно кренули у храм. Све време док смо били у цркви Љубушка ми је често прилазила. Стоји, моли се, затим ми приђе – чита, чита нешто и опет оде.

И тако смо Надежда и ја почеле често да одлазимо код ње. Љубушка нам се увек веома радовала. Кад смо дошли други пут рекла ми је: "Шуро, јој, како је од тебе смрдело, одмах сам побегла од тебе!" А онда је ишла, ишла по кући, стално је писала прстићем по длану, помолила се, па ми прилази и каже: "Шуро, дај отказ! Реци свештенику и одлази, иначе ћеш умрети на послу! А кад доћеш, отвори све прозоре и врата – нека све изађе из куће! И реци свештенику да сам одслужи молебан код тебе!"

Ја сам тада радила у производњи. И заиста, почела сам лоше да се осећам. После се испоставило да ми је на послу нако "бацао чини". Тамо је била девојка из Ростова на Дону, наводно верујућа, знала је владику Јоасафа. И она ми је, како се испоставило и врачала разне пакости.

А ево како се ово открило. Једном сам дошла код духовника, а он ме пита: "Идеш на посао?" Одговарам: "Да." Он ми неочекивано даје кутију цигарета и каже: "Ево ти цигарете!" Ја сам их за послушање ставила у џеп и отишла на посао. Одећу смо држале свака у свом ормару, а нисмо их закључавале. И одједном ми прилази ова девојка и каже: "Шуро, није ваљда да пушиш?" Кажем: "Не пушим, а зашто ти претураш по џеповима?" Она се збунила: "Па, хтела сам нешто да узмем од тебе." Мислим у себи: "Овде нешто не ваља!" Једном је закаснила на посао, а тада је било строго, тридесет трећи члан и добија отказ. И очигледно, почела је да је мучи савест. Пре него што је добила отказ дошла је, пала пред моје ноге и признала: "Опрости, Шуро, то сам ти ја врачала!"

Мислим да је то у мом животу било главно исцелење по Љубушкиним молитвама. Љубушка није случајно говорила: "Одлази иначе ћеш умрети на послу!" Она је видела да је по мене штетно да тамо радим – и од људи су искушења и по здравље је тешко. Код ње је уопште долазило много људи, многима је помагала, исцељивала их је.

Ја сам по њеном благослову напустила производњу, запослила сам се као чистачица у медицинској установи, а плата је била сасвим мала. Она ми каже: "Јаој, Шуро, што ти је плата тако мала?" Ја кажем: "Љубушка, па помоли се да је повећају!" Она се после тога мало помолила и заиста, мало су ми повећали плату. А после је питам:

"Љубушка, а да ли могу да се замонашим?" Она одговара: "Не, него кад одеш у пензију." Кажем: "Љубушка, свеједно за мене Јуља и Ангелина раде!" У то време су у мојој кући живеле две младе девојке. И оне су ишле код Љубушке, Љубушка их је волела. Она каже: "Па шта, ти се свеједно сматраш на државном послу. А девојке нека раде, оне су младе и јаке!" Кад сам долазила увек клекнем на колена и питам за њих: "Љубушка, да ли ће оне бити монахиње?" Увек је одговарала: "Хоће! А ти се такође чувај, пази се! Оне имају маму, а ти немаш никога!" Оне су увек боловале за време Великог поста. Кажем јој једном: "Љубушка, сад је пост, оне су болесне!" "Младе су, треба да болују!" Касније су се обе стварно замонашиле. Она их је веома волела увек је питала за њих. А мени је све време говорила: "Кад одеш у пензију бићеш монахиња! Ето како ћеш онда добро да се молиш!" Засад се и молим тако, без монаштва.

Љубушка ми је такође причала о себи. Ако би неко питао, она није одбијала, дешавало се да исприча нешто о себи. Али све је то углавном сад већ свима познато: како се појавила у Петербургу, како је радила у фабрици, како су је одатле одвели, ставили у болницу зато што није хтела да вара с вешом, као што су је учили. Причала је како је отишла из болнице: од пешкира и чаршава је везала конопац и спустила се кроз прозор. Многи кажу да Љубушка није могла тако нешто да учини: како је могла, кажу на тако нешто да се одлучи, али ја сам лично од ње то чула. Причала је како је после тога кренула да туђинује. Говорила је: "Шуро, знаш, како сам туђиновала? Зими сам пешке ишла!" Стојимо она и ја и баш пада снег. "И знаш, нисам се смрзавала! А онда сам помислила: како то да се не смрзавам? Готово, одмах сам почела да се смрзавам! Да, туђиновала сам. Мајка Божија ме је чувала. Знаш где сам углавном туђиновала, Шуро? По шуми! Трудила сам се да идем железничким пругама. И ето, једном корачам, а у сусрет ми иде мушкарац. Шта да радим? Мајко Божија, шта да радим? Одједном с те стране пролази теретни воз. Мислим – куда ће сад? Воз на једну страну, ја на другу и побегла сам!" Ето тако нам је понекад у таквим фрагментима говорила о себи.

Ето такав је био њен подвиг: чувала је девственост, ишла је боса. И отворено ни од кога ништа није молила, шта јој дају, то је и јела. Она ми је говорила о себи: "Шуро, па јасам туђиноватељка! Ако ми дају нешто где дођем, ја једем. Ево сад сам била у тој кући и тамо сам јела пилећу супу. Шта ми дају, ја то и једем!" Она је спасавала људе код којих је долазила да би се људи кроз милост Божију према њој, туђиноватељки Божијој, спасавали.

Целог живота је била туђиноватељка. Кад је Љубушка већ била у Иванову једном сам дошла код ње. А она се спремаола у Дивејево и зове ме са собом да туђинујемо: "Шуро, хајде са мном!" Кажем: "Али, ја имам кућу, девојке!" Она каже: "Ма девојке ће се без тебе саме снаћи!" Али ипак нисам кренула с њом, а и она је брзо отишла из Дивејева.

Хоћу да кажем да је општење с Љубушком за нас представљало укрепљење и утеху по светим молитвама нашег духовника. Јер он, старац, није могао да нам пружи такву пажњу, љубав и нежност. Он је све време преоптерећен, код њега увек има много народа. Осим тога, ипак је он мушког пола и како ћемо ми тако блудни и страсни, примити утеху од њега? Може да се роди пристрасност према духовнику као према човеку. Зато ме је он увек веома смиравао. А по утеху ме је слао код ње. А Љубушка нас није смиравала, она је стално говорила с нежношћу, с љубављу: "Шурочка! Шурочка!" Једном сам дошла код ње и плачем. Она пита: "Шуро, зашто стално плачеш?" Кажем: "Љубушка, ето он ме стално грди и грди!" Она каже: "А ти кад дођеш код њега и он почне да те грди – ти овако ручице прекрсти и кажи: "Опрости ми!" и одмах бежи!" Једном сам дошла код ње и кажем: "Љубушка, сад ћемо те ставити у ранац и однети!" Она поче да се смеје: "Шуро! Ех, Шуро!" Испричала сам свештенику, а он ми каже: "А шта, мислите да само ви волите пажњу? И нама је то пријатно!"

А касније, кад је намесник био архимандрит Алексије (Кутепов) наш духовник је имао велика искушења. Превише је тада било у Лаври оних који му нису желели добро и који су се много наоружавали против њега. Он је Надежду и мене послао у Сусањино да би отац Константин одслужио литургију специјално за њега. Отац Константин је био

настојатељ храма у Сусањину. После смо једном тамо биле у време кад је он умро. Отишао је да причести некога у старачком дому, а Љубушка му каже: "Оче, не треба, немој да идеш!" Али, како се каже, "нема пророка у отаџбини својој," није послушао и отишао је. И ево, негде се оклизнуо у аутобусу, пао је и мислим да му је препукло срце. Били смо на његовом опелу, које је служио владика Арсеније, а сахрањен је иза олтара сусањинског храма. Он је био веома добар свештеник.

А тада нас је духовник послао код оца Константина и ми смо отишле. Стигле смо, одмах смо дошле код њега, а он нас је послао код председника одбора и благајнице. Оне су биле тако важне, али су се према нама односиле врло лепо. Одмах смо заказале просфоре за литургију. И следећег дана је била литургија специјално за нашег духовног оца, били су само "наши". И Љубушка је дошла да се моли. Шта је то било! Кроз цео храм су се проламали крици, почевши од "Иже Херувими" до "Тебје појем"! Борила се с њима, с демонима! Сви јој говоре: "Тише!" А она се хода по целом храму, моли се тако на свој начин. Тако је с њима ратовала за њега! Да, она се борила, терала их је од њега! Ето, тако се помолила. Те вечери смо ишли и свуда заказали молитве за њега – код блажене Ксеније, код оца Јована Кронштатског, код светитеља Николаја. И по милости Божијој, после је било некако тише, прогони су лагано престали. Отац Алексије је постао епископ, преместили су га на катедру, све се мање-више смирило.

Тако нас је он слао код Љубушке и то је углавном била утеха за нас. Он је и сам постављао питања. Писали смо ова питања у нотес, а она је на њих одговарала. Он ме је једном послао с цедуљицама на којим су била обележена браћа која су се спремала да иду на Атон, било их је тринаесторица. Слали су их да би се попунио број братије Пантелејмоновог манастира. Сви су секирали – и на Атон су хтели да путују, али су се плашили да више никад неће доћи у Русију. А она каже: "Не, Шуро, сви ће доћи на одмор, нека иду!" И сви су сад тамо осим главног келејника намесника, оца Јефрема. Отац намесник га није пустио и он је и остао овде.

Једном смо дошли у Сусањино и допутовао је Јосиф, који је сад на Атону заједно с оцем Макаријем. Отац Макарије је сад духовник Руског Пантелејмоновог манастира на Атону. Заповедила нам је да их нахранимо: "Шуро, Нађа, хајде, послужите оце!" Сама никад није седала заједно с оцима, увек је јела само засебно. И све намирнице које су јој доносили давала је Лукији. Од нас је узимала само светињу из Лавре, а све остало – "Љусји"! Два пута смо возили код ње оца Спиридона (он је сад у Аносинском манастиру), кад се уређивало имање. Возили смо његовог брата оца Николаја кад се решавало питање да ли да се жени или не. Једном смо довели Машу, сестру оца Тимотеја, који је сад у Турској. Она је донела неке поклоне, поставља питања. А Љубушка узима крстић и каже: "Ево још један крст. Колико их већ имам (духовне деце)! Како сам се већ уморила!"

Све оне које је примала из Москве питала је: "Да ли сте били код оца Наума?" У мом присуству се десио следећи догађај. Дошао је један човек, а она га пита: "Да ли си био код оца Наума?" Он одговара: "Не." – "Прво иди код оца Наума, а после дођи!"

Једном смо Лидија Ивановна Шахин и ја кренуле код Љубушке. То је било за мајске празнике, негде првог-другог. Долазимо, а Лукија је отишла код сестре у Петербург, нема је код куће. Отишли смо с Љубушком у храм, вратили се из храма, поставили своја питања. А она изненада каже: "Лидија, а ја ћу доћи код вас, хајде, пакујте торбу!" Пакујемо њене ствари и одједном долази Лукија: "Пакујте, само пакујте, колико је пута тако било! Сад ће доћи до станице и вратиће се." Спремиле смо се, идемо. Прилазимо станици и она седа с нама у електрични воз. Дошле смо до града, сишле у метро да идемо на станицу. Она је с нама, али каже: "Немојте више да идете метроом, идите до града, а онда одмах на воз!" Није волела метро. Дошле смо на Московску железничку станицу, остала сам с њом код врата, а Лидија Ивановна је отишла на шалтер, узела је за нас цео купе. Љубушка је ставила наочари и иде по станици, а очи су јој затворене. Пришао јој је један мушкарац и каже: "Бако, шта ти је?" Она одговара: "Воља Божија! Воља Божија!"

Објавили су улазак, ушли смо у вагон. Она за све врме пута ниједном није прилегла, стално је седела и ништа није окушала, само се молила.

Дошле смо у Сергијев Посад, узеле такси и одмах отишле у Лавру, код оца Наума. Довеле смо је у примаћу келију, он се тако обрадовао! Дао јој је скуфију, она је није узела: "Не, не, Шури, дај, Шури!" Он ме је погледао, вратио је скуфију на место: "Па идите," каже, "одморите се после пута!"

Сместила се код мене. Ја у соби имам кревет, тамо смо јој и наместили. И како је народ навалио код ње - у гомилама! Сваког јутра се причешћивала, сваки дан су је водили код оца Наума. Отац архимандрит Николај ју је дочекао с таквом љубављу, свуда ју је водио по Лаври, у Серапионову палату, свуда. Било нам је веома лепо с њом. Чак сам је мало о чему питала. Чим дођем код ње буде ми тако лако и радосно! Имала сам само једно питање: да ли ће моје девојчице Јуља и Ангелина бити монахиње!

Била је код нас три ноћи, и сваког дана је толико народа долазило код ње! Касније су дошле Раиса, Лидија Ивановна и Емилија и одвезле су је у Струњино код Раисе-Чувашке. Хтела је још да се врати али је одједном неочекивано рекла: "Водите ме назад!" И чак није остала у Струњину да ноћи. И ствари су јој овде остале, ја сам их после однела.

Касније је рекла: "Намерно сам дошла да видим вашег намесника, оца Алексија." Она о намеснику ништа није говорила, није га разобличавала. А уопште, понекад је разобличавала људе, али веома деликатно. Једном сам видела како је код њих дошло двоје људи, а она, без обзира што је била добра, каже: "Истерајте их!" Ишла је од једног прозора до другог и говорила: "Немојте да долазите овамо, рекла сам вам, не долазите!" и стално је претила прстом према прозорима!

Једном смо дошли код ње и кажемо: "Љубушка, како смо ти досадили!" Она каже: "Не, кад бисте знали како ми је с вама добро и лако, кад бисте остали!" Љубушка је волела да јој из Лавре доносе артос. И наши оци, који још увек нису били отишли на Атон и специјално за њу су скидали главу, горњи део артоса. Једном смо Нађа Г. и ја кренуле однеле смо Љубушки артос. Накупиле смо лепих јаја, и ја кажем Нађи у возу: "Види, како ми је лепо јаје дао отац!" Нађи су почеле да горе очи: "Кад би ми га Љубушка поклонила!" Долазимо код ње кући, све вадимо, а овог јајета нема! А Љубушке баш у то време није било код куће. Била је код Пелагије, једне побожне удовице, која је живела у Сусањину иза железничке пруге. Она ју је веома волела, код ње је долазила да се окупа, да пере. Никома није давала да пере њен веш. А како га насапуња! Љуса јој је стално приговарала: "Љубушка, али зашто толико сапуњаш?!" И одлучиле смо да јој доносимо сапун за прање. Прала се код куће, у парно купатило није ишла. Простре велики целофан по поду, стави корито, лавор и купа се. И нико као да ништа не види, јер и као да си ту, а чини се да нико ништа није видео! И само је Лукији дозвољавала да јој опере леђа. Опере, окачи веш и стражари док се не осуши. Онда га скида, сложи уредно и стави на своју столицу. Тако се купала, прала. Дакле, вратила се Љубушка, а ја јој кажем: "Љубушка, опрости, било је ево овакво јаје, али је некуда нестало!" А она поче да се смеје: "Баш лепо!" Како је све видела, чула и осећала – не може се описати! Чак је осетила расположење човековог духа.

Једном смо Надежда (сад је она монахиња Ф.) и ја дошле код ње на имендан. Следећег дана нас шаље у град, а Надежда је имала у плану да буде с њом насамом и није је послушала, остала је у Сусањину. Дошле смо у Петербург у Николски храм – уморне, немамо снаге! Селе смо право на тепихе и преседеле тако до миросања. Враћамо се, а Љубушке нема код куће и чак није дошла да ноћи. Остала је да преноћи код Нине, која је радила у храму, она ју је такође веома волела. А Нађи каже: "Немој да идеш са мном, зашто ниси ишла с њима?" Она баш није волела кад је људи нису слушали!

Једном приликом за време наших посета Сусањину код Љубушке је дошао млади пар који је задесила велика несрећа. Ево шта им се десило – кад су били у викендици, њихова кћерка, мала девојчица је изашла на тренутак напоље и није се вратила, нестала је. Појурили су да је траже, распитивали су се код комшија, код свих који су могли да је виде. Рекли су им да су ту била кола, да је из њих изашла жена, узела је девојчицу и отишла је.

Они су дошли са својом невољом и питају: "Љубушка, да ли је жива?" Она им одговара: "Воља Божија! А ево је где трчи у розе хаљиници!" И сама пита: "А да ли сте се венчали, исповедали? Ви сад идете у храм, је ли тако?" Јер, та невоља им је била допуштена да би кроз своју тугу спознали Бога и почели да иду у храм. Отишли су, а ја питам: "Љубушка, а шта је с њом, с овом девојчицом?" Љубушка каже: "Она је код Боге!" Опет сам упитала: "А зашто је у розе хаљиници?" И Љубушка ми је одговорила: "Па она је мученица!" Тада су већ почеле све оне страхоте сатаниста, почели су да краду децу.

Једном сам дошла код ње уочи празника Александра Невског. Спремала сам се да идем, а она је кренула да ме прати до електричног воза, увек нас је пратила. И одједном каже: "Шуро, немој да идеш код мушкараца!" Зачудила сам се и питам: "Код којих мушкараца, Љубушка?" Она опет: "Шуро, немој да идеш код мушкараца!" Ништа нисам схватила, отишла сам у Петербург у нади да ћу још стићи у Александро-Невску Лавру на службу. Дошла сам, још није било касно, и ево трчим по станици радосна, што ћу још стићи на миросање у лавру. И на станици сам случајно протрчала поред ћошка и упала право у мушки тоалет! Ту су ми рекли: "Жено, куд сте кренули?" Подигла сам поглед: "Господе, јаој какво искушење!" – и брже наврат-нанос из њега! Сва сам била збуњена, трчим у метро и у Александро-Невску Лавру!

Љубушка је веома волела Љошку, сина оца Рафаила. Он се по Љубушкиној молитви и родио. Он и попадија Галина дуго нису имали деце. Веома су туговали, молили су се. Наш духовник им је једном рекао: "Води их код Љубушке!" Отишли смо. Увек кад су оци ишли код ње носили су са собом Дарове за болеснике, причешћивали су је – јер тамо служба није била сваког дана. И овог пута су је причестили, попричали, помолили се, а онда, као увек, отишли код блажене Ксеније, код Јована Кронштатског.

После овог путовања након извесног времена видим – попадија Галина иде и грицка семенке, стално јој је мука. Наравно, досетили смо се о чему се ради и питамо: "Ко ће им се родити?" Она не одговара, моли се по ручици, онда тако, као у страну каже: "Биће тако живахан, биће тако живахан!" Па, све је јасно ко ће бити "живахан"! Тако се родио Аљоша. Она га је увек мазила по глави и говорила је: "Биће добар, биће добар!"

Једном ме је баћушка послао код ње уочи прве седмице Поста, ја сам се тамо разболела и остала сам целе седмице. Било ми је тако тешко да стојим на служби: час седнем, час устанем, не могу! Гледам околу – све баке стоје, ниједном нису нимало селе! Идемо кући, кажем: "Љубушка, тако ме је срамота! Све баке стоје, а ја седим!" Она ми каже: "Шуро, оне су само телом стајале, само телом!" Чим се вратимо кући, а ја све лежим на лежаљки. А Љубушка хода, хода по соби и одједном каже: "Љусјо, што нам не даш да једемо?" Лукија се зачудила: "Љубушка, па једе се само једном дневно по уставу!" А Љубушка ће њој: "Нахрани нас, иначе ћемо Шура и ја ослабити!" Увече нас је нахранила и Љубушка је такође села да једе.

За време обнављања Хотковског манастира једном се поставило неко веома хитно питање. И Наталија Хотковска и ја смо отишле код Љубушке. А то је било у току Страсне седмице, на изношење Плаштанице. Тамо код њих у парохији одмах све служе: и читање дванаест Јеванђеља, и код Плаштанице. Дошле смо, стајале на служби, почеле да постављамо своја питања. Она нам одговара на све како шта треба радити, рече да обавезно имамо своју котларницу у манастиру и тако даље. А после каже: "Ја бих ишла с вама, али се у такве дане никуда не иде!" Тако нас је деликатно разобличила. Није рекла, зашто сте дошле у такво време, није негодовала. Просто је рекла: "Ишла бих с вама, али се у ове дане никуда не иде!" Међутим, ми смо све схватиле.

И кренуле смо на станицу, а тамо нема ниједног воза! Обично је увек било врло празно, мирно – купиш карту и идеш. А сад није било ниједног слободног места! А било ми је тако лоше! Дошла сам на станицу, пала у фотелју и не могу да устанем, као да сам се онесвестила! Таква тежина се навалила на мене! Тако смо и седеле, хвала Богу, следећег дана смо отишле брзим возом са седећим местима! Ево шта то значи – не сме се никуда ићи у тако велике дане!

Кад је Љубушка умрла ништа нисам знала о томе. Одједном ноћу, пред зору видим: стоји Љубушка, тако млада, сасвим младица и зове ме. По лицу је била као девојчица од дванаест-петнаест година, али сам некако осетила да је то она. Стоји и зове ме, нешто каже, али се не може разазнати: "С Рајечком, с Рајечком! – а шта – не разуме се! Мислим – шта се то десило? И одједном касно увече долази отац Никон и каже: "Љубушка је данас умрла! Идемо на сахрану." Кажем: "Хоћеш ли ме повести?" Он одговара: "Наравно!" И долазимо тамо једни од првих. Љубушкина келејница Раја ме је примила у келију у којој је живела с Љубушком, ставила ме је да легнем у Љубушкин кревет, поклонила ми је Љубушкину кошуљу. Ето, тако ми се открила сама, сама ме је позвала, може се рећи, на своје опело!

**Татјана Б.
(Сергијев Посад)**

Тада сам живела у Владимиру и радила сам у просфорници при храму. И заболела ме је нога, појавио се рак, почео је да расте, и што даље, тим више. Дошло је до тога да сам цео месец прележала код куће, нисам могла да идем на посао. Тако велики оток ми је израстао на ноzi – не могу ни да седим, ни да стојим, ништа. И ево, отац ми каже – иди код Љубушке. Кренула сам и размишљам само о томе како да путујем. А он је рекао да још успут свратим да се поклоним моштинама преподобног Серафима. То је била 1991. година, тада су у Москву донели мошти преподобног Серафима Саровског. На Ярославској железничкој станици сам купила карту до Лењинграда и отишла у Богојављенски храм. Целивала сам мошти, помазала сам болесну ногу уљем од моштију, као што ми је баћушка рекао и кренула у Сусањино. Улазим у вагон, а у њему су сва места седећа и вагон је пун народа. "Јаој, мислим, преподобни, како ћу сад да кренем? Па не могу да седим!" И испоставило се да је цео вагон препун људи, а ја имам слободно место, није заузет цео ред! Прилегла сам на бок и тако сам допутовала.

Дошла сам у Сусањино, Љубушка ме је дочекала врло лепо! Кажем јој: "Љубушка, да ли ме се сећаш, ја сам из Владимира?" Она одговара: "Сећам се, сећам се, била си код нас!" Кажем: "Љубушка, јако ме боли нога!" Она ми каже: "Тањечка, хајдемо у цркву!" Дошли смо до цркве, почела је да куца на врата, унутра је била Тоња. Она својим танким гласићем каже овој Тоњи: "Тоња, ја ћу сад да се молим, а ти мажи Тањи ногу!" Све заједно смо све обишле све иконице, Љубушка се молила за мене испред сваке, а Тоња је узимала уље из кандила, које су висиле испред иконица и мазала ми је ногу. Кад смо дошле кући Љубушка ме је ставила на кауч и ја сам заспала. А кад сам се пробудила, заборавила сам да ме боли нога.

Рак није нестао, али по Љубушкиним молитвама више нисам имала болове и опет сам жустро радила у просфорници. Годину дана касније, одстранили су ми рак, али сам истог тог дана осетила бол. Још је предсказала смрт мог очуха. Дошла сам, а она пева "Свјатиј Боже". Мислим: "Шта је то? Чему то?" А ускоро је очух умро.

Уопште је волела да пева. Кад смо долазиле увек смо певале: "Царице моја Преблагаја", "Заступнице Усерднаја". Имала је тако пријатан гласић! Скоро све жене с којима сам долазила су сад у манастирима. А мени о манастиру никад ништа није говорила, само ми је понављала: "Тањице, добро је код своје куће!" Вероватно зато што сам болесна и на бих издржала манастир.

**Вера Литвинова
(Москва)**

Све моје другарице су већ одавно биле код Љубушке, а мени због нечега баћушка никад није дао благослов да идем код ње. А сама нисам смела да питам, а и зашто? Ако треба – сам ће рећи, нико од наших није тамо ишао по својој жељи. Али сам, наравно,

желела да видим живу светицу: јер чак ни за Љубушкиног живота нико није сумњао у њену светост.

Једном сам дошла код баћушке зими. Тог дана ми је отац поклонио прилично много пажње, одговорио је на сва моја питања и ја сам се већ спремала да одем од њега кад ми је он, поћутавши мало и загледајући се у нешто, што је само он видео, неочекивано рекао:

"Ево тамо ћеш се помолити: и блаженој Ксенији и свим мученицима!"

"Оче, шта, да идем у Петербург?" – зачудила сам се.

Отац је почео да се осмехује:

"Да, да, иди, целиваћеш мошти мученика и отићи ћеш код Ксеније. Поведи са собом још двоје. Одмах сад, да? Да ли имаш новац за пут?"

"Оче, сутра треба да идем на посао!"

"Замениће те!"

"Оче, да ли могу да идем сутра?" још увек настављам да се противим, а сама у мислима планирам како ћу да телефонирам, с ким ћу се договорити за замени и шта ћу рећи мужу.

"Па, добро, сутра!" и отац је устао, стављајући ми до знања да је разговор завршен.

Отишла сам у страну и размишљам: а да ли могу да свратим код Љубушке или не? Тада се поред оца наша нека жена и за нешто га је замолила, а он јој је у одговор рекао климајући главом у моју страну:

"Ево, она иде код Љубушке, нека пита шта да радите!"

Жена ми је пришла и упитала је:

"Ви идете код Љубушке?"

"Значи да идем ако је отац рекао!"

"Предајте јој ову цедуљицу, упитајте шта сестра да ради: да ли да иде код сина у Москву или не? Овде је записан телефон, назовите ме после!"

И следећег дана сам већ путовала у Петербург са својим познаницама Татјаном и Марином. Пре пута сам назвала оца Сергија, брата нашег зета, такође свештеника, и упитала како да нађем Љубушку: он је сасвим недавно био код ње.

"Само идите код ње одмах са станице!" упозорио је отац Сергије.

"А ја сам се спремала да се прво сместим у Петербургу, а после тога да идем у Сусањино."

"Не, не, обавезно прво код Љубушке, а после у Петербург!"

Па добро, прихватила сам то као вољу Божију. Тако смо и поступиле: чим смо дошле, одмах смо сале на електрични воз за Сусањино. И у мразно фебруарско јутро нас три смо изашле на непознатој станици. Наравно, ја сам знала за лењинградске беле ноћи, али о томе да тамо има и мрачних дана некако нисам размишљала. А већ нипошто нисам очекивала да ће нас у десет ујутру дочекати дубока ноћ, и да неће бити ниједне бандере на улици, ниједног човека. Дошле смо у потпуној тами до храма, тамо су нам, наравно, објаснили како да нађемо Љубушкину кућу. Испоставило се да је лако наћи кућу, а да је доспети у њу много компликованије: капија је затворена и пас упозорава оне који се приближавају кући злобним басом. Шта да радимо? И тада смо угледале Раису, Љубушкину келејницу, која се враћала с бунара с пуним кофама. Нисмо стигле ни реч да прозворимо, кад нас је она напала: "И, што стојите? Дошле сте, а ја треба да вас примам! Још ни пећ нисам наложила, ни ручак нисам скувала. Чекајте, у два сата ће кренути у храм, онда ћете и да поразговарате с њом!" И Раиса, која се нагло окренула од нас, распљускујући воду, нестала је иза ограде. А мраз је све јачи. И да није ногу, можда не бих ни роптала, али ноге, које су прехлађене у годинама стајања у хладним, полуразрушеним храмовима, чије су остатке (Шта? Тако и јесте, то није преувеличавање!) напоскон милостиво вратили Цркви. "Не, немам намеру да стојим овде до два!" мислим све љуће. "Тако могу потпуно без ногу да останем!"

"Хајдемо у Петербург, а после ћемо поново доћи!" добацила сам својим сапутницама и одлучно почела да се удаљавам од Љубушкине кућице, а за мном, наравно, и све остале. И кад ћемо једном престати да се пецамо на непријатељске мамце?! Води нас на канапу, а ми мислимо да слободно бирамо оно што желимо!

Прошле смо неколико метара и одједном ноге као да су саме почеле да нас враћају назад и нисмо приметиле како смо се поново нашле на ранијем месту. А даље шта? Као и пре, чврсто затворена капија, и пас режи иза ограда. Видимо да иде жена, обраћамо јој се:

"Молимо вас, реците, како да дођемо до Љубушке!"

"Јаој, код ње иде толико народа, а не зна се да ли она нешто зна или не зна!"

"Хајде да сад не причамо о томе, боље је да посаветујете шта да радимо!"

"Па шта да радите? Јесте ли дошле код ње?"

"Па да, код ње!"

"Онда идите, покуцајте на прозор, отвориће вам!"

Заиста, како је једноставно, треба само покуцати на прозор и то је све. Али ко ће да куца? Управо о томе се ради! И тада сам се сетила очевих речи: "Тамо ћеш се и помолити – и Ксенији Блаженој и свим светима." И чим сам почела да се молим, на прозору се одмах појавила Љубушка. Стајала је испред икона, и њена бела марама се стално клањала и клањала. "Ксенија, помози нам, и ти си блажена, помози нам да дођемо до Љубушке, она је иста као и ти... Љубушка, помози!" И одједном су ми ноге, које су већ престале да осећају хладноћу, постале тако топле као да сам се нашла на топлој пећици. И обузела ме је плица неочекиване радости: "Па сад ћу ако треба стајати и док не падне ноћ!" И тада се отворила капија, изашла је Раиса и почела да виче: "Хоћете ли дуго ту да стојите?!" Гледају као анђели. А ко сам ја, шта мислите? Јесте ли дошле код рођене бабе?" – "Наравно," помислила сам ја, него код кога? Код најрођеније!" И одједном нас је Раиса нежно погледала и рекла: "Пролазите, молим вас, не бојте се пса, неће вас дирати." И повела нас је.

Обреле смо се у малој кухињи с мноштвом икона. Посадили су нас за сто покривен старом мушемом, дали по шољу врелог(!) чаја, понудили кекс и бели хлеб. Грејала сам руке о шољу... "Сад ће изаћи и стаће ево овде, а ви ћете да седите," рекла је домаћица куће Лукија Ивановна. А мени више ништа не треба зато што се све већ десило: овде је била пунота. И није било никаквог времена, оно се зауставило, савило се и растворило се у вечности. Који је миленијум, која земља, који век? Ево шта је "садашњост", како се испоставља: то је и прошлост и будућност истовремено, обале се не виде, и зато и нема никаквих оријентира. Од стварања света увек је све "савремено" и све је увек "благовременно". Ево шта значи "у свету овом и не од света овог".

"Сад ће изаћи, ево на ова врата, само што ништа не види и не чује, треба гласно викати," наставила је своју "обуку" Лукија Ивановна. Како то "викати"? И шта да "вичем"? моје сапутнице су бар припремиле питања, а ја чак не знам ни шта да питам, мени отац увек на све одговара... Љубушка стоји држећи се за наслон столице на коју седамо по реду, а Лукија јој понавља оно што говоримо и "преводи" Љубушкине одговоре. Док моје познанице по реду седају на Љубушкину столицу, ја гледам Љубушку. Да, наравно, дошла сам код своје рођене баке, код своје вољене рођене баке која је умрла пре двадесет пет година и без које, чини ми се, не бих имала никакво детињство и чак би било могуће загњурити главу у њену сукњу и све отплакати и рећи, као баки некада. Само су очи много веће. Вероватно да никад нисам видела такве очи: пола лица, очи-језера која одводе у вечност. Ма све она види и чује: час скоро без звука мрда уснама и нешто неразговорно изговара, а час јасно и гласно почиње да говори: да ли види и чује срцем? Гледам је, а Љубушка се моли за болесну кћерку моје сапутнице која похађа специјалну школу, због тешких генетских поремећаја (касније су мајци рекли да је девојчица у ово време стала код икона и да је почела сасвим свесно да се моли, иако то никад раније није чинила). Моли се, пишући прстићем по длану, записујући у свом срцу сва наша имена за "вечно сећање".

"Па што ћутиш? Говори, говори!" пожурује Лукија Љубушку. "Оне су дошле код тебе!" – "Не сметајте јој, молим вас, видите да се моли!" молим ја. "А-а, па она се дан и ноћ моли. Ја више не могу, а ви како хоћете!" и Лукија одмахнувши руком одлази, оставивши нас насамом с Љубушком. И управо тада ја долазим на ред. "Она ништа не види и не чује, треба викати," – а ја ништа не желим да "вичем", већ само да плачем и плачем због недостојности оне Љубави, која ме преплављује и од које немим. "Кћерка ускоро треба да се породи," пролазе ми у глави мисли, "веома се секирамо... Муж, треба да питам за њега, а кажем да има позив да буде декан на Православном универзитету: да ли да пристане или не? А о себи? Па, скоро да немам ништа да питам." Али због нечега вичем: "Помолите се за некрштеног слугу Божијег Булата." Зашто сам се одједном сетила Окуцаве? Па, тако давно га нисам видела, и тешко да ћу га икада видети... (Каквим тајним, незнатим животом живи наша душа, животом којег понекад ни из далека нисмо свесни!) Љубушка пише и пише по длану прстићем и души ми је мирно и радосно: сад смо сви записани у њеном вечном помјанику.

"Муж жели дете, а ја се плашим да родим!" плаче Љубушки већ неко од нових, а Раиса, која нам је притекла у помоћ, "преводи" Љубушки: "А ти јој, Љубушка, реци: шта ти је пало на памет, време је тако страшно, ускоро ће смак света, каква још деца?" Љубушка мрмља нешто неразумљиво, а онда: "Моли се светици чије име носиш, све ће бити добро!" Ту сам се и ја "пробудила":

"Јако се плашимо за кћерку, ускоро ће порођај!"

"Нека чешће иде у храм."

"А ево и записа од жене..."

"Ако хоће нека се пресели..."

"А да ли мој муж да пристане да буде декан?" питам ја већ сасвим тихо.

"Како може, како може," било је све што је Љубушка рекла...

...Идемо у Петербург и одлазимо у госте код Ине коју познајем већ много година. Она је тада живела са својом мамом (њена мама, монахиња Анастасија, упокојила се скоро у исто време кад и Љубушка.) "Ина, отац је рекао да се помолимо светим мученицима." – "Нажалост, нећете моћи. Раније се ковчег с моштима увек налазио у храму, а сад је у олтару, тако да нећете моћи да целивате," саопштава нам Ина непријатну вест. "Како то, а отац је рекао да се код њих помолимо..." Ипак идемо у храм. Испоставило се да је то био управо дан кад је митрополит Владимир ступао на катедру. И у част овог догађаја ковчег с моштима је изнет из олтара. Да смо се задржале у Москви не бисмо могле да целивамо.¹³

Више нисам имала прилике да посетим Љубушку. А и она је ускоро отишла из Сусањина да туђинује. Али, међу Љубушком и нашим свештеником је постојала таква духовна веза да се чинило да је све што је отац говорио било освећено и њеном молитвом. Кад Господ због неког разлога није откривао баћушки Своју вољу и кад је он сумњао шта да каже човеку који му поставља питање, дешавало се да га пошаље код Љубушке да би добио потврду за своја размишљања. И ако се баћушкино мишљење није подударало с мишљењем Љубушке, он је увек саветовао да се поступи по Љубушкиним речима. У овом молитвеном сагласју, у овој задивљујућој способности да се човек осећа делом Православног Предања, где је свако само смерни послушник воље Божије, која се открива кроз људе који живе благодаћу Светог Духа, и састоји се тајна побожности и Црквеног Предања. Управо у послушању Божанској вољи, по речима архимандрита Софронија Сахарова и скривен је "једини услов за прихватање живог Предања". Иначе ће се Свето Предање које "тече из генерације у генерацију" пресећи за нас, и наћи ћемо се ван саборне свести Цркве "умирући од жеђи поред потока". Управо зато је тако утешно и радосно знати да има људи који живе Црквеним Предањем, чувајући тајну послушања, која се открива ономе ко је тражи чистим и простодушним срцем...

¹³ Недавно су ми испричали да се управо тих дана Љубушка стално спремала да ое у Петербург – "да помогне новом митрополиту". Очигледно, то је узнемиравало баћушку.

Па ипак, зашто ме је баћушка послао код Љубушке? Да би и моје име и имена мојих блиских била записана у тајанствени поменик или зато што је мени и мојим сапутницама била неопходна њена молитвена помоћ? Наравно, тешко да је могуће рећи нешто о томе са сигурношћу. Истина, мислим да сам касније ипак нешто схватила: оно што је отац тако дуго тражио од мене напослетку је постало могуће после Љубушких молитава и недељу дана после мог сусрета с њом позвана сам да предајем на Православном универзитету.

Отац је једном рекао: "Ево, учине вам добро, ви се радујете и говорите: увек ћемо се молити за вас. А после заборављате. А блажени не чине тако!" Него како? Како се они "сећају" сваког ко им се обраћа за помоћ, чак и ако овај човек никад код њих није био?

Наш познаник, свештеник отац Владимир, је веома желео да дође код Љубушке. И све некако није успевао. И кад сам пред путовање питала своју другарицу за број Љубушкине куће, она ми је рекла:

"Не знам, нисам обраћала пажњу на број. Питај оца Владимира, он је недавно био код ње, можда он зна?"

"Вероватно си нешто побркала! Он још ниједном није био тамо, тек се спрема да иде."

"Како није био? Па Љубушка је недавно питала: "Како је ваш отац Владимир из Твера?" И чак је навела његово презиме, иако се никад не занима за презимена!

Ипак сам питала касније оца Владимира за Љубушку. Наравно, отац није био код ње: зар од храма и од мале деце може просто тако да оде? Тада их је имао шесторо. Али се веома узбудио кад је чуо за то: "Није ваљда да се Љубушка моли за мене? А ја увек вадим честице за њу!"

Прошло је годину и по дана од овог путовања којег се добро сећам и сазнала сам од мојих тверских другарица-игуманија да се Љубушка упокојила. "Сутра треба обавезно да будем у Вишњем Волочеку – на Љубушкиној сахрани! Разумеш, треба да кренем сад, ако кренем ујутру нећу стићи," секирам се унапред претпостављајући да ћу добити одговор који ме неће обрадовати. "Никуда не идеш!" одсеца муж. "Али, зашто, зашто?" бори се мисао, и не само ова. Зашто ме не пушта?.. Свеједно ћу отићи, обавезно треба да се опростим од ње. "Па, добро," на крају сам се смирила и отишла у своју собу. Затворила сам за собом врата, клекла пред иконе и заплакала: "Љубушка, видиш да никуда не идем. А желим да се опростим од тебе. Толико си чуда учинила за живота, учини чудо после смрти: учини тако да се сутра нађем код твог ковчега!" Молим се, а сама размишљам: "Глупо је молити за то: последњи воз за Вишњи Волочек креће у 19 сати, а сад је пет до седам... Љубушка, помози!" Устајем и одлазим код својих пријатеља-комшија с којима живимо као у заједничком стану – наша врата су једна поред других. "Ево," кажем, "сад је пет до седам, одлази последњи воз, јутарњи ће стићи тек после сахране, а ја молим Љубушку да нешто смисли и да се сутра нађем код ње. Глупо, јел' да?" Комшије саосећајно ћуте. И у тај час је неко зазвонио на вратима. То је био мој муж: "Хајде, брже: дошао је наш зет!" – "Није ваљда зет? Не може бити!" Наравно, не бих то помињала, али онда неће бити јасно зашто сам се тако зачудила. Ради се о томе што смо били у свађи са зетом. И посвађали смо се врло озбиљно, "за читав живот". Ни пре, ни после тога се ништа слично (хвала Богу!) није дешавало, зато што веома волимо свог зета, и надамо се да и он нас такође воли. (Старијој унуци се не свиђа реч "зет": "Зашто зет? Па он је ваш синчић!") "Нисам хтео да дођем код вас!" на прагу ме дочекује наш синчић. "Разуме се," мислим "нисам хтео!" – "Дошао сам послом, и мама ме је веома молила да вам за В.И. нешто предам. Она ће после узети." А треба рећи да наша деца живе 230 км од Москве, у Тверској губернији, у сеоској парохији, обнављају тамо разрушени храм и покушавају да се баве сеоским домаћинством. Код нас долазе крајње ретко, а осим тога, увек нас претходно обавесте о доласку.

"Куда си сад кренуо?" питам.

"Кући, наравно, довезао сам своју тетку, била је код нас у гостима. А мама је рекла да свратим код нас."

"Ти чак не можеш да замислиш шта за мене значи твој долазак! Идемо у Вишњи Волочек – сутра је Љубушкино опело! Да ли знаш за то?"

"Наравно да знам, али не могу: сутра треба да будем у затвору: затвореници се спремају за Причешће."

"Нема везе, нека се још спремају, молим те, хајде да идемо код Љубушке, иначе никако не могу да стигнем!"

Зету се, наравно, такође иде у Волочек. Љубушка се два пута молила за његову жену (и нашу кћерку) да срећно роди. Први пут је наша прија ишла код Љубушке, молила ју је за молитве: кћерка је имала тежак порођај. А и његов брат, отац Сергије је у то време тамо служио. "Хајдемо," одлучује се на крају зет. "Само, спремај се што пре!" – "Ма брзо ћу, за пет минута!" и гледам мужа. А он се осмехује: "Иди, иди!" Касније сам сазнала да је онај воз у седам сати, на који сам толико желела да стигнем, укинут. И да нисам послушала мужа, не бих стигла на опело.

И ево, зет и ја већ јуримо у Вишњи Волочек, Љубушка нас је помирила. Успут се сећам како сам путовала у Сусањино, и у сећању ми се појављује Раисино питање: "Шта вам је, јесте ли дошле код рођене бабе?" И одједном сам схватила: па управо на данашњи дан, на дан Љубушкиног опела, 13. септембра, умрла је моја вољена бака Марија! Моћи ћу да дам да се она помиње и сви ће се молити и за Љубушку и за њу...

Храм у којем је лежала наша Љубушка је мали и тесан. Али ево шта је чудно: у њему се окупило баш толико народа колико је храм могао да прими, нико није остао иза прага. О Љубушкином упокојењу нико специјално није обавештавао: дошао је онај ко је сазнао. А дошао је вероватно онај кога је сама позвала. Заиста је тако и било. Сви наши познаници су говорили да су на опело стигли неким чудом. Отац Василије Швејц је, на пример, у опроштајној беседи рекао да је од власника аутомобила којим је ишао из Петербурга у Москву чуо: "Пролазимо кроз Вишњи Волочек, а Љубушка је сад овде." – "Ма не, не може бити, она је у Шартому, ти нешто бркаш." – "Овде је, је, сигурно знам. Да можда свратимо?" – "Па, хајде да свратимо." Стигли су у манастир, ушли су у храм и видели ковчег. "Чије је опело?" упитао је о.Василије и чуо: "Љубушкино!" Тако је испратио на последњи пут ону с којом је био повезан духовним сродством од младих година.

У храму је било добро наложено. Био је трећи дан откако се Љубушка упокојила, наравно, није било никаквог мрза, а није се осећао задах трулежи. Неко каже да је чак осећао миомирис. Ја нисам осећала, али како је радосно било дотаћи уснама њену белу мараму, њене руке! Да ли можда Љубушка због тога није желела да прима постиг, да би нам даровала ову радост: да је видимо последњи пут и да је целивамо – јер упокојеним монасима се лице покрива мантијом.

Три пута сам била у капели коју су деца пуна љубави подигла изнад гроба блажене Љубушке. И овај долазак ниједном није био унапред планиран, иако сам увек желела да одем тамо. Први пут је то било кад смо дошли муж, ја и наше мале унуке, које је Љубушка измолила, код игуманија тверских манастира – мојих најближих другарица. Дошли смо, а оне стоје поред кола: "Идемо сад у Вишњи Волочек, хоћете ли с нама?" – "Наравно да хоћемо!" Моје другарице кажу: "Увек пишемо цедуљице и стављамо на надгробну плочу, оне ту стоје док се молимо. Ако хоћеш, и ти напиши. Трудимо се, истина да нико не види, иначе ће нас још оптужити за неко сујеверје." – "Какво сујеверје? Па Господ је рекао: "Биће вам по вери вашој!" – "Истина, све се даје. Једном смо – само немој никоме да причаш! – ставиле на гроб писмо које су категорично одбијали да нам потпишу. И можеш да замислиш? Већ следећег дана је испод њега већ стајао и потпис и печат!"

...Молимо се, а наше цедуљице-молбе упућене Љубушки леже на ивици гробнице. И одједном је затутњала грмљавина грома. Излазимо из капеле, сунашце је већ стигло да се распљеска по куполама храма и лагано се помешало с небеским плаветнилом. Небо је

ведро, прозранчно. Одакле гром? И тада се сећам да је тако једном већ било, у данима моје младости и запамтила сам овај дан – трећи август. "А да ли знаш који је данас датум?" пита мати Евпраксија. "Није ваљда да је трећи август? Да, па сутра је, односно, већ данас, спомен на Марију Магдалину – имендан моје баке. И испада да смо дошли на бакин имендан!" Каква је то ипак срећа, што су поред мене моје другарице које могу да схвате све оно што је за мене драгоцено и да се порадују заједно са мном!

Други пут сам се код Љубушке нашла заједно с Видопруском иконом Мајке Божије, на дан сећања на ову светињу. Тог дана смо дошли да се помолимо испред чудотворне иконе у Видропуском храму. После литије отац Георгије је објавио да се спрема да сад однесе икону код Љубушке: "Нека се и она порадује, одавно сам већ желео да икона дође код Љубушке!" И нас је позвао са собом.

И трећи пут сам доспела код Љубушке потпуно неочекивано. Дан пре тога сам се оклизнула код сеоске куће у којој живе наша деца, села сам свом тежином на камен и тако сам се снажно ударила о капију леђима да сам једва дошла до кревета. "Па, мислим, и ако нисам ништа сломила, дуго ће ме болети!" А следећег дана су у кућу дошле наше мајчице (како је ипак добро што су њихови манастири тако близу нашем селу!): "Хоћеш ли с нама код Љубушке?" – "Ма шта вам је, спремила сам се да болујем: јуче сам се ударила тако јако да тешко устајем из кревета!" – "Хајдемо, донећемо те до кола, некако ћемо стићи!" И истина – дошле смо. Почеле смо да се молимо, и одједном чујемо буку иза леђа. Па небо је било сасвим јасно. Тачно – киша и то каква! – лије као из кабла, ништа се не види. Тада сам се помолила за све, а за себе сам због нечега заборавила да замолим. Изашли смо напоље и поново ни облачка. Одакле се само киша пролила? "Јаој, па данас је опет дан сећања на Марију Магдалину. Замислите, опет је имендан моје баке! Сад поред Љубушке почива недавно преминула оптинска старица, која се звала исто као и моја бака: Марија Ивановна. Можда је данас и њен имендан?"

И тек после два дана сам схватила да ме ништа не боли, уопште ме ништа не боли!

Ево још једног догађаја који ми је познат. Моја пријатељица, с којом ме је упознао наш духовник, отац Наум рекавши ми притом: "Ево, њој ћеш да помажеш," живела је с породицом у малом насељу. Имала је четворо деце које се трудила да од детињства васпитава у православној вери. Међутим, муж није веровао у Бога, а осим тога био је у партији и на руководећем положају, а то значи да се активно борио против Православља, односно против покушаја Н. да научи децу да се моле Богу. Муж је стално причао деци оно што се обично могло чути од неверујућих људи, све до деведеестих година: у цркву иду само непросвећени, неписмени људи. Деца су поштовала оца, мајку такође нису хтела да вређају, али заиста нису желела да буду "непросвећена" – јер, ево, кренуће негде, можда чак и у Москву на школовање и сви ће видети њихову "заосталост" и "затуцаност". Мајци је преостало само да плаче и да чита акатисте. Она их је, вероватно, већ све знала напамет. Дешавало се да ми се Н. жали: "Не знам за кога да се молим: појачам молитву за једно, код другог настају проблеми!"

Напокон су деца одрасла, две кћерке су се већ срећно удале и васпитавале су своју децу, али су млађи син и кћерка још увек живели у родитељској кући. Срце ју је посебно болело за најмлађу кћерку, за А.: она је била лепа као уписана. Дешавало се да оде код другарица, а Н. ме зове. "Нема А. код куће, а већ је девет! Два акатиста Мајци Божијој сам прочитала, и молебни канон Пресветој Богородици – сећам се, говорили сте да он веома помаже. Помолите се и ви, молим вас, јако се секирам! Сами знате какво је време, да се нешто не деси!" А пола сата касније зачуо би се телефон: "Хвала Богу, дошла је, дошла је!" И тако све време док је кћерка ишла у старије разреде. А кад је напунила осамнаест година мајка је потпуно изгубила мир. "Ево," каже, "девојчице су је потпуно излуделе, све се смеју што нема дечка! Саме су већ по ко зна колико промениле, а она је још увек девица. Зато је задиркују. С момцима се строго држи, а кад дође кући почиње да плаче: "Мама, за све си ти крива, што немам никога, све је то због твоји х молитава, боје се и да ми приђу!" И мени се А. такође жалела. "Ево, ви кажете да треба чувати чистоту и молити

се да Господ пошаље доброг мужа, а моје неверујуће другарице су се све већ поудавале, једна већ и колица вози, а ја сам стално сама!" – "А јесу ли се одавно удале?" питам. "Па, нека пре пола године, нека пре годину." – "Причекај," одговарам јој, "три године, онда ћемо поразговарати."

"Мама, твоја другарица је била у праву," рекла је она Н. ускоро, "сви њихови мужеви су се већ разбежали!" А једном је А. дошла кући, пала је на кауч и расплакала се. Мајчино срце је хтелo да препукне: "Није ваљда згрешила?" Међутим, ма колико да ју је запиткивала, ништа није могла да постигне: кћерка је само плакала и то је било све. Тако је Н. отишла код Љубушке по помоћ. Међутим, само што је стигла да каже: "Измучила сам се, јер имам их четворо, сама све време болујем, нарочито се бојим за најмлађу, за А.!" а Љубушка ју је прекинула: "Јаој, што је лепа девојчица! Девица, девица! Глупачица, плаши се да се неће удати! Ма њој ће свуда бити добро, и у браку и у манастиру. Таква је девојчица!"

Мајка је лака срца дошла кући. Испричала је све кћерки, а она се увредила: "Мама ти си специјално ишла да сазнаш да ли сам девица или нисам! Како си ми, мама, досадила!" И тек после пет година кћерка је ипак испричала Н. зашто је оне вечери тако јако плакала. Испоставља се да се веома свидела момку с којим су многе њене другарице сањале да излазе. Али је он, наравно, користио то што га је тешко било одбити. А А. се није усуђивао чак ни да позове у шетњу. "Она није као ви, " говорио је њеним другарицама. А за њих је, природно, било увредљиво да то чују. И једном је једна од другарица досађивала А.. "Реци, да ли си имала нешто с њим?" И А. је, само да би је ова оставила на миру и да би се од ње извукла, рекла: "Па, било је!" И одједном је чула одговор: "Ево, сад си и ти иста као и ми!" – "Мама, не можеш да замислиш каквом злурадошћу су притом севнуле њене очи! А ја сам је сматрала својом најбољом другарицом! И знаш шта сам јој одговорила? "А чему се ти радујеш? Сама знаш какав је. Ево већ с Т. "љубавише!" – "Ето, видиш кћери" с олакшањем је одахнула Н., "а да је стварно нешто било, како би се тек онда секирала!" – "Мамице, сад сам све схватила! Како сам била глупа! Ако је Богу угодно, удаћу се, а ако није – отићи ћу у манастир!" Сад је А. заједно с мајком читала акатисте. И отац је постао верник и ишао је с њима у храм.

А две године касније Господ је А. послао младожењу, управо онаквог за каквог се молила: и верујући је, и леп, и децу воли, и на послу је на добром гласу. Кад се селила код мужа у Москву (на послу су му помогли да купи стан), другарицама чак ништа није рекла. "Зашто? Да пате, да завиде. Не желим то!"